

Jaarverslag 2014

Milieudefensie

milieudefensie
anders kijken, anders kiezen

Over dit jaarverslag

Een organisatie die van bedrijven en overheden transparantie eist, levert zelf minimaal de kwaliteit die hij van anderen eist. Milieudefensie dingt daarom mee naar de Transparant Prijs voor het beste charitatieve jaarverslag, een initiatief van de Donateursvereniging en PricewaterhouseCoopers. Hun beoordeling geeft ons waardevolle informatie over de sterke en de zwakke punten van ons verslag.

Om u als lezer optimaal te bedienen, plaatsten we extra's als achtergrondinformatie in 'uitstappagina's'. Wilt u ze lezen, dan klikt u ze aan. Verder verwijzen we regelmatig met links naar meer informatie op onze website. Dat geldt ook voor diverse beleidsdocumenten.

Bij geen enkele organisatie telt een jaar alleen successen. Milieudefensie vormt daarop geen uitzondering, daarom besteden we ook aandacht aan wat minder goed ging.

Om geld en papier te besparen wordt dit jaarverslag uitsluitend op internet gepubliceerd en niet gedrukt. Wilt u toch liever een papieren versie? Bel (020 6262 620) of [mail onze Servicelijn](#) en wij sturen het u gratis toe.

In dit verslag kunt u zowel verticaal als horizontaal door de tekst bewegen, wat de leesbaarheid ten goede komt. Wij horen graag of deze navigatie u bevalt. Door [hier te klikken](#), kunt u uw ervaringen direct met ons delen.

Dit jaarverslag is interactief:

gebruik de pijlknoppen om door de paragrafen te bladeren...

... scroll om te lezen ...

... klik om naar verschillende onderdelen van het jaarverslag te springen...

... en klik voor extra content, binnen het jaarverslag of op internet.

Dit interactieve format wordt door sommige programma's niet volledig ondersteund.

U kunt het jaarverslag het beste openen in Adobe Reader.

[Adobe Reader is hier gratis te downloaden.](#)

Samen staan we sterker

Net als in het gewone leven, geldt voor het werk van Milieudefensie dat alleen maar alleen is. Alleen maak je je misschien zorgen over de luchtkwaliteit in de stad en laat je daarom de auto vaker staan of doe je 'm zelfs weg. Dat is belangrijk, maar helaas zelden genoeg om echte veranderingen tot stand te brengen. Door de krachten van mensen te bundelen en samen op te trekken, is er veel meer mogelijk.

Bijvoorbeeld door samen te meten hoe het met de luchtkwaliteit in de stad is gesteld en met de resultaten bij de gemeente aan te kloppen en om actie te vragen. En door te blijven hameren op het belang van gezonde lucht. Dat is wat steeds meer mensen, samen met Milieudefensie, doen. En kijk eens wat dat al heeft opgeleverd: Rotterdam, Utrecht en Amsterdam maken verbetering van de luchtkwaliteit steeds meer tot speerpunt!

Luchtkwaliteit is bepaald niet het enige onderwerp waarop Milieudefensie samen met gewone mensen en kleine lokale initiatieven een vuist maakt en resultaten boekt. Drie jaar geleden had nog niemand in Nederland van schaliegas gehoord en leken proefboringen een uitgemaakte zaak. Totdat Milieudefensie de Stichting Schaliegasvrij Nederland mede oprichtte, een coalitie van buurtgroepen en milieuorganisaties die zich verzetten tegen de winning van schaliegas. Door die bundeling van krachten, en 223 gemeenten en 10 provincies die zich op ons verzoek schaliegasvrij verklaarden, werd schaliegas een begrip en kwam er een moratorium op boringen dat in 2014 werd verlengd.

Milieudefensie en de mensen die zich tegen schaliegas verzetten, hebben zich in 2014 op hun beurt aangesloten bij het verzet in Groningen tegen de gaswinning daar. Uit solidariteit met de getroffen Groningers, maar ook omdat de urgentie van klimaatverandering zich elke dag sterker laat voelen. Samen gaan we voor een toekomst zonder olie, kolen en gas, en voor energiebesparing, zon en wind.

Soms is samen ook: de handen ineenslaan met akkerbouwers, veehouders en supermarkten, om samen te bereiken wat afzonderlijke partijen niet lukt. Want akkerbouwers willen dolgraag lokaal veevoer verbouwen, maar praktische bezwaren zitten in de weg. Met hulp van de Postcode Loterij, die voor het kapitaal zorgde, gaan we de komende jaren samen voor een doorbraak. Dat is mooi voor akkerbouwers in Nederland. En een opsteker voor kleine boeren en gemeenschappen die in het regenwoud van Zuid-Amerika leven en werken. Zij worden nu nog van hun land verjaagd, omdat er voor het voer van onze koeien, kippen en varkens grote sojaplantages worden aangelegd. Samen met mensen die een duurzame en eerlijke landbouw willen, gaan we er een succes van maken.

Samen is niet alleen: samen in Nederland. Duurzame ontwikkeling stopt niet bij onze grenzen. Dat bleek al uit het vorige voorbeeld. Milieudefensie wil dat alle mensen een goed leven kunnen leiden: in Nederland, overal elders op de wereld, en onze kinderen en kleinkinderen. Daarom zijn we al meer dan veertig jaar aangesloten bij Friends of the Earth International (FoEI), het grootste grassroots milieunetwerk ter wereld. Samen met onze zusterorganisaties FoE England, Wales and Northern Ireland en FoE Indonesia (Walhi) zetten we in 2014 bijvoorbeeld met succes een stap naar verduurzaming van de tinmijnbouw door grote elektronicafabrikanten aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Daardoor worden onze smartphones en laptops duurzamer en ziet de toekomst voor de inwoners van het Indonesische Bangka er beter uit.

'Samen' is een van de sleutelwoorden in het werk van Milieudefensie en Friends of the Earth. Geen wonder dat dit begrip zo'n belangrijke plek inneemt in de visie die Milieudefensie in 2014 op papier heeft gezet, 'Eerlijk duurt het langst'. Die visie vormt een uitstekend vertrekpunt voor het doorvertalen naar doelen en strategie voor de komende tien jaar, in de vorm van een nieuw algemeen beleidsplan. Daar zijn we dit jaar (2015) mee begonnen. De discussie daarover is inspirerend, maar ook pittig. Daarom proberen we, ondanks de deskundigheid die we in huis hebben, niet alle vraagstukken alleen op te lossen maar leggen we ons oor ook bij anderen te luister. Natuurlijk bij onze leden en donateurs, maar bijvoorbeeld ook bij mensen met ervaring in veranderprocessen. Ook hier geldt: samen bereik je meer.

Herman Verhagen
voorzitter van Milieudefensie

Nelke Manders
directeur a.i.

Hoofdstukken

Voorwoord Lokale initiatieven bundelen en versterken	5 Hoofdstuk 5 Samenwerking, externe relaties en communicatie
1 Hoofdstuk 1 Samenvatting	6 Hoofdstuk 6 Bestuur en organisatie
2 Hoofdstuk 2 Visie, missie en strategie	7 Hoofdstuk 7 Fondsenwerving
3 Hoofdstuk 3 Campagnes	8 Hoofdstuk 8 Financieel verslag en jaarrekening
4 Hoofdstuk 4 Leden, donateurs en vrijwilligers	9 Hoofdstuk 9 Milieudefensie in 2015

Paragrafen

Over dit jaarverslag	1	Voorwoord	2
1 Samenvatting			
1.1 Milieuresultaten	5	1.3 Financiën	7
1.2 Organisatie	6	1.4 Betrokkenheid	8
2 Visie, missie en strategie			
2 De visie van Milieudefensie	10		
3 Campagnes			
3.1 Voedsel	12	Campagne Schaliegas Internationaal	20
Vervolg Kleine Hoefprint campagne:		Campagne Gronings Gas	21
Allemaal Lokaal!	13	Campagne Biobrandstoffen	22
Campagne voor een gezonde veehouderij	14	We march on to Paris!	23
Ontwikkelen van onze visie op voedsel	15	Project A15	24
3.2 Verkeer	16	Campagne Eerlijke elektronica	25
Campagne Samen voor gezonde lucht	17	Campagne Shell en de olieramp in Nigeria	26
3.3 Energie en grondstoffen	18	Eerlijke Bankwijzer	27
Campagne Schaliegas Nederland	19		
4 Leden, donateurs en vrijwilligers			
4.1 Ambitie: vergroten en verstevigen van de betrokkenheid	29	4.3 Betrokken leden	31
4.2 Deelname aan activiteiten	30	4.4 Lokale afdelingen	32
		4.5 Vrijwilligers	33
5 Samenwerking, externe relaties en communicatie			
5.1 Samenwerkingsverbanden	35	5.3 Relatie met jongeren: Jongeren Milieu Actief (JMA)	37
5.2 Relaties met overheden en bedrijven	36	5.4 Relaties met de media	38
6 Bestuur en organisatie			
6.1 Verantwoordingsverklaring	41	6.5 Risicomanagement	45
6.2 Bestuursverslag	42	6.6 Werken bij Milieudefensie	46
6.3 Vereniging	43	6.7 Intern milieubeleid	47
6.4 Directie en management	44		
7 Fondsenwerving			
7.1 Resultaten werving	49	7.3 Overheidsbijdragen, schenkingen en sponsoring	51
7.2 Wervingsprogramma 2010-2015	50		
8 Financieel verslag en jaarrekening			
8.1 Inleiding	53	8.6 Toelichting Balans	58
8.2 Balans 31 december 2014	54	8.7.1 Toelichting Baten	59
8.3 Staat van baten en lasten 2014	55	8.7.2 Toelichting Lasten	60
8.4 Grondslagen van Waardering en Resultaatsbepaling	56	8.7.3 Toelichting Lastenverdeling	61
8.5 Kasstroomoverzicht	57	8.8. Overige gegevens	62
9 Milieudefensie in 2015			
9.1 Algemeen	64	9.4 Organisatieontwikkeling	67
9.2 Campagnes	65	9.5 Begroting 2015	68
9.3 Fondsenwerving	66	9.6 Meerjarenraming	69
Colofon			
	70		

1

Samenvatting

Samen sterker

Milieuresultaten vergen jaren van voorwerk, ideevorming, overleg, lobby, onderzoek, campagne- en actievoeren. Dat doen we nooit alleen, maar altijd samen met mensen in het land. Want samen staan we sterker: we worden beter gehoord en we boeken meer resultaat. Onze successen danken we vooral aan de tomeloze inzet van heel veel betrokkenen, zoals onze leden, donateurs en vrijwilligers. En aan de nauwe samenwerking met andere organisaties, zoals uit dit verslag zal blijken. Voor meer gedetailleerde informatie verwijzen wij u graag naar de afzonderlijke hoofdstukken in dit jaarverslag.

1.1 Milieuresultaten

Voedsel

Vervolg op Kleine Hoefprint: Allemaal Lokaal!

Het succes van de Kleine Hoefprint campagne (2012, 2013) heeft geleid tot een bijdrage van €1.974.550 van de Nationale Postcode Loterij. Met dit geld kunnen wij doorgaan met het stimuleren van producten die gemaakt zijn met regionaal geteeld veevoer, en niet met veevoer uit Zuid-Amerika waarvoor oerwoud wordt gekapt. De komende drie jaar zetten wij tien pilots op met regionaal veevoer: samen met akkerbouwers, veehouders en supermarkten. 2014 was het jaar van de voorbereiding van dit grote project, waarin we de huidige stand van zaken in kaart brachten met de Sojabarometer en de Monitor Regionaal Veevoer. Begin 2015 volgt de lancering van het eerste 'oerwoudvrije' product in de schappen van supermarktketen PLUS: het GIJS-ei.

Campagne voor een gezonde veehouderij

In 2014 hebben wij, samen met natuur- en milieufederaties, succes behaald met onze campagne 'Maak van Nederland geen megastal' en zijn dierproductierechten behouden gebleven. Deze rechten zorgen ervoor dat veehouderijen met kippen en varkens niet ongeremd kunnen groeien. Ruim 19.000 mensen steunden de oproep aan staatssecretaris Dijksma. In november 2014 zijn we van start gegaan met een langlopende campagne voor een gezonde veehouderij: 'Wij willen Wei'.

Visie-ontwikkeling

In 2014 werkten we ook aan onze visie op voedsel. In samenwerking met lokale groepen organiseerden we bijeenkomsten in Amersfoort, Groningen, Delft en Nijmegen. Daar gaven actieve leden, boeren, wetenschappers en anderen die zich betrokken voelen bij het onderwerp, feedback op het concept van onze visie. Naar aanleiding van de bijeenkomsten en de input uit ons expertpanel hebben we onze visie aangescherpt en gepubliceerd. Met het uitdragen van onze visie willen we een breed draagvlak creëren voor onze campagnes en mensen voor langere tijd aan ons binden.

Verkeer

Campagne Samen voor gezonde lucht

Milieudefensie heeft luchtvervuiling door verkeer hoger op de politieke agenda gezet en gezorgd voor veel meer besef van de gezondheidsgevaaren. Het draagvlak voor onze ambitie is daardoor verder gegroeid. Met een kieswijzer en verkiezingsdebatten wisten we het onderwerp luchtkwaliteit op de agenda te zetten van de gemeenteraadsverkiezingen. Rotterdam en Utrecht breiden naar aanleiding daarvan hun milieuzones uit.

De rechter dwong minister Schultz van Verkeer om de maximumsnelheid op de A10 in Amsterdam West en de A13 Overschie terug te draaien naar 80 km/uur. Dat was groot nieuws.

De nieuwe Eurocommissaris Timmermans was van plan om de nieuwe plannen voor luchtkwaliteit van tafel te vegen. Daar hebben wij invloed op uitgeoefend door een Earth Alarm schrijfactie op te zetten. Binnen twee dagen stuurden ruim 6.000 mensen een e-mail aan Timmermans. De nieuwe plannen om luchtvervuiling aan te pakken, blijven overeind.

Energie en Grondstoffen

Schaliegas Nederland

In 2014 bereikten we, samen met lokale schaliegasvrijgroepen, en met 223 schaliegasvrije gemeenten en 10 schaliegasvrije provincies, dat het tijdelijke schaliegasboorverbod werd verlengd tot het einde van de kabinetsperiode.

Schaliegas Internationaal

In 2014 plaatsten wij de omvangrijke schaliegasboorplannen van Shell in Oekraïne, Argentinië en Zuid-Afrika op de agenda. We legden contacten met onze lokale Friends of the Earth-partners en namen ook mensen uit Bostel en de Noordoostpolder mee naar de Karoo in Zuid-Afrika, om in contact te komen met de inwoners van dorpen daar. We publiceerden een rapport over de situatie in Oekraïne, over Shells ambities in Patagonië en over de schaliegasplannen in de Karoo.

Gronings gas

Sinds 2014 voert Milieudefensie, samen met een groot aantal bewonersgroepen en andere burgerinitiatieven, actief campagne in Groningen, met één groot gezamenlijk doel: de gaswinning in de provincie moet fors omlaag. In december hadden we met een gezamenlijke fakkeltocht door de Groningse binnenstad de eerste grote publieke samenwerkingsactie.

Biobrandstoffen

We boekten succes in Brussel, waar we met onze koepel van Friends of the Earth, zowel het Europees Parlement als de Europese Raad van milieuministers onder druk hielden om het gebruik te beperken van biobrandstoffen die ontbossing en landroof veroorzaken. Een belangrijke overwinning in 2014 was dat de Raad besloot dat de EU-bijmengplicht voor transportbrandstoffen (die 10 procent bedraagt) voor maximaal 7 procent mag worden ingevuld met de meest schadelijke biobrandstoffen. Verder bereikten we dat de Nederlandse regering het maximum voor 'conventionele biobrandstoffen' (zoals palmolie) zelfs terugbracht naar 5 procent. Dit beperkt niet alleen ontbossing en landroof maar draagt er ook toe bij dat de overheid elektrisch rijden verder zal moeten stimuleren.

Eerlijke elektronica

Met onze campagne voor eerlijke elektronica hebben we in 2014 Microsoft, Asus en Dell overgehaald, in 2013 sloot Philips zich al aan. Friends of the Earth England, Wales and Northern Ireland, een van onze zusterorganisaties, trok in het voorjaar van 2014 Apple en Samsung over de streep. In totaal beloven veertien bedrijven beterschap voor Bangka: bedrijven die vrijwillig meewerken aan een duurzamere winning van tin.

Shell en de olievervuiling in Nigeria

Milieudefensie voert samen met vier Nigeriaanse boeren sinds 2008 een rechtszaak tegen Shell om de olievervuiling in Nigeria aan te pakken. De rechtszaak speelde in 2014 vooral op de achtergrond. We bereidden de eerste zitting van het hoger beroep in 2015 voor.

Minister Lilianne Ploumen (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) heeft gehoor gegeven aan ons verzoek om een bemiddelingsrol op zich te nemen rond het noodfonds voor de meest urgente opruimoperaties in de Nigerdelta. De directeur van Shell, Ben van Beurden, kwam in het nieuws met de mededeling dat Shell bereid is om geld in het noodfonds te storten. Onduidelijk is nog om hoeveel geld het gaat. Minister Ploumen bezocht op ons verzoek de Niger Delta en sprak met Friends of the Earth Nigeria en met slachtoffers van de olievervuiling.

Eerlijke bankwijzer

Dankzij inspanningen van de Eerlijke Bankwijzer verbeterden de Nederlandse banken hun investeringsbeleid in 2014 weer verder. Milieudefensie droeg eraan bij dat ABN Amro in 2014 stopte met investeren in teerzandolie en dat ASN en Rabobank beleid aannamen dat investeringen in energiebesparing in de woningbouw stimuleert. In december kondigde minister Ploumen, refererend aan de Eerlijke Bankwijzer, aan dat zij binnen twee jaar een convenant met de bankwereld wil sluiten over transparantie en duurzame investeringen.

Project A15

In het tweede jaar van Project A15 hebben we een groot netwerk opgebouwd. Binnen dit netwerk zetten we onze visie van windprojecten met draagvlak door burgerbetrokkenheid en -participatie, breed uit. Op verschillende plaatsen langs de A15 zijn de voordelen nu al merkbaar. Er ontstaat geen weerstand tegen windmolens en bewoners en lokale bedrijven denken en doen constructief mee met lokale windprojecten.

1.2 Organisatie

Het Algemeen Beleidsplan 2010-2015 'Met draagvlak naar beweging' loopt in 2015 af. Het is inmiddels ook al ingehaald door de in 2014 opgestelde visie 'Eerlijk duurt het langst'. Deze visie vormt een uitstekend vertrekpunt voor het doorvertalen naar doelen en strategie voor de komende tien jaar. 'Eerlijk duurt het langst' neemt hier al een voorschot op, maar is niet concreet en richtinggevend genoeg. In 2015 wordt het nieuwe Algemeen Beleidsplan voor de periode 2016-2026 opgesteld.

U vindt 'Eerlijk duurt het langst' op [onze website](#).

1.3 Financiën

In 2014 heeft Milieudefensie meer middelen ontvangen dan het voorgaande jaar (stijging van + 5,8% naar € 8.072.292). We zijn blij dat we de extra te besteden middelen direct hebben weten te besteden aan onze doelstellingen. Van elke in 2014 ontvangen euro heeft Milieudefensie 86 eurocent direct aan haar doelstellingen besteed.

De contributies, donaties, giften, schenkingen en nalatenschappen bedroegen in 2014 samen € 4.218.608, een flinke groei ten opzichte van 2013 (€ 3.739.261).

De kosten van de fondsenwerving bedroegen € 589.693 (2013: € 477.891), 13,9 procent van de baten uit de fondsenwerving (2013: 12,6%).

Aan de doelstelling is € 6.946.495 besteed, 86,1 procent van de totale baten (2013: 84,0%).

1.4 Betrokkenheid

Leden, donateurs, lokale afdelingen en vrijwilligers vormen, samen met het bestuur en de medewerkers, Milieudefensie. In 2014 hebben we belangrijke initiatieven, waarmee we in 2013 startten, uitgediept en versterkt. Zo vond in 2014 weer een groot symposium plaats en hebben vele mensen workshops gevolgd via de Milieudefensie Academie. Het Kerstdiner was wederom een groot succes. We troffen voorbereidingen voor de start van de Veranderfabriek. In 2015 wordt dit online platform voor duurzame doeners gelanceerd. Daarnaast krijgen mensen een belangrijkere rol binnen de campagnes. Zo worden we steeds slagvaardiger.

Leden en donateurs

Op 31 december 2014 telde Milieudefensie 83.616 leden en donateurs. Een jaar eerder waren dat er 84.315, dus het aantal leden/donateurs is gedaald met 699.

We zien dat het aantal leden en donateurs fluctueert gedurende het jaar. Het aantal leden is gegroeid, maar het aantal donateurs is gedaald. Met name rond de jaarwisseling besluiten veel donateurs schoon schip te maken in de geefportefeuille. We verwachten dat de instroom in 2015 dit verlies weer zal goedmaken.

Top down en bottom-up

Milieudefensie mobiliseert mensen om bedrijven en overheid andere keuzes te laten maken. Dat blijkt wederom uit onze campagnes in 2014.

Rond de A15 werken we bijvoorbeeld met steeds meer groepen samen om windenergie een flinke boost te geven. Door een bottom-up benadering merken we dat de weerstand langzaam minder wordt. In 2014 startten we ook met het ondersteunen van de strijd van Groningse actiegroepen tegen gasboringen. Samen met deze groepen organiseerden we op 17 december een fakkeloptocht in Groningen en riepen we op tot verlaging van de gaswinning. Ook wisten we de dierrechten voor varkens en kippen te behouden met 19.000 steunbetuigingen van mensen uit het land. In dit jaarverslag vindt u nog veel meer voorbeelden van onze bottom-up benadering.

Onze goede ervaringen met organizing in 2013, hebben we in 2014 verder uitgebouwd. Bij organizing stimuleren we bottom-up acties in plaats van top-down acties te organiseren en uit te rollen. Rond het thema gezonde lucht betrekken we via deze methode meer en meer mensen die zelfstandig acties bedenken en opzetten. Op het thema Voedsel is een begin gemaakt met het gebruiken van de organizing-methode.

2

Visie, missie en strategie

In 2014 werd de visie van Milieudefensie, 'Eerlijk duurt het langst', in concept op papier gezet. U vindt de volledige tekst op [▶ onze website](#). Deze visie is leidend bij de samenstelling van het strategisch tienjarenplan (het Algemeen Beleidsplan) waaraan in 2015 wordt gewerkt. Hier beschrijven we in het kort de hoofdlijnen van 'Eerlijk duurt het langst'. De visie wordt eind 2015 samen met het strategisch plan ter goedkeuring voorgelegd aan de ledenvergadering van Milieudefensie.

De visie van Milieudefensie

We putten de aarde uit en zetten de toekomst van de mensheid op het spel. Onze verspillende, fossiele economie kan de problemen niet oplossen, maar jaagt de crisis verder aan. We hebben behoefte aan een eerlijke economie, waar niet de vrije markt maar de mens centraal staat. Dat vraagt om grote veranderingen. Dat is niet makkelijk, maar de geschiedenis laat zien dat het kan als mensen in actie komen. Samen brengen we een goed leven voor iedereen binnen handbereik.

De urgentie.

We moeten nú handelen.

Het is vijf voor twaalf en op een aantal punten al vijf over twaalf. De ecologische en sociale problemen zijn groot en urgent. De winning en verbranding van fossiele brandstoffen moet zo snel mogelijk worden afgebouwd om klimaatverandering binnen de perken te houden. Het opsouperen van eindige grondstoffen moet stoppen. Alleen dan behouden we een leefbare wereld voor alle mensen.

De oorzaak. Het huidige economische systeem is de oorzaak van de sociale en ecologische crisis.

De belangrijkste oorzaak van de problemen is het huidige economische systeem. Groei en winstmaximalisatie staan voorop en kosten worden zoveel mogelijk afgewenteld op de samenleving (vooral verder weg). De problemen worden verstrekt door de terugtrekkende overheid die steeds minder grenzen oplegt aan de vrije markt.

De idee.

Ons perspectief is een goed leven voor iedereen.

We willen dat alle mensen (hier, daar, later) een goed leven kunnen leiden. Daarvoor is een schone, veilige en gezonde leefomgeving nodig. En een eerlijke verdeling van de beschikbare milieugebruiksruimte: ieder zijn 'eerlijke aarde aandeel'. Om dat te bereiken moeten we het systeem ingrijpend veranderen. We willen een fossielvrije, circulaire en democratische economie.

video: anders kijken, anders kiezen

De missie en strategie van Milieudefensie

Mensen centraal

Milieudefensie is een grassroots-organisatie, onderdeel van *Friends of the Earth International*: een organisatie die uitgaat van de verlangens en de kracht van mensen, die vorm geeft aan de cruciale rol die burgers hebben bij het tot stand brengen van maatschappelijke verandering. Dat doen we in Nederland en in samenwerking met de federatie wereldwijd.

Het opbouwen van bewegingen van burgers en het inzetten van die maatschappelijke macht van mensen staat centraal in de strategie van Milieudefensie om samen bedrijven en overheden in beweging te krijgen. Daarom gaan we met groepen mensen een langdurige relatie aan (opbouw van het netwerk, mensen warm maken en warm houden, trainen en ondersteunen).

Urgent en dichtbij

Om mensen te betrekken, brengen we in onze campagnes de urgentie van de milieu-uitdagingen van nu dichtbij hun belevingswereld. Onze campagnes laten zien dat radicale veranderingen noodzakelijk én mogelijk zijn.

Dat doen we op drie manieren:

- We stellen als 'waakhond' (internationale) misstanden aan de kaak, die oorzaak zijn van de mondiale milieuproblemen (we verleiden burgers, bedrijven en overheden tot 'anders kijken').
- We vertalen mondiale milieuproblemen naar menselijke waarden (we verleiden burgers, bedrijven en overheden tot 'anders kiezen').
- We versnellen de maatschappelijke omschakeling door het verbinden, verbreden en ondersteunen van aantrekkelijke (lokale) initiatieven van burgers, bedrijven en overheden (we verleiden burgers, bedrijven en overheden tot 'anders doen'). Daar waar dat niet of onvoldoende gebeurt, mobiliseert Milieudefensie samen met burgers maatschappelijke druk.

Strategieën

Milieudefensie gebruikt de volgende strategieën die cruciaal zijn om de gewenste transformatie naar een duurzame en eerlijke samenleving tot stand te brengen:

- Ondermijn het bestaande: verklein het onduurzame karakter van (delen van) het bestaande systeem, ontmasker en bestrijd kwalijke praktijken, werk aan de destabilisering van het bestaande, onduurzame systeem om het kantelmoment naar een duurzame samenleving dichterbij te brengen.
- Werk aan een andere cultuur: ondermijn de gevestigde waarden en normen die onduurzaamheid in stand houden, bevorder een duurzame en eerlijke cultuur.
- Bouw concreet aan het alternatief in de praktijk: geef het goede voorbeeld, inspireer, oefen druk uit op het bestaande. Het alternatief kan te zijner tijd volledig in de plaats komen van het bestaande. Sluit aan op bestaande goede praktijken en steun deze en ontwikkel nieuwe.

Milieudefensie past alle drie de strategieën toe, maar niet altijd tegelijk. Het is belangrijk om, voordat we aan de slag gaan, te analyseren in welke fase van transformatie we zitten voor een sector of een thema.

Domein

Het domein waarop Milieudefensie zich beweegt is primair het milieu: de fysieke leefomgeving die van invloed is op het welzijn van de mens. In de opvatting van Milieudefensie zijn sociale rechtvaardigheid en een goed milieubeleid onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarmee onderscheidt Milieudefensie zich van ontwikkelingsorganisaties en andere milieuorganisaties.

Focus

Onze focus is gericht op het verkleinen van de Nederlandse milieu-impact. Prioriteit ligt daarom bij het aanpakken van onduurzame Nederlandse consumptie en productie. Milieudefensie focust dus op de effecten van het handelen van Nederland (overheid, bedrijven, burgers) op de fysieke leefomgeving van mensen in Nederland én elders op de wereld.

We richten ons voornamelijk op onduurzame productie en het veranderen van het maatschappelijk en economisch systeem en dus niet als eerste op het veranderen van de leefstijl en het consumptiegedrag van mensen.

Thema's

Inhoudelijk richt Milieudefensie zich op vier thema's:

1. Bevrijding van fossiel

De negatieve milieugevolgen van het gebruik van fossiele brandstoffen zijn enorm. De wereld moet af van zijn fossiele verslaving, om te beginnen in Nederland. Een fossielvrij Nederland kan bereikt worden door energiebesparing en verduurzaming van de energieopwekking.

2. Circulaire economie

Veel grondstoffen zijn schaars en op termijn dreigt uitputting. We moeten zuinig zijn met grondstoffen en ze zoveel mogelijk hergebruiken. Producten moeten worden ontworpen voor een lange levensduur, reparabel zijn en de onderdelen ervan te hergebruiken. In de agrarische sector betekent dat het sluiten van de regionale voer-mestkringloop.

3. Zeggenschap

De globalisering van de economie en de bovenmatige macht van multinationale bedrijven leiden ertoe dat de collectieve belangen van mens en milieu het onderspit delven tegen het winststreven van enkelen. Grotere zeggenschap van mensen over de productie van goederen en diensten en over hun eigen leefomgeving leidt tot verantwoordelijker productie en consumptie. We zetten ons in voor voedsel- en energiesoevereiniteit.

4. Kwaliteit leefomgeving

Voor een prettig en goed leven van de mens én voor de fauna en flora is een schone, gezonde en veilige leefomgeving een belangrijke voorwaarde. Daarom zetten we ons in voor het ongedaan maken en voorkomen van vervuiling van lucht, water en bodem door uitstoot en afval en van vernietiging van natuur en landschap.

video: ons verhaal

3

Campagnes

Milieudefensie is actief op vier thema's: Voedsel, Verkeer, Energie en Grondstoffen. Binnen die thema's volgen we de ontwikkelingen op de voet, voeren we campagnes, zorgen we voor een netwerk en stimuleren we langdurige betrokkenheid van (potentiële) medestanders. Per thema beschrijven we het verloop van de verschillende campagnes, met hun impact, een blik op de toekomst en de zaken die minder goed zijn gelukt.

Luchtvervuiling staat steeds hoger op de (lokale) politieke agenda en er worden meer en meer concrete maatregelen genomen. De dreiging van het boren naar het omstreden schaliegas is tijdelijk geweken dankzij het boorverbod gedurende deze kabinetsperiode. En meerdere elektronicafabrikantenv beloofden beterschap voor het Indonesische eiland Bangka door voortaan mee te werken aan een duurzamere tinwinning. Langs de A15 komen steeds meer windprojecten van de grond. En dankzij een flinke bijdrage van de Nationale Postcode Loterij kunnen we groots werk maken van het regionaliseren van veevoer. De invloed van Milieudefensie was daarmee groot in 2014. Duizenden betrokken mensen in het land stonden aan de basis van die successen.

- Voedsel
- Verkeer
- Energie en Grondstoffen

3.1 Voedsel

Voedsel is onze eerste levensbehoefte. De manier waarop wij voedsel produceren, heeft veel impact op het milieu en onze gezondheid. Milieudefensie zet zich in voor een duurzame, gezonde en rechtvaardige voedselvoorziening. Onze focus ligt daarbij op de veehouderij. Het produceren van vlees, eieren en zuivel is de grootste boosdoener als het gaat om het beslag op de aarde.

Wij pleiten voor een veehouderij die past bij Nederland en die grondgebonden is. Dat betekent dat ons veevoer in de regio wordt geproduceerd en dat onze vlees- en melkproductie bedoeld is voor regionale consumptie. Kortom: een veehouderij met een gesloten kringloop. De veestapel kan daardoor kleiner worden en de akkerbouw diverser. Dit leidt tot minder milieuvervuiling en grote gezondheidswinst.

Thema Voedsel:

- Campagne Allemaal Lokaal!
- Campagne voor een gezonde veehouderij
- Ontwikkelen van onze visie op voedsel

Vervolg Kleine Hoefprint campagne: Allemaal Lokaal!

Is het mogelijk om de import van Zuid-Amerikaanse soja, die zo schadelijk is voor mens en milieu, te stoppen? Kunnen we zelf ons veevoer verbouwen? Velen denken van niet, maar Milieudefensie bewees in 2013 van wel. Met de introductie van de Kleine Hoefprint kaas lieten we zien dat het mogelijk is een product op de regionale markt te brengen met regionaal geteeld eiwit in het veevoer. Voor deze kaas was het niet nodig om oerwoud in Zuid-Amerika te kappen. Maar liefst 8.500 consumenten plaatsten een voor-bestelling van ruim 12.000 kaasjes, waardoor wij de kaasproducent Aurora bereid vonden om de oerwoudvrije kaas te produceren.

Soja uit Zuid-Amerika in de ban

Nederlandse veehouders geven hun dieren soja uit Zuid-Amerika als krachtvoer. Voor het verbouwen van deze soja wordt op grote schaal regenwoud gekapt. Bovendien worden mensen van hun land beroofd en hebben zij gezondheidsproblemen door het gif dat bij de sojaproductie wordt gebruikt.

De lage prijs is de belangrijkste reden om veevoer uit Zuid-Amerika te importeren. De lokale sojateelt kan niet concurreren met de importsoja. Daardoor ligt de productie van eiwitrijke gewassen in Nederland al lange tijd stil, net als de ontwikkeling van het zaad en de productietechnieken. Hier moet verandering in komen. Milieudefensie wil een doorbraak forceren in de lokale teelt en het gebruik van lokaal veevoer.

De situatie in kaart

Om de huidige situatie in kaart te brengen, monitorden we in 2014 het gebruik van zowel soja als regionaal veevoer.

Sojabarometer

In 2014 brachten we, samen met de soja-coalitie, de Sojabarometer uit. Deze barometer geeft inzicht in de hoeveelheid soja die in 2013 door Nederland werd geïmporteerd, verwerkt en geconsumeerd, en welk gedeelte daarvan verantwoord geproduceerd was. De gegevens in de Sojabarometer 2014 worden vergeleken met die uit de Sojabarometer 2012 en 2009.

Monitor Regionaal Veevoer

Ook publiceerden we het rapport Monitor Regionaal Veevoer. In 2012 ondertekenden een groot aantal Nederlandse voedselbedrijven de wens voor een meer regionaal georiënteerde productie van veevoer. De Monitor Regionaal Eiwitrijk Veevoer haalt, twee jaar na dato, het net op: wat is de voortgang van de doelstellingen en wat hebben de belangrijkste partijen gedaan om deze te behalen? Hieruit bleek dat nog geen van de grote voedselproducenten en verkopers in Nederland maatregelen heeft genomen voor het gebruik van regionaal veevoer terwijl zij wel de doelstellingen van de veevoer-verklaring ondertekenden. Campagneleider Jacomijn Pluimers: "De sector vindt de overstap naar regionaal veevoer lastig, maar moet haar afspraken wel nakomen. Alleen zo kan ontbossing worden gestopt en oerwoud behouden blijven. Het bedrijfsleven legt de rekening voor ons veevoer neer in Zuid-Amerika, in plaats van zich in te zetten voor duurzamer regionaal veevoer."

Veevoerverklaring

Om te laten zien dat regionaal veevoer een mooi toekomstperspectief biedt en dat er draagvlak onder telers en afnemers bestaat, heeft Milieudefensie aan boeren en boerenorganisaties gevraagd of zij ook vinden dat er werk van moet worden gemaakt. In een gezamenlijke veevoerverklaring geven zij aan dat ze de intentie hebben om werk te maken van regionaal veevoer door zelf veevoer te telen of door regionaal veevoer af te nemen.

Impact

In 2014 bereidden we, voor het vervolg van de Kleine Hoefprint campagne (zie hieronder bij Toekomst), twee pilots voor die begin 2015 gelanceerd worden. Hiervoor hebben we financiering aangevraagd en gekregen vanuit de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij (voor onderzoek en procesbegeleiding).

Met een excursie voor Nederlandse Europarlementariërs naar een melkveehouder die zijn eigen soja verbouwt, vroegen wij aandacht voor het belang van de teelt van eiwitgewassen in Europa en de stimulering daarvan.

We informeerden de Tweede Kamer over de wenselijkheid van het stimuleren van eiwitgewassen in Nederland. Hierover is vervolgens een motie aangenomen, ingediend door Stientje van Veldhoven van D66 en Jacco Geurts van het CDA. Hierbij gaat het om een actieve inzet van de regering op kennisontwikkeling voor de veredeling en teelt-optimalisatie van eiwitgewassen. De uitwerking van de motie ligt nu op het ministerie.

Toekomst

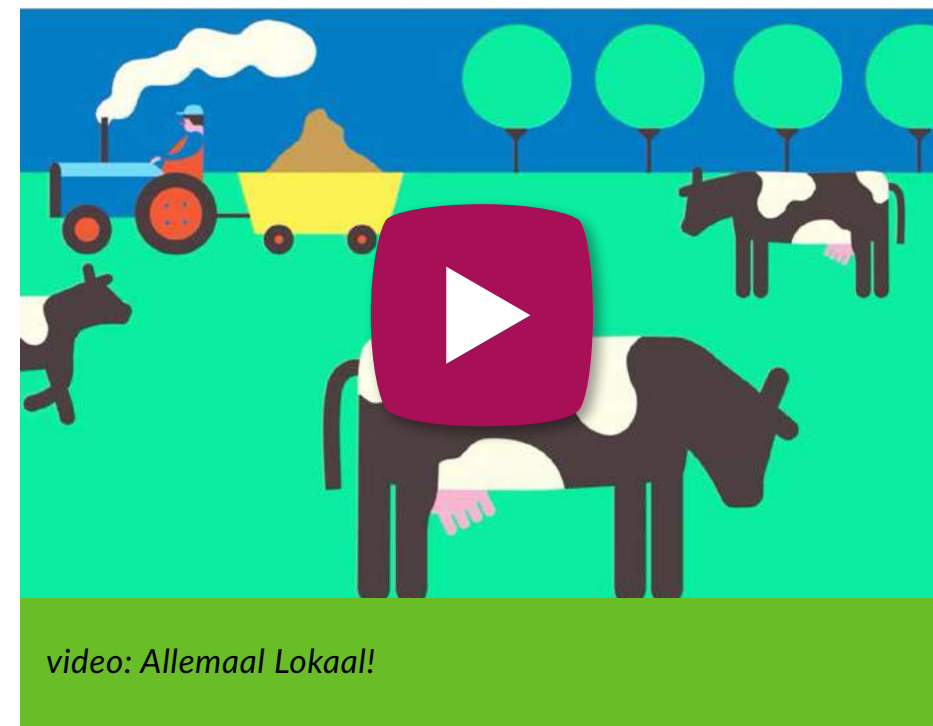
Het succes van de Kleine Hoefprint campagne leidde tot een bijdrage van €1.974.550 van de Nationale Postcode Loterij. Dit geld is bedoeld om producten, die gemaakt zijn met regionaal geteeld veevoer, verder te stimuleren in Nederland.

De komende drie jaar zetten wij tien pilots op met regionaal veevoer: samen met akkerbouwers, veehouders en supermarkten. Het doel is om een structureel aanbod van oerwoudvrije producten in het schap te krijgen.

Daarnaast voeren we een publiekscampagne 'Allemaal Lokaal', om consumenten en burgers bewust te maken van de soja-problematiek en breed draagvlak op te bouwen voor écht lokale voedselproductie. Ook delen we de kennis die we opdoen in de pilots met partijen uit de sector, om zo de ontwikkeling van gewassen en systemen te stimuleren. Daarvoor zetten we een kennisplatform op, samen boeren en wetenschappers.

Thema Voedsel:

- ▶ Campagne Allemaal Lokaal!
- ▶ Campagne voor een gezonde veehouderij
- ▶ Ontwikkelen van onze visie op voedsel

video: Allemaal Lokaal!

Campagne voor een gezonde veehouderij

Met 116 miljoen dieren behoort Nederland tot een van de meest veedichte landen ter wereld. Terwijl het aantal veehouders gestaag afneemt, neemt het aantal dieren toe. Kortom, er is sprake van schaalvergroting. Om schade aan mens en milieu door de veehouderij te verminderen, pleit Milieudefensie voor een rem op de groei van de veestapel.

In 2014 behaalden wij, samen met de natuur- en milieufederaties, succes met onze campagne 'Maak van Nederland geen megastal' en zijn dierproductierechten behouden gebleven. Deze rechten zorgen ervoor dat veehouderijen met kippen en varkens niet ongeremd kunnen groeien. Ruim 19.000 mensen betuigden hun steun voor het behoud dierrechten.

Milieuschade

De huidige omvang van de Nederlandse veestapel zorgt voor veel problemen als stank, mestoverschot en ziektes. Het milieu en bewoners in landelijke gebieden lijden hier dagelijks onder. Zo worden er in de veehouderij grote hoeveelheden antibiotica gebruikt om ziekten tegen te gaan of te voorkomen. Door verkeerd gebruik kunnen steeds meer bacteriën de werking van antibiotica weerstaan. Die bacteriën komen vervolgens ook in onze zuivel en ons vlees terecht. In Europa sterven jaarlijks 25.000 mensen omdat de antibiotica hun werk niet meer doen.

Door de veel te grote hoeveelheid dieren is er in Nederland een enorm mestoverschot ontstaan. Te veel mest is slecht voor de natuur en het milieu. We zien steeds minder bloemen en meer brandnetels op het platteland. Het aantal bijen, vlinders en boerenlandvogels daalde de afgelopen decennia flink.

Wij willen dat de overheid bindende regels maakt om de hoeveelheid vee aan banden te leggen. In november 2014 startten we met een langlopende campagne om zichtbaar te maken dat veel mensen liever een gezonde veehouderij willen. Dat wil zeggen: een veehouderij met minder dieren en grondgebonden landbouw. Voor ieder dier moet er voldoende ruimte zijn om buiten te lopen en te eten en er moet genoeg grond zijn om de mest op uit te rijden. Zo zien wij een veehouderij die de toekomst aan kan en gezond is voor mensen, milieu, dieren én boeren.

Wij willen wei

In november 2014 startten we met een campagne voor een gezonde veehouderij. Op wijwillenwei.milieudefensie.nl kunnen mensen een koe in de wei zetten, waarmee ze hun steun betuigen aan een gezonde veehouderij. De koe dreigt uit de wei te verdwijnen met het afschaffen van het melkquotum op 1 april 2015. Als gevolg daarvan komen veel koeien, net als varkens en kippen, in grote stallen terecht waar ze het hele jaar door binnen staan. De koe die uit de wei verdwijnt is daarmee het symbool van alles wat er mis is met intensieve veehouderij in Nederland. Binnen een maand ontvingen we ruim 10.000 steunbetuigingen voor een gezonde veehouderij. En dat is nog maar het begin, want de campagne loopt door in 2015.

Boeren

Ook voor boeren is het beter om kleinschaliger te werken. Nu denken veel boeren dat ze mee moeten gaan in de schaalvergroting om het voortbestaan van hun bedrijf veilig te stellen. Ze steken zich daarvoor flink in de schulden. Tegelijkertijd zakt de prijs voor hun product als er meer geproduceerd wordt en zo komen veel boeren in de problemen. Een boer die kleinschaliger werkt en een hogere kwaliteit producten levert, kan een betere prijs vragen. In het geval van bijvoorbeeld de melkveehouderij kan de boer uit de kosten komen als de meerprijs van bijvoorbeeld weidegang (1 cent per liter!) wordt verrekend in de prijs van melk en kaas.

Impact

Naast het succes van het behoud van de dierproductierechten publiceerden we een rapport over de ontwikkeling van weidegang en de effecten daarop voor het landschap. Dit rapport is goed opgepikt in media.

We versterkten onze coalitie: samen met de Dierenbescherming, de Landschappen en Natuur en Milieu vroegen we om een aanscherping van de uitvoering van het Convenant Weidegang. Dit leidde tot de afspraak dat de convenantpartijen in het voorjaar van 2015 bespreken hoe we er voor kunnen zorgen dat de doelen van het convenant gerealiseerd gaan worden.

Milieudefensie is zichtbaar in het (politieke) debat en heeft haar netwerk daarin versterkt. Dit uit zich in de uitnodiging voor de Ronde Tafel voor de Melkveewet en voor het overleg met Staatssecretaris Dijkema (met milieu- en landbouworganisaties).

Toekomst

De nadruk ligt de komende tijd op het vergroten van maatschappelijk draagvlak om de politieke druk te verhogen. Dit doen we door groepen (lokale groepen en burgerinitiatieven) aan ons te binden en te ondersteunen. Met onze steun kunnen zij lokaal, regionaal en landelijk luider van zich laten horen. Daarnaast bouwen we aan een sterke coalitie van partijen (natuur- en milieuorganisaties, gezondheidsinstanties, drinkwaterbedrijven of dierenwelzijnsorganisaties). Tot slot wil Milieudefensie zichtbaar en voedend blijven in het (politieke) debat over de omvang van de veehouderij.

Minder goed gelukt

Door personeelwisselingen startten zowel de publiekscampagne voor een gezonde veehouderij als 'Allemaal Lokaal!' later dan gepland. Daardoor zijn we minder zichtbaar geweest. Gelukkig maakten we dit aan het begin van het jaar 2015 goed met de hoeveelheid steunbetuigingen op wijwillenwei.milieudefensie.nl en de lancering van het Gijs-ei begin februari 2015.

Thema Voedsel:

- [Campagne Allemaal Lokaal!](#)
- [Campagne voor een gezonde veehouderij](#)
- [Ontwikkelen van onze visie op voedsel](#)

Ontwikkelen van onze visie op voedsel

Naast de bovenstaande twee campagnes werkte Milieudefensie in 2014 aan haar visie op voedsel.

In samenwerking met lokale groepen organiseerden we vier bijeenkomsten in Amersfoort, Groningen, Delft en Nijmegen. Daar gaven actieve leden, boeren, wetenschappers en anderen die zich betrokken voelen bij het onderwerp, feedback op het concept van onze visie op voedsel. Met elke avond zo'n 15-20 man waren de bijeenkomsten goed bezocht. De deelnemers waren enthousiast, leverden een constructieve bijdrage en gingen geïnspireerd terug naar huis. Naar aanleiding van de bijeenkomsten en de input uit ons expertpanel hebben we onze visie aangescherpt en gepubliceerd.

Toekomst

Met onze visie willen we mensen en organisaties verbinden en aanzetten tot actie en deelname aan onze campagnes. Daarvoor zal Milieudefensie zich ook de komende jaren inzetten voor verspreiding van onze visie en oplossingsrichting. Dat doen we o.a. binnen het 'Voedsel Anders' netwerk. Onze rol daarbinnen is het creëren van een ontmoetings- en verbindingsplek voor de voedselbeweging. Dit draagt mede bij aan de bewegingsopbouw van onze achterban.

Thema Voedsel:

- Campagne Allemaal Lokaal!
- Campagne voor een gezonde veehouderij
- Ontwikkelen van onze visie op voedsel

3.2 Verkeer

Het doel van onze campagne Verkeer is de weg vrij te maken voor leefbare en gezonde steden. In de stad fietsen we of gebruiken we het openbaar vervoer en in woonwijken is gemotoriseerd verkeer te gast. Als het aan Milieudefensie ligt, vervangt de elektrische deelauto de benzineauto. De elektriciteit wordt geleverd door zonne- en windenergie, opgewekt langs de snelweg zelf. Omdat werknemers volop zullen telewerken en dichtbij hun werk wonen, is het rustig op de weg. Uitbreiding van het wegennet is niet nodig. Zware vrachtwagens zijn in de steden vervangen door elektrisch vervoer.

We moeten afkicken van vervuילend verkeer en transport

Peultjes uit Senegal, smartphones uit China en wijn uit Argentinië. Vrachtschepen vol goedkope Chinese producten varen naar Rotterdam en gaan leeg weer terug. Forensen zitten dagelijks uren in de file en ademen de uitlaatgassen van hun voorganger in. Als je met een kritische blik kijkt naar ons vervoerssysteem, kom je ontelbare bizarre voorbeelden tegen.

Het vervoerssysteem in onze maatschappij is gebaseerd op goedkope olie en dus lage transportkosten. Zo heeft de wereld zich afhankelijk gemaakt van vervuilende vervoersmiddelen (wegverkeer, scheepvaart, luchtvaart) die veel energie en ruimte kosten en leiden tot luchtvervuiling en klimaatverandering.

Milieudefensie vindt dat dit anders moet en kan. Wij werken samen met bewonersgroepen in Nederland aan mobiliteitsoplossingen die leiden tot een gezonde en duurzame samenleving. Met bewoners meten we de luchtkwaliteit op drukke plekken en werken we aan bewustwording over verkeer en luchtvervuiling. Door zichtbaar te maken dat mensen zich zorgen maken en dat er draagvlak is voor maatregelen, proberen we de politiek zover te krijgen dat er vergaande maatregelen voor minder en schoner verkeer worden genomen.

Daarbij zetten we met bewoners in op maatregelen op gemeentelijk niveau, bijvoorbeeld het weren van vervuilende voertuigen uit steden via milieuzones en betere fiets- en OV-infrastructuur. Op landelijk niveau pleiten we voor een snellere transitie naar schoner vervoer, beter OV en lagere snelheden op (stads)snelwegen. Via Europese koepelorganisaties lobbyen we in Brussel voor strengere Europese wetgeving.

Thema Verkeer:

- ➔ Campagne
- Samen voor gezonde lucht

3.3 Energie en grondstoffen

Milieudefensie vindt dat Nederlandse bedrijven en banken maatschappelijk verantwoord moeten ondernemen. Om dit te borgen vraagt Milieudefensie van de overheid regels die ervoor zorgen dat bedrijven en banken zich in het buitenland niet slechter gedragen dan in Nederland. Daarbij richten we ons op voorlopers en achterblijvers in de sectoren biobrandstoffen, oliewinning en mijnbouw.

In 2014 waren onze belangrijkste projecten op het gebied van grondstoffen en energie: schaliegas in Nederland, Shell-schaliegasprojecten in Oekraïne, Argentinië en Zuid-Afrika, gaswinning in Groningen, landroof ten behoeve van palmolie in Indonesië, de voortdurende olievervuiling in Nigeria en een duurzamere vorm van tinwinning in Indonesië. Ook waren wij mede-organisator van de People's Climate March Amsterdam, een grote klimaatmars waarmee we al vooruit keken naar de belangrijke VN-klimaatop van 2015 in Parijs.

Thema Energie en grondstoffen:

- Campagne Schaliegas Nederland
- Campagne Schaliegas internationaal
- Campagne Gronings gas
- Campagne Biobrandstoffen
- We march on to Paris
- Project A15
- Campagne Eerlijke elektronica
- Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- Eerlijke Bankwijzer

Campagne Schaliegas Nederland

Schaliegas is aardgas dat kilometers diep onder de grond zit opgesloten in schalie, een hard gesteente. Bij de winning ervan worden enorme hoeveelheden water en chemicaliën onder hoge druk in de bodem gespoten en tot ontploffing gebracht. Dit veroorzaakt scheuren, waardoor het gas vrijkomt. Dit heet fracking ('kraken'). Deze techniek gaat gepaard met grote risico's voor milieu, klimaat en veiligheid. Daarom spant Milieudefensie zich in om schaliegasboringen in én buiten Nederland te voorkomen.

Schaliegasvrij

In 2011 heeft Milieudefensie de Stichting Schaliegasvrij Nederland mede opgericht, een coalitie van buurtgroepen en milieuorganisaties die zich verzetten tegen de winning van schaliegas en steenkoolgas via fracking. Samen met onder meer Schaliegasvrij Nederland speelt Milieudefensie sindsdien een belangrijke rol in de beweging van gemeenten en provincies die zichzelf schaliegasvrij verklaren.

Zo organiseerden we in 2014, voor de tweede keer, een landelijke conferentie voor gemeenten en provincies. Hierbij konden burgemeesters, wethouders en beleidsmedewerkers van gemeenten met schaliegas in de ondergrond, in contact komen met milieuwetenschappers en juristen. Zij informeerden hen over de gevolgen van schaliegaswinning en de mogelijkheden om er tegen in verzet te komen.

Lokale verdubbeling

Mede hierdoor verdubbelde het aantal gemeenten dat zich met een officiële motie 'schaliegasvrij' verklaarde in 2014, tot maar liefst 223 – naast 10 provinciebesturen die eveneens te kennen gaven geen medewerking te willen verlenen aan eventuele boringen.

Gesterkt door dit groeiende lokale verzet en de ruim 70.000 Nederlanders die onze Stop Schaliegas-petitie tekenden, hebben wij ons ook concreet tot de landelijke politiek gericht.

Officieel protest boorvergunning en 'structuuronderzoek'

Wij dienden onder andere een officieel verzoek in tot intrekking van de boorvergunning van schaliegasbedrijf Cuadrilla. Op basis van een door ons aangevraagd WOB-verzoek ontdekten wij dat er geen juridisch houdbare afspraken bleken te bestaan tussen het ministerie van Economische Zaken en schaliegasbedrijf Cuadrilla over financiële aansprakelijkheid bij schade door schaliegasboringen in Nederland.

Ook tekenden wij in 2014 officieel protest aan tegen het door minister Kamp geïnitieerde onderzoek voor de structuurvisie schaliegas. De opdracht voor dit onderzoek werd gegeven aan Arcadis, een ingenieursbureau dat internationaal geld verdient aan de schaliegasindustrie. Zo werd bij de totstandkoming van het eveneens omstreden Witteveen+Bos rapport over schaliegas in 2013 de objectiviteit van onderaannemer Arcadis al in twijfel getrokken door de klankbordgroep, waarin ook Milieudefensie vertegenwoordigd was. In het concept onderzoeksplan van dat rapport werd officieel geconstateerd: 'Arcadis is actief betrokken bij alle grote conventionele en onconventionele olie- en gasvelden in Noord-Amerika.' Deze partij werd nu aangewezen om 'geschikte boorlocaties' te vinden in Nederland – een onacceptabele situatie. Ook tekenden wij kritiek aan tegen de doelstelling van het onderzoek, waarmee de belangrijker discussie over nut & noodzaak van schaliegaswinning opnieuw gepasseerd werd.

Impact

Voorafgaand aan het politieke debat over de onderzoeksopzet voor de structuurvisie schaliegas demonstreerden wij samen met Schaliegasvrij Nederland op Het Plein in Den Haag. In totaal 2464 mensen en organisaties en 336 lokale overheden hebben een kritische reactie ingezonden op deze onderzoeksopzet. Hiermee is het opstellen van de structuurvisie schaliegas in eerste instantie flink vertraagd.

Later in het jaar werd duidelijk dat de politieke gevolgen groter zouden worden. Een Kamermeerderheid stemde voor een motie van PvdA-leider Diederik Samsom om het tijdelijke schaliegasboorverbod te verlengen tot het einde van de kabinetsperiode.

Ike Teuling, campaigner Energie bij Milieudefensie: "Wij zijn samen met de 223 schaliegasvrije gemeenten en 10 schaliegasvrije provincie erg opgelucht dat het gevaar voorlopig geweken is. Tot midden 2017 mag er niet naar schaliegas worden geboord, als er geen vervroegde verkiezingen komen tenminste. Maar zolang een permanent verbod op boringen niet is verankerd in de Mijnbouwwet en Kamp stug door gaat met het uitvoeren van onderzoeken naar geschikte locaties voor boringen in de Structuurvisie Schaliegas, moeten we alert blijven."

Toekomst

Wat ons betreft zijn de bezwaren tegen schaliegaswinning onoverkomelijk. De kosten zijn hoog, de energiebatan zeer gering en de risico's voor mens en milieu onacceptabel. De keuze voor schaliegas zit daarnaast de transitie naar duurzame energie in de weg, en daarmee de enige effectieve aanpak van klimaatverandering.

Daarom is verlenging van het moratorium op schaliegaswinning weliswaar goed nieuws, maar nog niet voldoende. Dit moratorium dient nu tot en met het einde van de huidige kabinetsperiode, waarmee schaliegasboringen uiterlijk vanaf 2017 weer een politieke optie zouden worden. Voor die tijd moeten de boorplannen definitief van tafel. Er moet in Nederland een definitief boorverbod komen, dat garandeert dat wij afzien van deze vervuilende fossiele brandstof.

Het komende jaar is de gaswinning in Groningen (en kleine velden, zoals bijvoorbeeld onder Terschelling) een veel groter politiek thema. Schaliegas staat op een lager pitje vanwege het moratorium. Onze rol op het dossier blijft daarom vooral die van waakhond. Zodra zich een kans voordoet, zullen wij proberen een politiek debat op gang te brengen over een definitief boorverbod. Tot die tijd werken wij vooral lokaal – door burgers en lokale overheden te informeren en samen te brengen – zodat ook zij kunnen participeren in het verzet tegen de boorplannen.

Minder goed gelukt

Wij zijn heel blij dat de boorplannen voor schaliegas opnieuw twee jaar zijn uitgesteld. Toch was het in 2014 moeilijk om een échte politieke discussie te krijgen over nut en noodzaak van schaliegas. Er werd vooral gedebatteerd over de randvoorwaarden.

Thema Energie en grondstoffen:

- Campagne Schaliegas Nederland
- Campagne Schaliegas internationaal
- Campagne Gronings gas
- Campagne Biobrandstoffen
- We march on to Paris
- Project A15
- Campagne Eerlijke elektronica
- Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- Eerlijke Bankwijzer

Campagne Schaliegas Internationaal

In Nederland willen we geen schaliegas. Dus willen we ook niet dat een Nederlands bedrijf in andere landen gaat fracken. Dat is in twee zinnen waarom Milieudefensie besloot naast de campagne tegen schaliegaswinning in Nederland óók een internationale campagne te starten tegen de schaliegas-expansie van Shell - mondiaal een van de grootste spelers in de schaliegaswedloop.

Daarbij is het belangrijk om te beseffen dat schaliegaswinning niet alleen lokale milieuschade aanricht, maar ook mondiale schade. Makkelijk winbare olie en gas raken wereldwijd op, maar onconventionele fossiele brandstoffen, zoals schaliegas en schalieolie, dreigen de levensduur van de fossiele brandstoffen-industrie flink te verlengen. Met nog grotere vervuiling tot gevolg. Door de fracking-methode en horizontale boortechneken is de totale hoeveelheid potentieel winbare koolstof enorm gestegen. En deze koolstof kan onze atmosfeer simpelweg helemaal niet meer aan. Schaliegas is daarmee niet alleen ramp voor het milieu, schaliegas dreigt ook een enorme ramp voor het klimaat te worden.

De oplossing is simpel: schaliegas moet in de grond blijven – in Nederland, en overall. Wij vinden het daarom belangrijk dat schaliegasverzet internationaal in contact komt met elkaar en van elkaar kan leren. Ook moeten grote boorbedrijven internationaal ter verantwoording worden geroepen en zich terugtrekken uit schaliegas.

Impact

In 2014 plaatsten wij grote schaliegasboorplannen van Shell in Oekraïne, Argentinië en Zuid-Afrika op de agenda. We legden contacten met onze lokale Friends of the Earth-partners en namen ook mensen uit Boxtel en de Noordoostpolder mee naar de Karoo in Zuid-Afrika, om in contact te komen met de inwoners van dorpen daar. Zij komen daar op een heel vergelijkbare manier in verzet tegen boorplannen in hun woon-omgeving. We haalden schaliegasactivisten uit Oekraïne en Argentinië naar Nederland om met Tweede Kamerleden en met Shell te spreken over de problemen die de schaliegaswinning in hun land veroorzaakt.

We publiceerden een rapport over de situatie in Oekraïne (waar Shell afvalwater blijkt te lozen in open bassins), over Shells ambities in Patagonië (waar het bedrijf zelfs in een beschermd natuurgebied wil boren) en over de schaliegasplannen in de Karoo (waar fracking het bestaande watertekort nog kan verergeren). Daarnaast startten we een publiekspetitie met een heel concrete oproep: Shell, stop met schaliegas.

Toekomst

Gaan we deze campagne winnen? De fossiele sector is machtig, maar toch is het mogelijk om schaliegas niet alleen in Nederland, maar ook wereldwijd tegen te houden. Dit omdat niet alleen op de grond, maar ook achter de schermen de weerstand groeit. Het verdienmodel van schaliegas wordt door enkele energie-experts ernstig ter discussie gesteld. Er zou sprake zijn van een gigantische overinvestering in fossiele brandstoffen in het algemeen en schaliegas in het bijzonder – met financiële zeepbellen tot gevolg: de ‘carbon bubble’, de ‘shale bubble’. Bij de grote jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Shell in mei publiceerden we er een apart rapport over. Ook voerden we samen met onze Britse zusterorganisatie gelijktijdig actie in Den Haag en Londen.

Naar Shell blijft onze oproep helder: stop met schaliegas. Daarnaast zullen wij ons ook in toenemende mate richten op de grote investeerders. We zullen hen, in samenwerking met andere milieuorganisaties, zoals Fossilvrij NL, oproepen hun geld uit deze fossiele energieprojecten terug te trekken.

Minder goed gelukt

Het besef van de ‘carbon bubble’ – het feit dat olie- en gasbedrijven ongeveer 5 maal zoveel CO₂ in hun reserves hebben als de atmosfeer nog aankan – en dus dat 80 procent niet op de markt kan komen, is gigantisch. De aandeelwaarden van bedrijven als Shell zijn gebaseerd op de aanname dat alle reserves daadwerkelijk geëxploiteerd zullen worden. De totale overwaardering van reserves bedraagt naar schatting 21 biljoen dollar.

2014 was het jaar dat dit besef werd verspreid over de wereld, maar nog niet het jaar dat aandeelhouders en grote investeerders er al conclusies uit trokken. Wij verwachtten dat dit alsnog gebeurt. Ook Shell zelf heeft nog niet de rem gezet op grote schaliegasprojecten, terwijl ons rapport aantoonde dat deze projecten juist extra bijdragen aan de carbon bubble - en dus gigantische verliesposten dreigen te worden. Ook hier verwachten wij in de nabije toekomst wel grote stappen.

Thema Energie en grondstoffen:

- Campagne Schaliegas Nederland
- Campagne Schaliegas internationaal
- Campagne Gronings gas
- Campagne Biobrandstoffen
- We march on to Paris
- Project A15
- Campagne Eerlijke elektronica
- Campagne Shell en de oliëramp in Nigeria
- Eerlijke Bankwijzer

Campagne Gronings Gas

In Groningen bevindt zich het grootste conventionele aardgasveld van Europa. Decennialang kreeg de gasindustrie er vrij baan. Het gas zou niet alleen voor binnenlandse verwarming en elektriciteitsproductie gebruikt worden, Nederland zou ook een gasexporteur worden. Hiermee kon ons land jaarlijkse vele miljarden innen. Maar in recente jaren is toenemend duidelijk geworden dat de problemen van gaswinning universeel zijn: veel van de schadelijke effecten die wij vrezen van schaliegaswinning blijken in praktijk namelijk al in ons land te spelen, en steeds ernstiger te worden, door toedoen van de groot-schalige gaswinning in het Noorden.

Bodemdaling en steeds krachtiger aardbevingen brengen de veiligheid en de leefbaarheid inmiddels ernstig in gevaar. Tienduizenden mensen wonen in beschadigde huizen, onverkoopbaar en onveilig. Ook eeuwenoude monumenten raken steeds verder beschadigd. Daarnaast maakt de gasindustrie ook bij de winning van 'gewoon aardgas' in toenemende mate gebruik van de omstreden fracking-boormethode, waarbij risico op ernstige vervuiling van bodem en water bestaat.

Daarom voert Milieudefensie samen met een groot aantal bewonersgroepen en andere burgerinitiatieven sinds 2014 ook actief campagne in Groningen, met één groot gezamenlijk doel: de gaswinning in de provincie moet zo snel mogelijk fors omlaag. Dit is de enige manier om de veiligheid en leefbaarheid in het gebied te herstellen.

Impact

In december 2014 hadden we met een gezamenlijke fakkeltocht door de Groningse binnenstad de eerste grote publieke samenwerkingsactie met een groot aantal Groningse burgerinitiatieven. Die samenwerking zetten we door!

Toekomst

Komend jaar gaan wij ervoor zorgen dat de stem van de Groningse inwoners niet alleen in Groningen gehoord wordt, maar ook in Den Haag. Politiek wordt het een belangrijk jaar. Het gasbesluit van minister Kamp van december 2014 was onvoldoende om de veiligheid te garanderen. De gaswinning moet veel verder omlaag. Daarnaast komt er een rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV). Ook hier moeten politieke gevolgen aan worden verbonden.

Als Milieudefensie zullen wij er in de politiek op aandringen dat er harde keuzes gemaakt worden, met échte oplossingen voor de toekomst van Groningen en heel Nederland. Dat betekent heel concreet dat we ook in eigen land meer energie moeten gaan besparen, en de overstap naar duurzame energie moeten versnellen. Omdat komend jaar eindigt met de grote klimaatop in Parijs komen deze energiedoelen uitgebreid op de politieke agenda. Wij gaan er actie voeren, mét de Groningers – en hopelijk zo veel mogelijk andere mensen!

Minder goed gelukt

Dat de gaswinning in Groningen snel omlaag moet, werd al in 2012 pijnlijk duidelijk: door de onverwacht krachtige aardbeving bij Huizinge. Sindsdien zijn er verschillende rapporten die aangeven dat de aardbevingen sneller en verder in kracht toenemen dan eerder gedacht, met een toenemend veiligheidsrisico. Het is echter nog niet gelukt om de politieke cultuur te doorbreken. Zo stond minister Kamp in 2013 juist een productie-record toe. Dat terwijl hij – nota bene door zijn eigen adviesorgaan, het Staatstoezicht op de Mijnen – was geadviseerd de productie met circa 40 procent terug te dringen. Ook in 2014 is dit nog niet gebeurd, ondanks de toenemende maatschappelijke druk en boosheid van de inwoners in het bevingengebied.

Thema Energie en grondstoffen:

- ▶ Campagne Schaliegas Nederland
- ▶ Campagne Schaliegas internationaal
- ▶ Campagne Gronings gas
- ▶ Campagne Biobrandstoffen
- ▶ We march on to Paris
- ▶ Project A15
- ▶ Campagne Eerlijke elektronica
- ▶ Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- ▶ Eerlijke Bankwijzer

Campagne Biobrandstoffen

Palmolie is steeds meer in trek als biobrandstof. De groeiende vraag is ongunstig voor mens en milieu. Ontbossing en ontwatering voor palmolieplantages leiden tot een toename van broeikasgassen en afname van de biodiversiteit. Mensen in de productielanden worden zonder compensatie beroofd van hun land en voedselvoorziening. Bovendien verdwijnen natuurlijke woonplaatsen van wilde dieren. Nederland is de grootste palmolie-importeur van Europa. Volgens de EU is palmolie een duurzame grondstof. Milieudefensie denkt daar anders over en voert actie om zowel vraag als aanbod van palmolie tegen te gaan.

Investerings stoppen

In 2013 bracht Milieudefensie specifiek de problemen van landroof door palmoliebedrijven onder de aandacht. Ook richtten we ons op de rol van Nederlandse banken en pensioenfondsen als investeerders in deze palmoliebedrijven.

In 2014 liep vooral de zaak van financiering van het omstreden palmoliebedrijf Bumitama door Rabobank nog lange tijd door. Wij publiceerden samen met onze partner Friends of the Earth Indonesië nieuwe satellietbeelden die onomstotelijk aantoonde dat palmoliebedrijf Bumitama, ook ná waarschuwingen en beloften, gewoon doorgaat met illegale ontginningen voor een palmolieplantage op Borneo.

Het nieuwe bewijs tegen Bumitama hebben we samengevat in een helder rapport, met een duidelijke analyse van de satellietbeelden. Daarin maakten wij een onderscheid tussen 'illegale landontginning' en directe ontbossing van beschermd tropisch regenwoud, die bovendien heel duidelijk plaatsvindt buiten de grenzen van concessiegebieden. Ook heeft het palmoliebedrijf openlijk toegegeven dat de vergunningen voor de plantage niet op orde zijn en er dus illegale palmolie op de markt gebracht wordt.

Deze opstapeling aan bewijs heeft Rabobank er echter niet toe bewogen om de financiering te stoppen. De bank heeft in totaal 47 miljoen euro Nederlands spaargeld in het palmoliebedrijf gestoken. Saillant is dat de Deutsche Bank, nadat een Duitse milieuorganisatie ons bewijsmateriaal over Bumitama aan de bank had gepresenteerd, wél besloot de financiële banden met het palmoliebedrijf te verbreken.

OESO erkent klacht

Wij zagen ons daarom in juni genoodzaakt een officiële OESO-klacht in te dienen tegen de Rabobank – een klacht die gegrond is verklaard. Daarom heeft het Nationaal Contactpunt aan Milieudefensie en Friends of the Earth Europe laten weten dat het beschikbaar is om een dialoog op gang te brengen tussen Friends of the Earth en de Rabobank. In de tussentijd verbrak Bumitama achter de schermen zijn contract met de illegale palmolieplantage op Borneo.

Impact

Naast bovenstaande winst, boekten we ook in Brussel succes, waar we met onze koepel van Friends of the Earth, zowel het Europees Parlement als de Europese raad van milieuministers onder druk houden om het gebruik te beperken van biobrandstoffen die ontbossing en landroof veroorzaken. Een belangrijke overwinning in 2014 was dat de raad besloot dat de EU-bijmengplicht voor transportbrandstoffen (die in 2020 10 procent bedraagt) voor maximaal 7 procent mag worden ingevuld met de meest schadelijke biobrandstoffen. Verder bereikten we dat de Nederlandse regering het maximum voor 'conventionele biobrandstoffen' (zoals palmolie) zelfs terugbracht naar 5 procent. Dit beperkt niet alleen ontbossing en landroof maar draagt er ook toe bij dat de overheid elektrisch rijden verder zal moeten stimuleren.

In 2013 bereikten we in het SER Energieakkoord dat de bijstook van hout in kolen centrales gehalveerd wordt ten opzichte van het oorspronkelijke regeringsbeleid. En dat er hoge duurzaamheidseisen aan het hout worden gesteld. Milieudefensie heeft zich er in 2014 met succes voor ingespannen dat deze duurzaamheidseisen, die moeten voorkómen dat biomassa negatieve gevolgen heeft voor bossen, mensen en klimaat, in de uitwerking van de afspraken geborgd worden.

Toekomst

Met name de CO₂-intensieve voedsel- en energiegewassen moeten zo snel mogelijk uit de Europese brandstofmix weg. Zij leveren geen enkele klimaatwinst en dragen bij aan ontbossing, honger en landroof. Zo komt de bijmeng-reductie voor palmolie en andere 'conventionele biobrandstoffen' van 3 procent uit 2014 overeen met de jaarlijkse voedselproductie voor maar liefst 100 miljoen mensen, wanneer hiervoor akkergrond zou zijn gebruikt. Dit geeft opnieuw aan hoe groot de belangen zijn op dit dossier!

In 2015 is onze belangrijkste focus op Brussel. Het Europees Parlement, de Europese Commissie en de Raad van Europese milieuministers zullen bijeenkomen om te besluiten over de definitieve vaststelling van de bijmeng-richtlijnen voor het Europese wegverkeer. Via directe lobby en publieksacties zullen wij specifiek proberen het bijmengpercentage van voedsel- en energiegewassen zo laag mogelijk te krijgen. En om voor alle biobrandstoffen strengere duurzaamheidscriteria te krijgen.

Minder goed gelukt

Ondanks grote publieksacties, waaronder de Earth Alarm en veel landelijke media-aandacht, hebben we de Rabobank niet zo ver gekregen dat ze de financiële banden met het illegaal ontbossende palmoliebedrijf Bumitama hebben verbroken. Daarom voelden wij ook de noodzaak om een officiële OESO-klacht in te dienen. OESO heeft aangegeven een dialoog te openen – deze start in 2015.

Thema Energie en grondstoffen:

- ▶ Campagne Schaliegas Nederland
- ▶ Campagne Schaliegas internationaal
- ▶ Campagne Gronings gas
- ▶ Campagne Biobrandstoffen
- ▶ We march on to Paris
- ▶ Project A15
- ▶ Campagne Eerlijke elektronica
- ▶ Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- ▶ Eerlijke Bankwijzer

Anouk van Baalen

campagnevoerder Bio-energie
bij Milieudefensie

"Het is goed nieuws dat Bumitama zijn contract met de illegale plantage nu eindelijk heeft opgezegd. Maar dit heeft wel een jaar gekost van intensief praten met en campagne voeren tegen de Rabobank."

We march on to Paris!

In september was Milieudefensie mede-organisator van de People's Climate March Amsterdam – op de dag dat wereldwijd het grootste aantal mensen ooit voor het klimaat de straat opging. Voor ons was dit nadrukkelijk de opmaat naar een nog grotere mobilisatie voor 2015: de grote VN-klimaatop in Parijs.

In de Franse hoofdstad komt in december 2015 de wereld bijeen om afspraken te maken over de gezamenlijke aanpak van klimaatverandering en energie- en uitstootdoelen vast te leggen voor het jaar 2030. Dit is een cruciale periode voor onze planeet. Terwijl de wereldbevolking in die periode naar verwachting al naar 8,5 miljard mensen gaat, en de welvaart mondiaal verder groeit, zal onze collectieve uitstoot fors omlaag moeten. Dit kan alleen als we afrekenen met fossiele brandstoffen en maximaal investeren in duurzame energiebronnen.

Samen met onze collega's van Friends of the Earth voeren wij actie in Parijs. Voor Nederlanders die hieraan willen deelnemen stellen wij bussen ter beschikking. Daarnaast organiseren we een fietskaravaan vanuit Utrecht.

Thema Energie en grondstoffen:

- Campagne Schaliegas Nederland
- Campagne Schaliegas internationaal
- Campagne Gronings gas
- Campagne Biobrandstoffen
- We march on to Paris
- Project A15
- Campagne Eerlijke elektronica
- Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- Eerlijke Bankwijzer

Project A15

Project A15 heeft zich in 2014 met veel energie gericht op het oprichten en versterken van lokale windgroepen langs de A15. Deze groepen zijn zeer divers, net als hun projecten, maar de leden zijn allemaal supporters van windenergie en we hebben hetzelfde doel. Dat doel is: windplannen realiseren met maximale betrokkenheid van bewoners en een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten.

Ondersteuning van windgroepen

In 2014 werkten wij samen met zes windgroepen door ze onder andere te ondersteunen met procesbegeleiding, het versterken van hun achterban en/of met het maken van professionele windplannen. Daarnaast organiseerden we informatieavonden waarbij alle deelnemers gehoord werden en alle meningen telden. Op die manier konden de bezoekers bijdragen aan een windplan bij hem of haar in de buurt.

Tegenwind

Onze groepen kregen soms te maken met een behoorlijke portie tegenwind. Veel mensen zijn positief over windenergie, maar schrikken als er een windpark in de buurt gepland is. In sommige gemeenten schoof de politiek windenergie voor zich uit omdat ze er hun vingers niet aan willen branden. We hebben gemerkt dat het geen populair onderwerp is.

Uitgangspunten

Onze uitgangspunten zijn: windenergie op een positieve manier framen, open en eerlijk informatie bieden, mensen mee laten doen in het ruimtelijke proces, bewoners vooral zo vroeg mogelijk informeren over de plannen en de mogelijkheid bieden om mee te delen in de winst. Zo worden de windplannen vooruit geholpen.

Serious gaming

Om de lokale politiek kennis te laten maken met deze uitgangspunten organiseerden we in juli 2014 een kennissessie voor wethouders en raadsleden uit de Stadsregio Rotterdam. Met een interactief spel, 'serious gaming', speelden we de belangen van de verschillende stakeholders bij windprojecten na. Op die manier maakten de deelnemers kennis met de meerwaarde van processen waarbij burgers vroegtijdig betrokken worden.

Wereldrecord

Op 5 oktober 2014 gaven we in Nijmegen een prachtig statement voor windenergie af. Meer dan 200 mensen deden met ons mee aan het wereldrecord 'levende windmolen'. Al deze mensen vormden samen een levensgrote windmolen met draaiende wieken. In 2015 dagen we iedereen uit om ons record te verbreken.

Winddelen

Samen met de Windcentrale zijn we een winddelen-actie gestart. We zijn op zoek naar een windmolen die we kunnen verdelen in duizenden zogenaamde winddelen. Iedereen kan in 2015 die winddelen kopen, waarmee je groene stroom geleverd krijgt van je eigen windmolen. Met de winddelen-actie mikken we op een grotere doelgroep en landelijke publiciteit. Zo is er ook een pro-windgeluid te horen, naast alle negatieve berichten die er het afgelopen jaar in de media zijn verschenen over windenergie.

Samenwerking

Begin 2014 is met samenwerkingspartner Natuur & Milieu een andere werkwijze afgesproken over de organisatie van de deelprojecten. Voor Milieudefensie blijft de focus op windenergie en draagvlak, terwijl Natuur & Milieu de deelprojecten elektrisch rijden en zonne-energie voor haar rekening neemt. Hierdoor kunnen we Project A15 effectiever uitvoeren.

Impact

In het tweede jaar van Project A15 hebben we een groot netwerk opgebouwd. Binnen dit netwerk zetten we onze visie van windprojecten met draagvlak door burgerbetrokkenheid en -participatie breed uit. Op verschillende plaatsen langs de A15 zijn nu al de voordelen merkbaar. Er ontstaat geen weerstand tegen windmolens en bewoners en lokale bedrijven denken en doen constructief mee met lokale windprojecten.

Toekomst

In 2015 werken wij met onze groepen verder aan een grotere en sterkere achterban. De lessen die wij geleerd hebben over hoe je mensen op een positieve manier betreft bij windenergie gaan we in 2015 uitwerken en voor iedereen beschikbaar maken. Zo kunnen straks nog meer windprojecten rekenen op echte supporters. Samen gaan we vóór de wind!

Minder goed gelukt

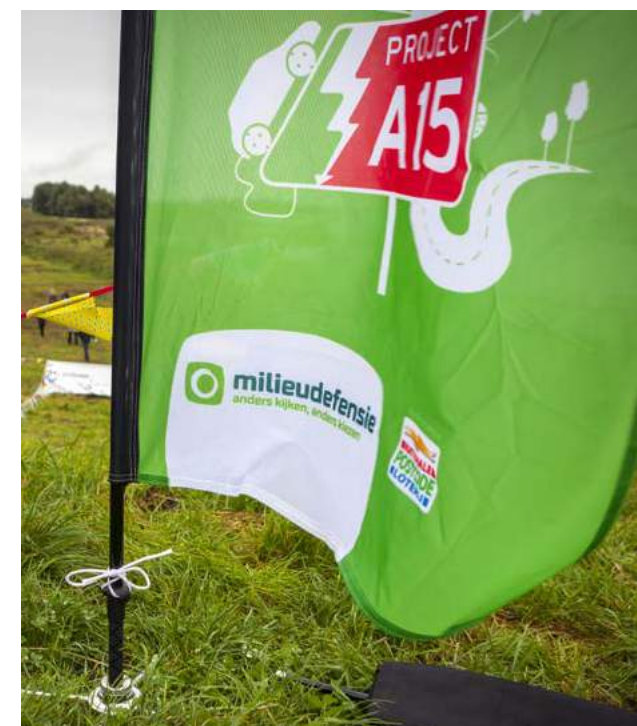
Het is niet eenvoudig om mensen of lokale bedrijven te vinden die aan de slag willen met een lokaal windproject. Windenergie is een 'heet hangijzer'. In de media overheerst het negatieve beeld over windenergie. De mensen die wél de voordelen en kansen zien van windenergie krijgen nauwelijks een podium. Bovendien zijn het grote en ingewikkelde projecten die een lange adem vergen. Mensen die enthousiast beginnen, haken hierdoor gemakkelijk weer af. Vooral als er veel weerstand is ontstaan. Zo is op één van onze locaties een anti-wind stemming ontstaan die nauwelijks is te keren.

Thema Energie en grondstoffen:

- ▶ Campagne Schaliegas Nederland
- ▶ Campagne Schaliegas internationaal
- ▶ Campagne Gronings gas
- ▶ Campagne Biobrandstoffen
- ▶ We march on to Paris
- ▶ Project A15
- ▶ Campagne Eerlijke elektronica
- ▶ Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- ▶ Eerlijke Bankwijzer

video: wereldrecord levende windmolen

Campagne Eerlijke elektronica

In een smartphone zit ongeveer 2 gram tin, in een tablet ongeveer 4 gram. Niet veel? Wel als je weet dat alleen al Apple en Samsung gezamenlijk tussen de 70 en 90 miljoen toestellen per jaar verkopen en dat er jaarlijks 118 miljoen tablets over de toonbank gaan. Een groot deel van dit tin wordt gewonnen in Indonesië op de eilanden Bangka en Belitung. De gevolgen van de tinwinning voor boeren- en vissersgezinnen in de dorpen op deze eilanden zijn groot. "Ik vrees dat er voor mijn kinderen en kleinkinderen geen toekomst is op Bangka", zegt Alim uit het dorp Denian. "De tinmijnbouw vernietigt het hele eiland."

Als het aan Milieudefensie ligt, hergebruiken we straks al onze grondstoffen en hoeven we nauwelijks meer te boren en mijnen naar nieuwe. Reparatie, handel in gebruikte producten en materialen, recycling en andere bedrijfstakken zullen groeien. Zo voorkomen we verspilling en gaat onze welvaart niet langer ten koste van mensen en milieu op andere continenten.

Veranderstrategie

Mijnbouw is en blijft een economisch aantrekkelijke activiteit. Door de mondiale behoefte aan meer en meer spullen groeit de mijnbouwsector gestaag. Consumentenmerken werken steeds mondialer: ze halen hun grondstoffen overal vandaan. Wij willen, samen met burgers, deze grote en invloedrijke bedrijven aanspreken op de materialen die worden gebruikt in hun productieproces.

We volgen daarbij de onderstaande strategie:

- 1 Elektronische producten zijn lifestyle-producten die worden gemaakt door bedrijven die gevoelig zijn voor hun imago. Doordat we de elektronikabedrijven, samen met veel consumenten, kritisch aanspreken, bewegen we hen tot het zetten van verbeterstappen.
- 2 De elektronikabedrijven hebben de marktmacht om eisen te stellen aan hun leveranciers.
- 3 Zo worden de mijnbouwbedrijven en mijnbouwlanden via de inkoopketens van de grote merken geconfronteerd met de eisen van de burgers.
- 4 Daarbij ontdekken bedrijven en overheden dat consumenten een meerprijs willen betalen voor duurzame grondstoffen.
- 5 Door de druk op de ketel te houden, samen met consumenten en andere NGO's, kunnen we de mijnbouwpraktijken meer en meer verbeteren.

Na twee jaar campagnevoeren voor verantwoorde tinwinning zijn veertien van de belangrijkste elektronikabedrijven om. Twee gram van onze smartphones is straks duurzaam gewonnen. De rest nog niet. Maar dit is ook pas het begin.

Petitie voor verantwoord gewonnen tin tijdens festivaltour

Milieudefensie en JMA willen consumenten laten zien wat er schuilgaat achter hun beeldscherm: een wereld van verwoesting en armoede. Tijdens een tour langs festivals en introductiedagen konden mensen een petitie tekenen om elektronikafabrikanten ervan te overtuigen om te kiezen voor verantwoord gewonnen tin. De petitie is 16.356 keer ondertekend.

Actie bij Microsoft

Op 7 juli 2014 besmeurden 24 actievoerders van Milieudefensie het hoofdkantoor van Microsoft Nederland met 'vuile handen' omdat Microsoft weigerde mee te werken aan eerlijke winning van tin voor hun elektronica. Later ging Microsoft wel over de streep.

Impact

Met onze campagne voor eerlijke elektronica hebben we in 2014 Microsoft, Asus en Dell overgehaald, in 2013 sloot Philips zich al aan. Friend of the Earth England, Wales and Northern Ireland, een van onze zusterorganisaties, heeft in het voorjaar van 2014 Apple en Samsung over de streep getrokken. In totaal beloven veertien bedrijven beterschap voor Bangka: bedrijven die vrijwillig meewerken aan een duurzamere winning van tin. Dat bewijst dat het anders kan.

Toekomst

Het vervolg is nog lastig. De tinwerkgroep van Initiatief Duurzame Handel (IDH) werkt het proces verder uit, dat moet in 2015 concreter worden. We volgen dit proces en nemen deel aan de projectgroep. Zo nodig organiseren we opnieuw publieke druk.

Waar we in 2014 de bedrijven aanspoorden om de winning van één metaal te verduurzamen, zijn we in 2015 actief om op Europees niveau het beleid te verbeteren. Bijvoorbeeld voor een betere richtlijn over zogenaamde conflictmetalen zodat bijvoorbeeld bedrijven verplicht worden om transparant te zijn over het gebruik daarvan (als eerste stap). En voor beleid voor een meer circulaire economie, waardoor metalen uit elektronica vaker worden hergebruikt zodat er minder mijnbouw nodig is.

Minder goed gelukt

Om op een thema, dat nauwelijks speelt in de actualiteit, een positie op te bouwen is enerzijds makkelijk, want je bent al snel een van de weinige experts, anderzijds moet je jarenlang bouwen aan de campagne om het thema hoog op de politieke en journalistieke agenda te krijgen. Daarvoor was deze campagne pas een voorzichtig begin.

We hadden meer media-aandacht kunnen genereren als we vooraf beter hadden nagedacht over het doel en de doelgroep van de video-producties. Hier hebben we kansen laten liggen. We hebben 115.000 mensen bereikt met de video's.

Thema Energie en grondstoffen:

- ▶ Campagne Schaliegas Nederland
- ▶ Campagne Schaliegas internationaal
- ▶ Campagne Gronings gas
- ▶ Campagne Biobrandstoffen
- ▶ We march on to Paris
- ▶ Project A15
- ▶ Campagne Eerlijke elektronica
- ▶ Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- ▶ Eerlijke Bankwijzer

video: tinmijnbouw

Campagne Shell en de olieramp in Nigeria

Door olie lekkages en gasfakkels zijn de ooit zo vruchtbare wetlands van de Nigerdelta veranderd in 's werelds grootste olieramp. Bijna de helft van de olieproductie in de Nigerdelta gebeurt onder supervisie van Shell. Milieudefensie wil de milieuproblemen die Shell in Nigeria veroorzaakt een halt toeroepen via de rechter. Uiteindelijk doel hiervan is dat er wetten komen die vervuilende multinationals ook aansprakelijk stellen in hun thuisland. Zij moeten hun activiteiten zo uitvoeren dat het risico op rampen minimaal is. Ook willen wij dat zij de schade verhelpen en de inwoners compenseren als het toch fout gaat.

Rechtszaak

Wij voeren sinds 2008 een rechtszaak met vier Nigeriaanse boeren om de olie vervuiling in Nigeria aan te pakken. We willen dat Shell het prachtige natuur- en landbouwgebied met mangrovebossen, kreken, rivieren en meren herstelt, bewoners compenseert en haar olieleidingen en installaties goed onderhoudt om nieuwe lekkages te voorkomen.

Bezoek minister Ploumen aan de Nigerdelta

Minister Lilianne Ploumen (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) bezocht de Nigerdelta in verband met de olie vervuiling. Zij kan een cruciale rol spelen om het schoonmaken van de vervuilde gebieden van de grond te krijgen en Shell daarbij te betrekken. Samen met Amnesty en Cordaid vroegen wij haar om, tijdens het bezoek, met de Nigeriaanse overheid en Shell te spreken over de schoonmaak en hierbij de aanbevelingen uit het UNEP-rapport mee te nemen. Zoals het oprichten van een noodfonds met een startkapitaal van 1 miljard dollar voor de meest urgente opruimoperaties.

Ploumen heeft gehoor gegeven aan ons verzoek en heeft een bemiddelingsrol op zich genomen. Het schadefonds is er nog niet, maar er begint beweging te ontstaan.

Directeur Shell ook in Nigeria

De directeur van Shell, Ben van Beurden, was in 2014 ook in Nigeria en kwam in het nieuws met de mededeling dat Shell bereid is om geld in het noodfonds te storten. Onduidelijk is om hoeveel geld het gaat en op welke termijn Shell het geld wil storten. Milieudefensie deed via advertenties in de Volkskrant en het Financieele Dagblad een oproep aan Van Beurden om eindelijk werk te maken van de schoonmaak van de Nigerdelta.

Impact

De rechtszaak speelde in 2014 vooral op de achtergrond. We bereidden de eerste zitting van het hoger beroep in 2015 voor. Op 17 november 2014 maakten we bekend dat we nieuw bewijs hebben, waaruit blijkt dat Shell gelogen heeft over de oorzaak van een grote olie lekkage in het dorp Goi.

Toekomst

In 2015 is de eerste zitting van het hoger beroep tegen Shell, waarvan de uitspraak op 14 juli volgt.

Op 4 augustus 2015 is het vier jaar geleden dat het VN Milieubureau UNEP onweerlegbaar vaststelde dat de Nigeriaanse regio Ogoniland extreem is vervuild door toedoen van Shell. Door middel van lobby en door op deze datum aandacht te vragen voor het feit dat er nog steeds niets is gebeurd met de uitkomsten, blijven we druk uitoefenen.

Verder zullen we op 10 november stilstaan bij het feit dat Ogonileider en milieuactivist Ken Saro Wiwa 20 jaar geleden werd opgehangen na zijn strijd tegen Shell en tegen het onrecht voor de Ogoni's als gevolg van de oliewinning.

Minder goed gelukt

We hebben ervoor gekozen om capaciteit vrij te maken voor het onderwerp schaliegas. Mede daardoor konden we geen nieuwe initiatieven ontwikkelen op dit onderwerp.

Thema Energie en grondstoffen:

- Campagne Schaliegas Nederland
- Campagne Schaliegas internationaal
- Campagne Gronings gas
- Campagne Biobrandstoffen
- We march on to Paris
- Project A15
- Campagne Eerlijke elektronica
- Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- Eerlijke Bankwijzer

Eerlijke Bankwijzer

Om banken aan te zetten tot een 'race naar de top' op duurzaamheid werd 5 jaar geleden in Nederland de Eerlijke Bankwijzer opgezet. Het is een initiatief van Oxfam Novib, Amnesty International, FNV, Milieudefensie, Dierenbescherming en PAX. In 2014 verbeterden de Nederlandse banken hun investeringsbeleid weer verder.

Zo stopte ABN Amro met investeren in teerzandolie en namen ASN en Rabobank beleid aan dat investeringen in energiebesparing in de woningbouw stimuleert. Onderwerpen die Milieudefensie in de afgelopen jaren aan de kaak had gesteld.

De resultaten van vijf jaar Eerlijke Bankwijzer in Nederland zijn opgenomen in het rapport Vijf Jaar Eerlijke Bankwijzer, dat op 1 december 2014 werd overhandigd aan minister Ploumen van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Het rapport bevat aanbevelingen voor de minister en voor de banken om duurzaamheid verder te bevorderen. Nederlandse banken zijn zeer gevoelig gebleken voor onze onderzoeken en de publiciteit daaromheen. De minister kondigde, refererend aan de Eerlijke Bankwijzer, aan dat zij binnen twee jaar een convenant met de bankwereld wil sluiten over transparantie en duurzame investeringen.

De Eerlijke Bankwijzer heeft er inmiddels een broertje bij gekregen, de Eerlijke Verzekeringswijzer en een heleboel neven en nichtjes. Er zijn inmiddels, dankzij de inzet van OxfamNovib, al Fair Finance Guides in Indonesië, Brazilië, Frankrijk, België, Zweden en Japan. In 2014 deden we o.a. onderzoek naar belastingontwijking en naar investeren in recycling van metalen voor elektronica. Dat laatste onderzoek werd geleid door Milieudefensie en in januari 2015 gepubliceerd.

Meer details vindt u op eerlijkegeldwijzer.nl

Thema Energie en grondstoffen:

- Campagne Schaliegas Nederland
- Campagne Schaliegas internationaal
- Campagne Gronings gas
- Campagne Biobrandstoffen
- We march on to Paris
- Project A15
- Campagne Eerlijke elektronica
- Campagne Shell en de olieramp in Nigeria
- Eerlijke Bankwijzer

video: Eerlijke Bankwijzer internationaal

EerlijkeBankwijzer®

4

Leden, donateurs en vrijwilligers

De achterban van Milieudefensie is van essentieel belang om onze doelstellingen te verwezenlijken. Milieudefensie kent leden, donateurs, lokale afdelingen, vrijwilligers, een bestuur en de medewerkers op het landelijk bureau. Dit hoofdstuk gaat dieper in op de cruciale rol die mensen spelen, de manier waarop we samen onze campagnes vormgeven en hoe onze achterban zelf acties opzet.

In 2014 hebben we belangrijke initiatieven, waarmee we in 2013 startten, uitgediept en versterkt. Zo vond in 2014 weer een groot symposium plaats en hebben vele mensen workshops gevolgd via de Milieudefensie Academie. We troffen voorbereidingen voor de start van de Veranderfabriek, het online platform voor duurzame doeners. In 2015 wordt de Veranderfabriek gelanceerd. Daarnaast krijgen mensen een belangrijkere rol binnen de campagnes. Zo worden we steeds slagvaardiger.

*Yvon den Biesen, lid én vrijwilliger van Milieudefensie:
“Als moeder van een zoon van 10 vind ik het heel belangrijk dat hij een mooie toekomst tegemoet gaat. Dat hij opgroeit in een duurzame en rechtvaardige wereld. We moeten niet wachten op de politiek, maar het heft in eigen handen nemen. Samen staan we sterk.”*

4.1 Ambitie: vergroten en verstevigen van de betrokkenheid

Kerntaak van Milieudefensie is het betrekken van mensen bij activiteiten voor een schoner milieu en een eerlijker samenleving. Ons Algemeen Beleidsplan (ABP) 2010–2015 geeft aan dat wij de samenwerking van het landelijk bureau met de leden, donateurs en vrijwilligers sterk willen bevorderen. Die gezamenlijkheid kent vier segmenten. De grenzen zijn diffuus, iemand kan van meerdere groepen deel uitmaken. En elk segment heeft eigen doelstellingen. Een kort overzicht:

- **Leden en donateurs**

we streven naar 100.000 leden en donateurs in 2015 (stand per 31 december 2014 is 83.618).

De stand per 31 december 2013 was 84.315, dus het aantal leden/donateurs is gedaald met 699. (Toelichting: we zien dat het aantal leden en donateurs fluctueert gedurende het jaar. Het aantal leden is gegroeid, maar het aantal donateurs is gedaald. Met name rond de jaarwisseling besluiten veel donateurs schoon schip te maken in de geefportefeuille. We verwachten dat de instroom in 2015 dit verlies weer zal goedmaken)

- **Lokale Milieudefensie-afdelingen**

deze willen we actief betrekken bij de thema's van de vereniging. Het bureau richt zich op de kwaliteit van de ondersteuning. Naar wens worden afdelingen op verschillende manieren ondersteund: financieel, inhoudelijk, juridisch of bij het activeren van hun leden (stand per 31 december 2014 is 65 overwegend actieve afdelingen).

- **Overige lokale of bewonersgroepen**

op diverse thema's gaan we allianties aan met andere bestaande lokale- of bewonersgroepen. Individueel actieve vrijwilligers dit is een heel diverse groep met uiteenlopende interesses en vaardigheden. We willen graag meer gebruik maken van hun inzet.

4.2 Deelname aan activiteiten

Laagdrempelige activiteiten

Milieudefensie maakt onderscheid tussen laagdrempelige en hoogdrempelige betrokkenheid. Om met de eerste te beginnen: laagdrempelig noemen we onder meer het zetten van een handtekening, het ondertekenen van een burgerinitiatief, het schrijven van een Earth Alarmbrief en deelname aan nieuwe media-activiteiten.

Zo overhandigde de campagneleider Duurzaam Voedsel, Jacomijn Plumers, op 8 april een petitie, ondertekend door ruim zestien-duizend mensen, die de overheid oproep om van Nederland geen megastal te maken.

Ook werkten we internationaal samen om Shell op te roepen de olievervuiling in Nigeria op te ruimen. Ruim 40.000 mensen uit Nederland, Spanje, Oostenrijk, Engeland, Duitsland en verder ondertekenden deze oproep.

Team Verkeer stuurde een Earth Alarm uit, gericht aan eurocommissaris Frans Timmermans, op het moment dat hij plannen naar buiten bracht om de normen voor luchtkwaliteit af te schaffen. Binnen twee dagen verstuurd ruim 6400 mensen hem een oproep om hiervan af te zien. Het had succes want Timmermans besloot zijn voornemen niet door te zetten.

Ook startte het team Verkeer in het najaar van 2014 een petitie richting de Tweede Kamer voor meer maatregelen voor gezonde lucht. Op 1 februari 2015 hadden er ruim 26.000 mensen getekend.

Earth Alarm

Earth Alarm is het schrijfproject van Milieudefensie waarbij onze achterban brieven schrijft naar relevante personen of bedrijven om milieumisstanden en schendingen van de mensenrechten in het buitenland aan de kaak te stellen. We hebben een bestand van 6250 mensen die mee willen doen aan papieren Earth Alarms en 4500 mensen die digitaal willen participeren. Deze mensen geven we, al sinds 1992, 5 à 6 keer per jaar een laagdrempelig handelingsperspectief om publieke druk te genereren om bedrijven/instellingen tot verandering aan te zetten.

In 2014 zijn er vijf Earth Alarms aangeboden:

- 1 *In februari 2014 aan de Rabobank:* om financiering van palmoliebedrijf Bunitama in Indonesië te stoppen en daarmee niet langer de productie van illegale palmolie ten koste van beschermd tropisch regenwoud te faciliteren. Er werden 1.000 papieren brieven verstuurd en 3.000 emails.
- 2 *In juni 2014 aan palmoliebedrijf Equatorial Palm Oil* dat zich schuldig maakt aan landroof in Liberia. Er werden 1.200 emails verstuurd.
- 3 *In juni 2014 aan elektronicafabrikant ASUS:* om op te roepen te kiezen voor verantwoord gewonnen tin in Indonesië. Er werden 1.000 papieren brieven verstuurd en 1.400 emails.
- 4 *In december 2014 aan het Europees Parlement:* om te pleiten voor regelgeving voor verantwoorde mijnbouw. Er zijn 1.000 papieren brieven verstuurd en 2.100 emails.
- 5 *In december 2014 aan Eurocommissaris Timmermans:* tegen het schrappen van de regelgeving rond de kringlooeconomie en de luchtkwaliteit. Er zijn 6.400 emails verstuurd.

Het aantal papieren brieven is een schatting omdat de brieven rechtstreeks worden verstuurd naar de aangeschrevene (op basis van de keren dat we de Earth Alarm wel eerst naar kantoor lieten sturen).

Hoogdrempelige activiteiten

Bij hoogdrempelige activiteiten vragen we om fysieke of inhoudelijke inzet, zoals deelname aan acties en manifestaties, vrijwillig klus- en kantoorwerk, onderzoek, deelname aan juridische procedures, enzovoort. In 2014 waren zo'n 2500 vrijwilligers betrokken bij onze hoogdrempelige activiteiten ofwel staan ze op een lijst van mensen die gevraagd kunnen worden om iets te doen voor onze campagnes. Zij komen van lokale afdelingen of zijn individueel actief.

Organizing

Voor de campagnes van Milieudefensie is het belangrijk om te bouwen aan een beweging van mensen. Samen kunnen we een nog betere impact hebben op de campagnethema's waaraan wij werken. Daarom werken we steeds meer met organizing: een methode die is gericht op de empowerment van mensen. In plaats van dat het landelijk bureau een campagne lanceert en hier mensen voor activeert, wordt er gekeken naar de kracht van mensen zelf: wat houdt hen bezig en waar kan het bureau hen bijstaan in hun acties?

Zo ontstaan groepen bewoners en belanghebbenden die steeds meer in staat zijn hun acties zelf te dragen. Het landelijk bureau van Milieudefensie steunt hen hierin, door onder andere te zorgen voor trainingen over bijvoorbeeld woordvoering en campagne voeren en hen met raad en daad terzijde te staan.

Het grote voordeel van organizing is dat we meer mensen aan ons weten te binden op onderwerpen die hen ook daadwerkelijk bezighouden. Onderwerpen en acties die vanuit mensen zelf komen, worden door degenen die beslissingen nemen (meestal politici), vaak waardevol geacht. Dus in plaats van een kantoor in Amsterdam dat iets wil, zijn het hun kiezers zélf die iets van hen verlangen.

Verkeer en organizing

Het team Verkeer heeft verreweg de meeste ervaring met de organizing methode. Vanaf september 2014 startte zij met het opzetten van een nieuwe meetcampagne op locaties waar normoverschrijdingen van stikstofdioxide te verwachten zijn. Om bewoners van de grote steden hierbij te betrekken organiseerde het team informatiebijeenkomsten. Veertig mensen hielpen met het verspreiden van flyers voor deze bijeenkomsten.

Uiteindelijk kwamen er rond de 360 mensen naar de bijeenkomsten. Zo hebben we veel nieuwe mensen geïnformeerd over het onderwerp en betrokken bij de campagne. We hebben 54 meetpuntcoördinatoren gevonden voor de in totaal 58 meetpunten in de meetcampagne van 2015. In totaal zijn er 179 mensen actief rond deze meetpunten.

Het onderstaande overzicht geeft het groeiend aantal actievelingen per stad goed weer:

Aantal actieven die we direct kunnen vragen om iets te doen op het thema	augustus 2014	januari 2015
Amsterdam	292	410
Rotterdam	147	232
Utrecht	11	97
Den Haag	46	134
Totaal (ook buiten de 4 grote steden)	697	1091

Andere positieve voorbeelden van deze werkwijze zijn acties die groepen zelf hebben georganiseerd. Voorbeelden hiervan zijn het ontstaan van de bewonersgroep 'Adem graag in Den Haag', het Groene Boulevard festival van 'Adem in Amsterdam', een wegblokkade van Milieudefensie Haarlem en de acties van 'Adem Rotterdam'.

Voedsel en organizing

Daarnaast startte het team Voedsel in 2015 met de Allemaal Lokaal campagne. In 2014 werden de voorbereidingen getroffen om samen met lokale groepen informatiebijeenkomsten te organiseren over de problemen en oplossingen rond veevoer. De bijeenkomsten, die in 2015 plaatsvinden, moeten ertoe leiden dat er kleine onafhankelijke teams lokaal het verhaal van Allemaal Lokaal gaan vertellen. Zo ontstaat er een beweging rond het verbouwen van regionaal veevoer.

4.3 Betrokken leden

Het bestuur van Milieudefensie en de Algemene Ledenvergadering (ALV) stellen samen het beleid van de vereniging vast. De onderlinge gezagsverhoudingen tussen die twee staat beschreven in [hoofdstuk 6](#). Andere vormen van inspraak – zoals ledenpanels, ledendagen en expertgroepen – hebben een adviserende status. Sinds 2010 voerden we diverse verbeteringen door zodat onze leden beter kunnen participeren in verenigingsaangelegenheden.

Algemene Ledenvergadering (ALV)

Jaarlijks houdt Milieudefensie twee Algemene Ledenvergaderingen. Deze worden 's avonds, doorgaans in Utrecht, gehouden.

Op de ALV van 11 juni 2014 zijn de jaarrekening 2013, het jaarverslag 2013 en de Meerjarenraming 2014-2018 goedgekeurd. Tijdens de ALV van 19 november 2014 werden de hoofdlijnen van de begroting voor 2015 vastgesteld. Daarnaast is de planning van het nieuwe Algemeen Beleidsplan (ABP) besproken. De opkomst tijdens de ALV's was met 25 deelnemers vergelijkbaar met de ALV's van 2013.

Ledendagen

De ledendagen werden goed bezocht:

- 29 maart: 102 bezoekers (10 meer dan in 2013)
- 27 september: 171 bezoekers (26 meer dan in 2013)

Op 29 maart zijn de campagnes van Milieudefensie besproken. Er waren workshops, excursies en andere doe-activiteiten.

Op 27 september organiseerden wij, voor de tweede keer, een groot symposium over het thema 'Verandering'. Er waren veel interessante bijdragen van externe sprekers uit binnen- en buitenland. Ook dit symposium was een groot succes en de opkomst was bijzonder hoog. Deze vorm van het betrekken van leden en geïnteresseerden zal ook in 2015 worden aangehouden.

Milieudefensiepanel

Het Milieudefensiepanel, een kwantitatief panel voor iedereen die Milieudefensie een warm hart toedraagt, is in 2014 drie keer ingezet voor inhoudelijke thema's. Een panellid krijgt maximaal vier keer per jaar een vragenlijst over uiteenlopende onderwerpen die te maken hebben met het werk van Milieudefensie. Zo kunnen wij het panel vragen een project te evalueren, iets meer te vertellen over de interesse in een bepaald milieu-onderwerp of te helpen bij de ontwikkeling van een nieuwe campagne. Er zitten nu rond de 1050 mensen in het panel. De respons ligt tussen de 35 en 50 procent. Onderwerpen die aan bod kwamen in 2014 zijn windenergie, elektronica in je smartphone en de klimaatop in Parijs.

Expertgroepen

Er is veel expertise onder de leden over uiteenlopende milieuonderwerpen. Het idee is om deskundigen rond een bepaald thema van Milieudefensie te organiseren en te raadplegen. De verantwoordelijkheid voor de expertgroepen ligt bij de campagneteams.

Het campagneteam Duurzaam Voedsel is in 2014 gestart met het Expertpanel Duurzaam Voedsel. Het panel bestaat uit 15 leden van Milieudefensie die zeer betrokken zijn (professioneel of particulier) bij het voedselthema. Tijdens de bijeenkomsten, die 2 à 3 keer per jaar worden georganiseerd, legt het team Voedsel vraagstukken voor die belangrijk zijn voor de onderbouwing van de campagnes.

Daarnaast organiseerde hetzelfde team in het najaar van 2014 bijeenkomsten in Groningen, Nijmegen, Leiden en Amersfoort. Met leden en experts uit de voedselsector/-beweging besprak zij haar nieuwe visie en scherpste haar aan. Deze manier van werken heeft ervoor gezorgd dat meer dan 70 mensen betrokken waren bij de formulering van onze visie op voedsel.

Van 'De Milieubeweging!' naar 'De Veranderfabriek'

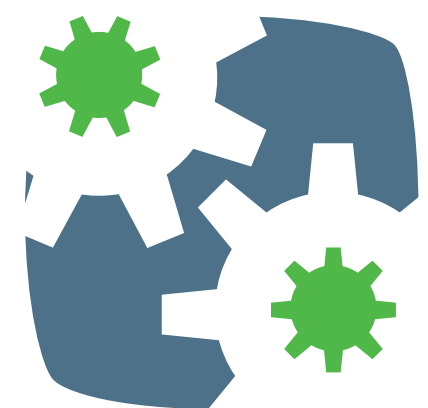
In 2014 is hard gewerkt aan de Veranderfabriek, het online platform voor duurzame doeners. De Veranderfabriek is een plek waar mensen die zich met duurzaamheid bezighouden kennis, vaardigheden en inspiratie kunnen vinden voor hun lokale groepen of initiatieven. Hiermee komen we tegemoet aan een behoefte die leeft binnen het netwerk van lokale afdelingen en initiatieven waar Milieudefensie mee campagne voert.

De Veranderfabriek biedt een plek waar goede voorbeelden gedeeld kunnen worden zodat er een kruisbestuiving ontstaat tussen goede campagnes en activiteiten. Het platform biedt een uitgebreide toolkit waarmee je op een strategische en effectieve manier je campagne kan opbouwen en biedt tevens een kennisplatform waar je informatie over milieuonderwerpen terug kan vinden. In maart 2015 wordt de Veranderfabriek gelanceerd.

Ledenbulletin

Het Ledenbulletin is een intern orgaan, gemaakt voor en door leden. Met het Ledenbulletin informeren leden elkaar en discussiëren zij over allerlei zaken die te maken hebben met Milieudefensie of het milieu. Er is traditioneel veel aandacht voor de verenigingsdemocratie.

In 2013 kreeg het ledenbulletin een nieuwe redactie. Die maakte er een digitale versie van, met een plek op de website van Milieudefensie. In 2014 heeft de redactie van het bulletin stilgelegd, de rol en invulling van het ledenbulletin zal daarom mogelijk in 2015 moeten worden herzien, dit is aan de ALV om te beslissen.

De Veranderfabriek
platform voor duurzame doeners

4.4 Lokale afdelingen

De lokale afdelingen zijn de ogen en oren van Milieudefensie in het veld. Vanwege hun doorgaans goede contacten met de eigen gemeente houden zij de vinger aan de pols op tal van lokale thema's. Milieudefensie sloot 2014 af met 65 afdelingen.

De afdelingen werken op lokaal niveau aan de doelstellingen van Milieudefensie, zowel met eigen activiteiten als door deel te nemen aan de campagnes van het landelijk bureau. Geregeld wordt ook samengewerkt met andere organisaties. De afdelingen kunnen rekenen op inhoudelijke, financiële en juridische ondersteuning vanuit het landelijk bureau. Ze worden regelmatig geïnformeerd via een digitale nieuwsbrief en ontvangen elke drie maanden de Afdelingsinfo, met relevante informatie. De lokale afdelingen kunnen periodiek zelf nieuwsberichten, uitnodigingen of brieven versturen aan hun leden en donateurs en andere geïnteresseerden.

Een steeds groter aantal afdelingen hosten een eigen website op de website van Milieudefensie. Eind 2014 waren dit er 25. In 2015 zullen we nog een aantal afdelingen hierbij ondersteunen. Veel afdelingen hebben naast een website een eigen nieuwsbrief.

In 2014 hebben medewerkers van het landelijk bureau een aantal afdelingen bezocht. De bijeenkomsten werden door de betreffende lokale afdeling voorbereid. Het waren prettige gesprekken en het blijkt maar weer dat het goed is dat het landelijk bureau haar gezicht laat zien in de regio. Het wordt erg gewaardeerd en de intentie is om hier in 2015 mee door te gaan.

Ook konden we in 2014 twee nieuwe afdelingen verwelkomen, te weten Eindhoven en Hoeksche Waard.

Milieudefensie Academie

In 2013 startten we met de Milieudefensie Academie, voor lokaal actieven. In een reeks van tien trainingen komen onder andere de volgende onderwerpen aan bod: lobby, juridische kwesties, actievoeren, omgaan met de pers, de inzet van sociale media, het levend houden van groepen, het vinden van financiering en *organizing*. Met deze praktische workshops bieden we afdelingen het gereedschap waarmee ze nog beter kunnen opkomen voor het milieu. Het Academiejaar start altijd in september en loopt tot en met juni.

Het eerste jaar van de Academie was zo succesvol, dat we ermee door kunnen gaan. Zo nodig wordt het programma aangepast aan de behoeften van de deelnemers. In 2014 deden we dat door de trainingen over media en sociale media uit te splitsen in een beginners- en een gevorderdentraining. Gemiddeld bezoeken ongeveer 15 personen de Academie, en hun reacties zijn zeer positief. In 2015 kijken we of de Academie haar vleugels verder uit kan slaan, bijvoorbeeld door trainingen op lokatie te geven.

In samenwerking met de Milieudefensie Academie zijn verschillende campagnes bezig de achterban te trainen op verschillende onderdelen die horen bij het campagnevoeren. Zo zorgen we ervoor dat de beweging niet alleen groeit in aantal maar ook in expertise en vaardigheden.

Team Verkeer organiseerde, samen met het RIVM, twee trainingen rondom de NSL rekentool (een computermodel waarmee voor plekken waar geen luchtmeetstations zijn, wordt berekend wat de luchtkwaliteit is). Zo konden mensen de invoergegevens die hun gemeente aanvoert, zelf nakijken. Daarnaast organiseerde het team twee lobbytrainingen. Mensen konden hierdoor beter voorbereid gesprekken voeren met gemeenteraadsleden, wat ook herhaaldelijk gebeurd is. Ook organiseerde het team een training 'Omgaan met pers', zodat de achterban goed voorbereid is om hun eigen verhaal te vertellen aan krant of televisie. En tot slot bood zij een training aan over het beheren van een meetpunt met palmesbuisjes en de praktische uitvoering daarvan.

Juridische procedures

Elk jaar geeft Milieudefensie machtigingen aan lokale afdelingen om in naam van de vereniging juridische procedures te voeren over lokale kwesties, voorzover die binnen de doelstellingen van Milieudefensie vallen. In 2014 zijn er circa 20 machtigingen verleend. Dat is wat meer dan het jaarlijkse gemiddelde. Medewerkers van het landelijk bureau bieden de afdelingen waar mogelijk juridische ondersteuning, per mail en telefoon, en via de Veranderfabriek.org. Voor complexe of omvangrijke procedures wordt verwezen naar gespecialiseerde advocaten.

Wij wijzen lokale afdelingen en leden er ook op dat zij vaak in een vroeg stadium van plan- en besluitvorming kunnen meedenken met gemeenten en andere bestuursorganen. Een goede verwerking van de inbreng van de burgers leidt tot minder procedures en betere besluiten: beter voor iedereen!

We volgen de ontwikkeling van de wet- en regelgeving op de voet, met het oog op de rechtsbescherming van onze leden en afdelingen en de bescherming van natuur, milieu en landschap. Waar mogelijk doen we suggesties voor verbetering, vaak in samenwerking met andere groene organisaties. Dat leidt regelmatig tot aanpassing van conceptteksten. In 2014 hebben we belangrijke verbeteringen weten door te voeren in de concepten van de Omgevingswet, die in het voorjaar van 2015 aan het parlement is aangeboden.

Overige lokale initiatieven

Naast haar eigen afdelingen werkt Milieudefensie intensief samen met meer dan 100 lokale bewoners- en milieugroepen die niet direct aan Milieudefensie zijn verbonden. Dit zijn bijvoorbeeld groepen die strijden tegen de uitbreiding van de intensieve veehouderij, nieuwe wegen of schaliegasboringen. Of die zelf aan de slag willen gaan met lokaal opgewekte windenergie.

- **Samen tegen megastallen:** Eind 2014 heeft het team Duurzaam Voedsel de banden met groepen die strijden tegen megastallen in Limburg, Brabant, Gelderland, Overijssel en Groningen weer goed aangehaald. Dit in het kader van de campagne 'Wij willen wei' die in 2015 is gestart.

We kijken samen met deze groepen naar de kansen om de omvang van de veehouderij lokaal en landelijk te agenderen en we werken samen in aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen in maart 2015.

- **Schaliegasbeweging:** Milieudefensie steunt lokale schaliegasgroepen in een gezamenlijke strijd om schaliegaswinning in Nederland tegen te houden. In 2014 brachten we Nederlandse en buitenlandse schaliegasactivisten met elkaar in contact. Schaliegas vormt namelijk niet alleen een bedreiging voor Nederland, maar ook voor veel andere landen. Het Nederlandse bedrijf Shell probeert op grote schaal naar schaliegas te boren temidden van boerenland en natuur in de Karoo, een kwetsbaar en droogtegevoelig gebied in Zuid-Afrika.

Samen met de Schaliegasvrij-groepen organiseerden we in november een aantal vertoningen van een Zuid-Afrikaanse documentaire over schaliegas, gevolgd door debatten, in onder andere Bostel en de Noord-oostpolder. De bijeenkomsten werden erg goed bezocht. Het onderwerp leeft enorm. In mei organiseerden we bijeenkomsten in het land met Oekraïense en Argentijnse schaliegasactivisten waarin ervaringen uitgewisseld werden. In augustus organiseerden we een reis met Nederlandse schaliegasactivisten naar Zuid-Afrika om kennis en ervaringen uit te wisselen met hun Zuid-Afrikaanse collega's.

- **Gas in Groningen:** In de tweede helft van 2014 is Milieudefensie begonnen met het ondersteunen van de strijd van Groningse actiegroepen tegen gasboringen. Verwoestende aardbevingen en gas passen niet in onze visie van een fossielvrije toekomst. Samen met een groot aantal bevriende actiegroepen organiseerden we op 17 december een fakkeloptocht in Loppersum en riepen op tot verlaging van de gaswinning. Er waren ongeveer 200 mensen aanwezig. Het heeft de politiek niet onberoerd gelaten: de VVD en PvdA werd het vuur aan de schenen gelegd. In 2015 wordt de gaskraan hopelijk een heel stuk dichtgedraaid. We gaan door, samen met de Groningers, totdat er geen vleugje gas meer uit de kraan komt.

- **Wind in eigen hand:** In de gemeente Lansingerland hebben we samen met windcoöperatie De Windvogel een windgroep opgericht die op zoek gaat naar een goede plek voor een eigen windpark, waar alle inwoners van Lansingerland in kunnen participeren. Door windprojecten samen met bewoners op te zetten zorgen we ervoor dat iedereen kan delen in de winst.

Samen met onze windgroep in Barendrecht hebben we, als onderdeel van een totale duurzame energie visie, een locatie voor een windpark gevonden op een bedrijventerrein. Deze windgroep wil dat zowel reeds geplande windparken, als alternatieve locaties, voor en door Barendrecht worden ontwikkeld. Een eigen windplan kan op meer steun rekenen en zorgt ervoor dat de winst in de gemeenschap blijft.

- **Bulderbos 20 jaar:** Als protest tegen de aanleg van de vijfde baan van Schiphol plantten duizenden mensen, waaronder veel kinderen, op 6 november 1994 bijna 8.000 bomen en struiken. Twintig jaar later, op 6 september 2014, zagen veel van de planters en actievoerders van toen elkaar terug in wat nu een groene enclave aan de IJweg is geworden.

Met fotoboeken en krantenartikelen, posters, buttons, werden herinneringen opgehaald. Over hoe de kleine nederzetting moedig stand hield, over hoe de actievoerders aan in het najaar van 2001 hadden in het tweede Bulderbos aan de Vijfhuizenweg waar zij in caravans en tenten waakten over het lapje grond terwijl links en rechts om hen heen de aanleg van de vijfde baan in volle gang was. Dit tweede Bulderbos speelde een centrale rol als juridisch wapen in de strijd tegen de uitbreiding van Schiphol.

Wijnand Duyvendak, destijds campagneleider: "We hebben niet alles bereikt wat we graag wilden. Wat we wél bereikt hebben, is de bewustwording van de schaduwzijde van het vliegverkeer. Dat er minder wordt gevlogen dan Schiphol zou willen, daar hebben wij ook aan bijgedragen."

Het Bulderbos is vrij toegankelijk en ligt aan de IJweg in Vijfhuizen. Milieudefensie is nog steeds eigenaar van het Bulderbos. Het bos wordt onderhouden door de Bulderboswachters, vrijwilligers van het [Landschap Noord-Holland](#).

4.5 Vrijwilligers

Het aantal actieve vrijwilligers voor onze organisatie en campagnes is vooral door de verkeerscampagne flink gegroeid. In 2014 waren het zo'n 2500 mensen, naast de lokale afdelingen. Hieronder een paar voorbeelden van de vele manieren waarop zij zich in 2014 hebben ingespannen.

Kerstdiner 2014

Ook dit jaar zijn de vele vrijwilligers weer bedankt voor hun tomeloze inzet in 2014. Ongeveer 100 mensen kwamen op 11 december samen in een Spaans cultuurinstituut in Utrecht om te genieten van een heerlijk biologisch maal en om te luisteren naar leuke interviews over interessante projecten en activiteiten. Het was een groot succes en het werd door de vrijwilligers in hoge mate gewaardeerd.

Kantoorvrijwilligers

Voor kantoorwerkzaamheden putten we uit een pool van zo'n 120 mensen die incidenteel (op oproepbasis) vrijwillig allerhande kantoorwerkzaamheden verrichten. Dit jaar hebben we een groeiende groep mensen die dat op projectbasis doet of op reguliere basis, voor bijvoorbeeld een dag of twee dagen per week. In 2014 konden we beschikken over het enthousiasme en de inzet van 15 vaste kantoorvrijwilligers. We zien dat onze inspanningen om meer vrijwilligers te betrekken bij ons werk hun vruchten afwerpen.

Voorbeeld van kantoorvrijwilligers: stedencoördinatoren

Om de slagkracht van het team Verkeer te vergroten en meer direct in contact te staan met de bewoners in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag, hebben we vanaf augustus 2014 vrijwillige stedencoördinatoren aangenomen. Zij zijn een aantal dagen in de week aan de slag voor de campagne, waarvan minimaal 1 dag op kantoor en zo nodig een aantal uren in de stad waar ze wonen. De dag dat de coördinatoren op kantoor werken gebruiken ze om van het team en van elkaar te leren, elkaar te inspireren en af te stemmen.

De stedencoördinatoren zijn verantwoordelijk voor het uitbreiden van de Gezonde Lucht beweging in hun stad. Concreet betekent dit dat zij werken aan de werving voor de bijeenkomsten en het bemensen van de meetpunten. Voorbeelden van activiteiten zijn: met kraampjes op markten en festivals staan, het organiseren van borrels voor betrokkenen in hun stad, het inspreken tijdens informatieavonden van de gemeenteraad, contact onderhouden met de lokale pers, het ophalen van handtekeningen voor de Gezonde Lucht petitie en contactpersoon zijn voor de meetpuntcoördinatoren- en groepen in hun stad.

Actieteam

Het Actieteam is het team binnen Milieudefensie dat onze acties organiseert en coördineert waarmee we zichtbaar zijn op straat. Dat zijn zowel ludieke als confronterende acties, grote demonstraties en manifestaties. Sommige kleinere acties worden soms door de achterbanmedewerkers van de campagneteams georganiseerd.

We kunnen zo'n 100 mensen oproepen die willen meedoen met pittige, confronterende acties. Deze mensen hebben allemaal een intakegesprek gehad met uitleg over onze manier van actievoeren (zoals bijvoorbeeld geweldloos en met open vizier) en over de eventuele risico's tijdens acties. Milieudefensie biedt deze groep één keer per jaar een de-escalatietraining aan. In 2014 is het Klimteam opgeheven. Na raadpleging van diverse geledingen binnen de organisatie is hiertoe besloten omdat dit team al 4 jaar niet meer werd ingezet voor acties.

5

Samenwerking, externe relaties en communicatie

Netwerken doen we steeds intensiever:
in nationale en internationale
samenwerkingsverbanden en met
politici, bedrijven en journalisten.
En ook met onze (potentiële) leden,
steeds meer via Facebook en Twitter.

5.1 Samenwerkingsverbanden

Friends of the Earth

Milieudefensie is de Nederlandse tak van het internationale milieunetwerk Friends of the Earth International. Friends of the Earth (FoE) telt 75 lidorganisaties in evenzoveel landen, verspreid over de hele wereld. Friends of the Earth is het grootste grassroots milieunetwerk ter wereld. Milieudefensie werkt met verschillende FoE-groepen intensief samen (bijvoorbeeld ERA/FoE Nigeria en WALHI/FoE Indonesië).

➔ www.FoEI.org

In Brussel is Friends of the Earth Europe (FoEE) gevestigd, de regionale koepel van de 31 Europese leden van Friends of the Earth International. Op Europees niveau worden belangrijke besluiten genomen, onder andere op het gebied van milieu, handel en bedrijfsleven. FoEE houdt de relevante besluitvorming van de Europese Commissie en het Europese Parlement nauwlettend in de gaten en probeert slechte besluiten te beïnvloeden. Daarnaast coördineert FoEE diverse Europese campagnes, onder andere over klimaat, landbouw, biotechnologie, biodiversiteit, grondstoffen en biobrandstoffen.

Milieudefensie is op dit moment actief in vier campagnes van Friends of the Earth International: *Food Sovereignty*, *Economic Justice and Resisting Neo-liberalism*, *Climate Justice and Energy* en *Forests and Biodiversity*. In Europa zijn we onder andere actief in de *Agrofuels* campagne, de *Land Grabbing* campagne, in *Resource Use*, *Food and Agriculture* en *Extractive Industries*.

In Europa

Samen sta je sterker en hoe groter je omgeving, hoe meer dat opgaat. Lobbies zijn krachtiger in een gezamenlijke, breed gedragen boodschap. Milieudefensie was in 2014 op Europees niveau lid van verschillende supranationale organisaties, met een gezamenlijk doel:

- **European Environmental Bureau (EEB):** een samenwerkingsverband van meer dan 140 natuur- en milieuorganisaties uit heel Europa. Hier vindt onder andere de EU-lobby op luchtkwaliteit plaats. Milieudefensie zorgt voor Nederlandse input in de Europese discussie: we benaderen parlementariërs in Nederland en Brussel, stemmen gezamenlijke inzet af, signaleren ontwikkelingen en wisselen ideeën van nationale campagnes uit.
- **OECD Watch:** een netwerk van groepen gericht op het versterken en gebruiken van de OECD-richtlijnen voor multinationale ondernemingen.
- **European Coalition for Corporate Justice** (= Europees MVO Platform).
- **Banktrack:** een internationaal netwerk gericht op het verduurzamen van de leningen en investeringen van private banken.
- **European Federation for Transport and Environment:** belangrijk voor de algemene mobiliteitspolitiek binnen de EU, oefent politieke druk uit op de Europese instituties rond de kooldioxide- en Euronormen voor voertuigen, de dreigende oprekking van luchtkwaliteitsnormen en het emissiehandelssysteem voor de luchtvaartsector.

Coalities en netwerken in Nederland

Voor een effectieve afstemming van strategieën en de inzet van middelen nam Milieudefensie in 2014 onder andere deel aan de volgende coalities en netwerken:

- Milieudefensie heeft, samen met andere natuur- en milieuorganisaties, een akkoord gesloten met werkgevers, vakbonden en de overheid over het vergroenen van onze energievoorziening: het **SER Energieakkoord**. Door het akkoord krijgen zon- en windenergie en energiebesparing ruim baan.
- **MVO Platform:** een netwerk van Nederlandse maatschappelijke organisaties op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.
- **Fair, Green and Global Alliance** (met Both Ends, Action Aid, SOMO, TNI en Schone Kleren Campagne). Milieudefensie maakt samen met FoEI en FoEE deel uit van deze alliantie. Binnen dit programma werken we aan het behoud van de natuurlijke bestaansbronnen. Samen met gemeenschappen in de Zuidelijke landen, waaronder zuidelijke FoE-groepen, leggen we perfide handelsrelaties bloot en zetten we ons in voor beter beleid van overheden, bedrijven en banken.
- **De Nederlandse Sojacoalitie:** zeven Nederlandse organisaties die de schadelijke gevolgen van productie, transport, verwerking en consumptie van soja willen terugdringen. Er is veel onderlinge informatie-uitwisseling en afstemming van strategie en activiteiten. Ook heeft dit samenwerkingsverband een belangrijke klankbordfunctie en we geven gemeenschappelijk de Sojabarometer uit.
- **Green Livelihoods Alliance** (met IUCN NL en Tropenbos International). Deze is in september 2014 opgericht en heeft het veiligstellen van internationale publieke goederen tot doel (water, koel klimaat, landbouwgrond) door het beschermen van beboste landschappen en het bevorderen van duurzame alternatieven op het gebied van landgebruik.
- **Biomassa Platform:** overleg rond biomassathema's met Action Aid, IUCN NL, Both ENDS, Wetlands International, Greenpeace, WNF, Natuur en Milieu, Solidaridad, ICCO, NCIV en Cordaid.
- **Eerlijke Bankwijzer en Eerlijke Verzekeringwijzer:** samenwerking met Oxfam Novib, Amnesty International, FNV Mondiaal, Dierenbescherming en PAX. Vergelijkt banken op hun beleid rond belangrijke maatschappelijke onderwerpen, zoals milieu, mensenrechten, wapenhandel en corruptie.
- **Stichting Schaliegasvrij Nederland:** samenwerking met lokale schaliegasgroepen in Bostel, Haaren en de Noordoostpolder.

Vertegenwoordiging in raden en adviescommissies

Door verantwoordelijkheid te nemen binnen raden en besturen laten we zien dat Milieudefensie ook in staat en bereid is om samen te werken in het belang van de oplossingen waar we voor staan. Vaak leggen we niet alleen de vinger op milieu-problemen, maar dragen we ook actief bij aan manieren om tot een oplossing te komen.

Dat doen we samen met partners die ook weer hun eigen invloed inzetten:

- Raad van Participanten van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN), afdeling Nederland
- Stuurgroep Fair, Green and Global Alliance
- Stuurgroep Green Livelihoods Alliance
- Directeurenoverleg Groene 11
- Groene directeurenoverleg SER-Energieakkoord
- Bestuur Stichting Schaliegasvrij Nederland

Door verantwoordelijkheid te nemen binnen raden en besturen laten we zien dat Milieudefensie ook in staat en bereid is om samen te werken in het belang van de oplossingen waar we voor staan. Vaak leggen we niet alleen de vinger op milieu-problemen, maar dragen we ook actief bij aan manieren om tot een oplossing te komen. Dat doen we samen met partners die ook weer hun eigen invloed inzetten.

Deze samenwerking leidt tot verbreding van draagvlak en meer druk op de overheid. Zo maken we maatschappelijke veranderingen voor een beter milieuresultaat mogelijk. In 2013 hebben we – nog meer dan voorheen – de samenwerking met andere maatschappelijke organisaties gezocht. Doel was onze specifieke bijdrage aan de benodigde veranderingen nog beter voor het voetlicht te krijgen. Het wederzijdse vertrouwen, zeker met Greenpeace en Natuur&Milieu, is daardoor ook nog eens aanzienlijk gegroeid.

5.2 Relaties met overheden en bedrijven

Gedragscode

De gedragscode van Milieudedefensie beschrijft hoe wij met bedrijven en overheid omgaan.

► www.milieudedefensie.nl/publicaties/beleid/gedragscode

Bedrijven

Helaas blijkt uit talloze cases, dat het reguliere bedrijfsleven nog weinig oog heeft voor duurzaamheid en het langetermijnbelang van een schone en rechtvaardige wereld. Milieudedefensie krijgt een onafgebroken stroom van informatie uit het netwerk van Friends of the Earth over schendingen van milieu- en mensenrechten door bedrijven, veelal in de Zuidelijke landen. Maar ook in landen als Canada en Australië gaat het nog vaak mis.

Milieudedefensie is er echter van overtuigd dat het bedrijfsleven wel degelijk een rol heeft bij de verduurzaming van onze samenleving en staat daarin niet alleen. De uitdaging is dan ook vooral om de koplopers te betrekken bij oplossingen en systemen zodanig te veranderen dat bedrijven de juiste, positieve prikkels krijgen om duurzaam te produceren. Daarnaast zal Milieudedefensie de notoire achterblijvers blijven aanspreken op hun wijze van produceren met alle middelen die ons ter beschikking staan, variërend van acties tot juridische procedures.

In 2014 heeft Milieudedefensie gewerkt aan de ontwikkeling van richtlijnen voor de samenwerking met en sponsoring door bedrijven. Deze richtlijnen zullen naar verwachting in de eerste helft van 2015 worden vastgesteld.

Hieronder volgen enkele concrete voorbeelden van vormen van samenwerking tussen Milieudedefensie en bedrijven:

- Het team Voedsel werkte vanaf 2014 samen met kippenboer David Janssen, StreekSelecties B.V. en supermarktketen Plus binnen de campagne 'Allemaal Lokaal'. Gezamenlijk bereidden ze de lancering voor van een oerwoudvriendelijk ei onder de merknaam 'GIJS-ei', geproduceerd met veevoer uit Europa. In februari 2015 ligt het ei in de schappen van de PLUS.
- Binnen de tincampagne werkten we samen met de semi-overheidsorganisatie Initiatief Duurzame Handel (IDH), het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de grootste elektronicaconcerns om te zorgen voor een duurzamere tinwinning op het Indonesische eiland Bangka. Deze samenwerking moet in 2015 verder ontwikkeld worden.
- Binnen de Shell-campagne werd samengewerkt met minister Lilianne Ploumen (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking). Na haar bezoek aan de Nigerdelta in juni 2014 nam zij een bemiddelingsrol op zich om het schadefonds voor het opruimen van Ogoniland van de grond te krijgen.

Bondgenootschap met boeren

Milieudedefensie zoekt samenwerking met boeren(organisaties) om de realisatie van onze milieudoelen dichterbij te brengen. Daartoe onderhouden we contacten en gaan we samenwerking aan.

In het kader van het project 'Wat van dichtbij komt is beter', dat wordt gefinancierd door de Nationale Postcode Loterij, hebben we contacten gezocht met de sector en ketenpartijen om pilots voor het gebruik van lokaal veevoer van de grond te krijgen. In deze pilots werken akkerbouwers en veehouders samen om zuivel en eieren te produceren op basis van regionaal veevoer. Zo gaan we samen 'op weg naar 100 procent lokaal veevoer'. Uiteindelijk is het de bedoeling dat deze 'oerwoudvrije' producten (geproduceerd zonder kap van oerwoud voor de teelt van soja) in het schap van de supermarkt belanden. In 2014 is veel tijd besteed aan de voorbereiding van twee pilots: een voor eieren en een voor kaas. Deze zijn in het voorjaar van 2015 gelanceerd.

De samenwerking met de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO) in 2013 om een eigentijds regionaal gemengd bedrijf te ontwikkelen, zag er veelbelovend uit. Door interne organisatorische problemen bij de ZLTO is het project halverwege dat jaar echter gestagneerd. Hoewel op een voortzetting was gehoopt, is het project in 2014 niet meer opgepakt. Campagneleider Jacomijn Plumiers: "Wij zien op dit moment geen kansen voor voortzetting van dit project, omdat de standpunten van Milieudedefensie en de ZLTO over de veehouderij in Brabant te zeer verschillen."

Overheid en politiek

Milieudedefensie volgt de ontwikkeling van relevante beleidsvoornemens op Europees, landelijk, provinciaal en lokaal niveau. Een kleine greep uit onze inspanningen in 2014.

Europees

Op Europees niveau ging onze aandacht in 2014 onder andere uit naar het nieuwe vrijhandelsverdrag tussen de VS en de EU (TTIP). Inmiddels is er een stevige discussie losgebarsten over dit verdrag, maar in 2014 wist bijna niemand nog wat ons boven het hoofd hing. Met name het tribunaal (ISDS) dat achter gesloten deuren boetes kan opleggen voor democratisch genomen beslissingen, omdat ze de internationale handel van grote bedrijven belemmeren, zorgt voor veel verontwaardiging.

Nationaal

Met name onze campagneleiders hadden in 2014, net als in andere jaren, geregeld contact met Kamerleden van vrijwel alle politieke partijen. Het agenderen van issues en het verwerven van steun voor onze voorstellen is meestal de reden voor dergelijke gesprekken. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van onze lobbyist Arabella Bosscher in Den Haag, gefinancierd door Milieudedefensie en veertien andere natuur- en milieuorganisaties. De Groene 11 genaamd (ook al zijn het er inmiddels 15).

In 2014 werd het moratorium op boren naar schaliegas bijvoorbeeld mede dankzij onze inspanningen verlengd (tot 2017). Ook de teruglopende weidegang van koeien – koeien staan steeds vaker het hele jaar binnen – werd dankzij Milieudedefensie op de agenda gezet. Dankzij de nieuwe Melkveewet die staatssecretaris Sharon Dijksma van Landbouw in 2014 voorbereidde, dreigt verdere schaalvergroting.

Milieudedefensie neemt deel aan de multi-stakeholderdialoog over landgebruik die minister Ploumen in augustus 2014 met investeerders en maatschappelijke organisaties startte naar aanleiding van het werk van Milieudedefensie en collega-organisaties die lieten zien dat Nederlandse banken landroof financieren. In deze dialoog brengt Milieudedefensie cases van landroof voor palmolieplantages in.

Lokaal

Op lokaal niveau hebben we ons onder andere ingezet voor uitbreiding van de milieuzones in grote steden. Mede dankzij die inspanningen wordt de Amsterdamse milieuzone in 2017 uitgebreid. Verouderde bestelwagens zijn dan niet langer welkom in de binnenstad. Dat is goed nieuws voor de inwoners, al blijft er nog veel te winnen over.

Omgevingswet

De ontwerp-Omgevingswet wordt waarschijnlijk in 2015 vastgesteld door het parlement. Deze overkoepelende wet vervangt allerlei specifieke wetten, zoals de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht, de Wet Ruimtelijke Ordening en de Wet Milieubeheer. Dit moet leiden tot snellere, betere besluitvorming, met een meer integrale en gebiedsgerichte aanpak.

Milieudedefensie kan zich in het algemeen vinden in dit streven. Wel willen wij gewaarborgd zien dat ook de kwaliteit van de leefomgeving er op vooruit gaat en dat burgers voldoende invloed op de inrichting van hun omgeving houden. Onze inbreng heeft al tot verbeteringen geleid in conceptwetteksten. We zetten ons nu in voor optimalisatie van de wet zelf en van de regelgeving die daarop volgt. De daadwerkelijk na te streven omgevingskwaliteit wordt namelijk vastgelegd in een set van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's), waar nu aan gewerkt wordt.

Zowel bij politieke partijen als rijksambtenaren brengen wij onze visie en suggesties onder de aandacht. Op 30 maart 2015 organiseren we bijvoorbeeld een masterclass voor betrokken politici en hun medewerkers.

Milieudedefensie werkt hierin zoveel mogelijk samen met onder meer Natuur&Milieu en een brede coalitie van groene en andere organisaties. Onze inzet is niet alleen gericht op goede inspraakmogelijkheden op het juiste moment, namelijk aan het begin van de planvorming, maar ook op borging van kwaliteitsnormen, zoals voor geluid en luchtkwaliteit. Dit is van belang vanwege de enorme flexibiliteit die de wet biedt aan bestuursorganen. Milieudedefensie heeft begrip voor de behoefte daaraan, maar vindt dat bescherming van onze gezondheid en veiligheid voorop moet blijven staan.

De Groene 11

(inmiddels 15)

- De12Landschappen
- Greenpeace Nederland
- IUCN Nederlands Comité
- IVN Nederland
- Milieudedefensie
- Natuur en Milieu
- Natuurmonumenten
- Stichting De Noordzee
- Stichting VeldOnderzoek Flora en Fauna
- Veldwerk Nederland
- Vogelbescherming Nederland
- Waddenvereniging
- Wereld Natuur Fonds
- Landschapsbeheer Nederland
- De Provinciale Milieufederaties

5.3 Relatie met jongeren: Jongeren Milieu Actief (JMA)

Jongeren Milieu Actief (JMA) is de groenste jongerenorganisatie van Nederland voor en door jongeren van 12 tot 28 jaar. Op een creatieve, ludieke en positieve manier gaat JMA aan de slag met thema's als eerlijke producten, energiebesparing en duurzaam voedsel. JMA geeft jongeren, bedrijfsleven en de overheid alternatieven voor een schone en duurzame wereld. Zij houdt kantoor in het pand van Milieudefensie, valt ook onder haar directie en financiële beheer, maar heeft eigen, betalende leden en een eigen bestuur. Eind 2014 had JMA 488 leden. Mede dankzij de inzet van straatwerkers van Milieudefensie groeide het ledental van JMA aanzienlijk. Alle mensen onder de 28 die een lidmaatschap aangingen met Milieudefensie werden ter plekke gevraagd of zij combilid wilden worden.

Sinds 2010 is de samenwerking tussen Milieudefensie en JMA vastgelegd in een overeenkomst. Deze overeenkomst verloopt eind 2015. Zowel Milieudefensie als JMA hebben de intentie om deze overeenkomst te verlengen.

In 2014 werkten Milieudefensie en JMA nauw samen in de campagne 'Wat schuilt er achter je scherm?'. Daarbij haalde JMA 6150 handtekeningen op bij festivalbezoekers in Nederland. Voor de campagne Project A15 schreef JMA een aantal blogs en organiseerde zij een E-race.

Acties

Hieronder een beknopt overzicht van JMA-acties en activiteiten in 2014. Neem voor een volledig beeld een kijkje op de [site van JMA](#).

Boomerangkaarten

Begin 2014 werd een knutselavond georganiseerd door FoodForward (team Voedsel). Op deze avond werden vijf verschillende boomerangkaarten gemaakt met voedsel als thema. Deze kaarten werden een paar maanden later (dus begin 2014) afgedrukt en zijn inmiddels door heel Nederland verspreid.

E-race

In samenwerking met het Project A15 van Milieudefensie organiseerde JMA op 6 juni 2014 een E-race met elektrische voertuigen, van Rotterdam Centraal naar Nieuw-Lekkerland. Aan de race deden drie duurzame teams mee met elk een eigen vervoersmiddel: de elektrische auto, de elektrische fiets en het openbaar vervoer. Van deze ludieke race is een kort filmpje van 5 minuten gemaakt.

Underwearrun

Op 3 juli 2014 renden zo'n 70 jongeren in ondergoed van het Vondelpark in Amsterdam naar de Dam. Met deze actie vroegen we aandacht voor het enorme waterverbruik in de katoenteelt en de duurzame alternatieven voor bijvoorbeeld ondergoed. De actie kreeg veel media-aandacht van o.a. OneWorld, RTV-NH, Telegraaf, AT5, Lindanieuws, nu.nl en Man bijt Hond. JMA heeft het voornemen om in 2015 weer een Underwearrun te organiseren.

Festivaltour

Samen met Milieudefensie voerde JMA actie voor duurzame tinwinning op Bangka, een eilandje in Indonesië waar 30 procent van al het tin vandaan komt dat nodig is voor onze elektronica. Ons doel was om zoveel mogelijk handtekeningen op te halen om elektronikabedrijven ervan te overtuigen om over te stappen op duurzame tinwinning. Om handtekeningen te verzamelen zetten we, samen met Milieudefensie, een festivaltour op. Met de campagne 'Wat schuilt er achter je scherm?' haalden we op negen festivals 6150 handtekeningen op.

Verdrag Duurzaamheid in het Onderwijs

Op 9 oktober tekenden JMA en meer dan 40 andere jongerenorganisaties het Verdrag Duurzaamheid in het Onderwijs met een meerderheid van de politieke partijen: D66, GroenLinks, PvdA, SP, PvdD en CU. Het verdrag is het resultaat van een jaar hard werken met als doel om duurzaamheid een rol in het onderwijs te geven.

Green Canteen

Het project Green Canteen loopt sinds begin 2011 en ook dit jaar zijn er interessante resultaten behaald. Een middelbare school heeft het Green Label ontvangen, waarmee de directie zich heeft verplicht om binnen een vastgestelde tijd te werken aan een volledig duurzame kantine. Al eerder ontvingen drie scholen het Green Label. Daarmee staat de teller op vier: twee vestigingen van het Rudolf Steiner College in Haarlem hebben een 100 procent biologisch-dynamisch assortiment; de Vrije School in Den Haag en de Bernard Lievegoed School in Maastricht kregen een duurzame kantine.

Food@Farm

Het project Food@Farm liep tussen 2011 en 2014 met als doel om studenten kennis te laten maken met de herkomst van hun eten. Door een bezoek aan een biologische boerderij, een lezing en/of discussie en een vegetarische kookworkshop ervaren ze dat duurzaam eten makkelijk, lekker en goedkoop kan. In 2014 is het project afgerond. De subsidie liep daarna af en is niet verlengd vanwege de hoge kosten en het relatief lage milieuresultaat. In 2014 zijn er drie programma's georganiseerd, waarmee 67 jongeren bereikt zijn. Door de bijzondere locaties werd het programma zeer gewaardeerd door de deelnemers.

Koelestudenten

Koelestudenten is een campagne over energiebesparing en duurzame studentenhuisvesting. Het is onderdeel van de internationale campagne Smergy (voorheen YEFF), waarbij JMA samenwerkt met 'country partners' in zeven Europese landen en MTV als internationale media-partner. In maart 2014 heeft JMA een medewerker aangenomen die verantwoordelijk is voor de coördinatie van de internationale online campagne en de nationale on- en offline campagne. In 2015 wordt gewerkt aan de vergroting van de capaciteit (zowel financieel als in menskracht) van de campagne.

5.4 Relaties met de media

Goede relaties met de media zijn voor Milieudefensie van levensbelang. Een actie zonder aandacht van journalisten heeft als het ware niet plaatsgevonden. Daarom zorgen onze persvoorlichters steeds voor maximale media-aandacht voor onze activiteiten, van onderzoek tot straatactie. Zo mobiliseren de media met ons mee.

Mediamonitor 2014

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, liggen met name de cijfers voor internet veel lager dan in voorgaande jaren. Dat komt omdat sociale media niet langer meegeteld worden in deze cijfers.

Wat tellen we wel:

- berichten op (nieuws)sites en verwijzingen daarnaar door andere sites
- fora-reacties als we in het bericht zelf genoemd worden, bijvoorbeeld op NUJij
- blogs.

Verder was van invloed op de cijfers, dat we in 2014 zijn gestopt met de EKO-tellingen. Dat scheelt 186 knipsels, 3 landelijke en 2 regionale radio-optredens, en 389 internet-hits (183 excl. social media). Overige verschillen zijn vaak het gevolg van toevalligheden: zo scoorde Verkeer in 2013 bijvoorbeeld uitzonderlijk goed omdat snorscooters en onze rechtszaken tegen de snelheidsverhogingen op de A10 en A13 volop in het nieuws waren.

Media-aandacht:

	2014	2013	2012	2011	2010
Exclusief internet	3.818	4.338	1.380	1.448	1.366
internet	4.235*	17.892	10.548	11.002	7.385
Inclusief internet	8.053	22.230	11.928	12.450	8.751

* De cijfers voor 2014 vallen veel lager uit dan voorgaande jaren, omdat vermeldingen op sociale media niet langer worden meegeteld. Dat verklaart het hele verschil.

Verdeling media-aandacht naar thema (inclusief internet):

	2014	2013	2012	2011	2010
Klimaat	--	--	--	--	827
Voedsel	1.089	4.081	2.166	3.571	1.275
Verkeer	2.421	5.071	2.989	2.434	2.375
Project A15 (t/m 2013 bij Verkeer)	145	--	--	--	--
Internationaal (tot 2013)	--	--	3.625	2.870	1.600
E&G (vanaf 2013)	2.963	8.900	--	--	--
JMA	79	172	341	94	44
Actueel algemeen	671	2.604	2.074	2.568	2.172
Lokaal	688	1.402	733	913	458
Totaal	8.053	22.230	11.928	12.450	8.751

Voedsel

Met een reuze opblaaskoe voor de markthal in Rotterdam voert Milieudefensie actie voor het behoud van koeien in de wei. De actie Wij willen Wei krijgt zendtijd in Koffietijd. Ook het radio 1-programma De Nieuws BV en Vroege Vogels besteden er aandacht aan. Lokale media zoals RTV Rijnmond en veel nieuwssites zoals Boerderij berichten over de actie en ook de nodige kranten (De Gelderlander, De Stem en het Brabants Dagblad). Het thema weidengang van koeien kreeg ook veel pers aandacht: in lokale kranten zoals De Stem, het Brabants Dagblad, de Gelderlander, De Limburger en PZC.

Een actie waarbij mest werd gestort voor de Tweede Kamer vestigde aandacht op het al jaren voortslepende mestprobleem waardoor het milieu wordt aangetast. Deze actie trok veel media-aandacht.

Ook voerde Milieudefensie actie tegen aanpassing van de Melkveewet door staatssecretaris Dijkema. Milieudefensie haalde regelmatig het nieuws met kritiek en oplossingen voor het invullen van deze wet. Er verschenen opinies in Trouw en Boerderij. Ook was er veel aandacht voor de melkveewet en het standpunt van Milieudefensie in lokale media zoals De Limburger, het Brabants Dagblad, de Gelderlander, PZC en verschillende edities van het AD.

De regionale veevoermonitor leverde de nodige pers aandacht op. Uit de gepubliceerde 'Monitor Regionaal Eiwitrijk Veevoer' blijkt dat het gebruik van regionaal veevoer in twee jaar slechts met één procent is gestegen. De veevoermonitor werd vooral opgepikt door de vakpers zoals Boerderij, Nieuwe oogst en Agrio. Op de radio kreeg de veevoermonitor bij Amsterdam FM aandacht.

Behoud van dierrechten voor varkens en kippen was een ander succes van Milieudefensie in 2014. Kranten en nieuwssites berichten hierover.

Tot slot was Milieudefensie blij met de uitspraak van de Raad van State dat de Drentse gemeente Westerveld geen uitbreiding van veebedrijven mag toestaan als die in strijd is met de Natuurbeschermingswet. Deze overwinning werd in de media op beschreven schaal geclaimd.

Verkeer

Verkeer kwam in 2014 veelvuldig in het nieuws met haar campagne rond gezonde lucht. De rechter dwong minister Schultz van Verkeer om de maximumsnelheid op de A10 in Amsterdam West en de A13 Overschie terug te draaien naar 80 km/uur. Dit was groot nieuws en RTL-nieuws en de NOS maakten er items over.

In september krijgt de gemeenteraad van Utrecht het actieplan voor Gezonde Lucht aangeboden uit handen van bewoners en Milieudefensie. Bij het plan hoort een pakket aan maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren. Ook in andere steden zoals Amsterdam vinden degelijke acties plaats. BRN besteedt aandacht aan gezonde lucht en ook bijvoorbeeld radio Rijnmond.

Staatssecretaris Wiebes neemt in november een gezamenlijk leaseplan van Milieudefensie met RAI, Bovag en ANWB en VNO-NCW over. De kranten, waaronder de Telegraaf, en andere media zoals RTL nieuws en het NOS journaal berichten hier uitgebreid over, ook Nieuwsuur wijdt een item aan het onderwerp.

In december kwam Milieudefensie naar buiten met het nieuws dat bewoners rond Schiphol enkele maanden tot een jaar korter leven door de vervuiling van opstijgende en landende vliegtuigen op de nationale luchthaven. Dit nieuws werd groot gebracht door verschillende nieuwszenders en kranten. Onder andere Trouw had aandacht voor het onderwerp, zowel op de voorpagina als in een pagina-tellend artikel in de krant.

Scooters naar de rijbaan verplaatsen was een van de andere onderwerpen waarmee Milieudefensie in de media wist te komen. Scooters horen volgens Milieudefensie niet op het fietspad en we kregen genoeg ruimte om onze ideeën toe te lichten, onder andere bij BRN Spitsuur, Met het Oog op Morgen en De Ochtenden.

Energie

Schaliegas in Nederland

Schaliegas was voor de Energiecampagne van Milieudefensie het onderwerp waarmee de meeste media-aandacht werd gehaald. Daarvan is veel aandacht regionaal, omdat het onderwerp in een aantal provincies en gemeenten erg belangrijk is.

Maar ook landelijk wist Milieudefensie aandacht op dit dossier te genereren: met de campagne gericht op de Tweede Kamer voor een landelijk verbod op schaliegasboringen. De kritiek van Milieudefensie op het overheidsbeleid kreeg bijvoorbeeld ruim aandacht in het artikel Milieudefensie kritisch over nieuw onderzoek naar schaliegas in NRC Handelsblad. Daarnaast kregen we de kans om onze standpunten en onderzoeken onder de aandacht te brengen in diverse actualiteitenrubrieken: o.a. bij de NOS en BNR. In oktober 2014 vierden we dat het moratorium op boringen werd verlengd tot 2016.

Schaliegas in het buitenland

We doken in 2014 ook in de schaliegasactiviteiten van Shell in het buitenland en deden daarover onthullingen in meerdere media: met een reportage over ons onderzoek in Oekraïne in het opinieprogramma van de NCRV 'Altijd Wat' en in EenVandaag over Argentinië. Beide uitzendingen leidden tot Kamervragen.

Olievervuiling door Shell in Nigeria

De olievervuiling in Nigeria door Shell en het werk van Milieudefensie en haar (inter)nationale partners daarop kreeg ook in 2014 veel media-aandacht. Een gezamenlijk rapport over de falende opvolging van de aanbevelingen van de Verenigde Naties over de aanpak van het probleem leverde veel aandacht op in nationale kwaliteitsmedia. Onder andere met een groot artikel in de Volkskrant: Shell en Nigeria falen in reiniging Delta. Aan het eind van het jaar was er aandacht voor de start van het hoger beroep (vanwege de vervuiling).

Biobrandstoffen

De brandstof campagne die Milieudefensie voert tegen 'foute palmolie' en biobrandstof had dit jaar niet te klagen over aandacht. We haalden onder andere Nieuwsuur, RTL Nieuws en RTL Z, Radio 1 en diverse vakbladen. We hadden een duidelijk doel: laten zien dat Rabobank ons spaargeld in een illegale plantage investeert via leningen aan het Indonesische bedrijf Bumitama. Na een aantal gesprekken met Rabobank voelden we de noodzaak om een OESO-klacht in te dienen tegen de Rabobank. Ook dat genererde aandacht in de media, de klacht loopt nog. Bumitama heeft inmiddels aangekondigd het beheer van de illegale plantage op te geven. Gezien de voorgeschiedenis zullen ze dat niet geheel op eigen initiatief hebben gedaan.

Grondstoffen

Voor het tin in onze mobiele apparaten wordt een Indonesisch eiland (Bangka) compleet vernietigd, én de visgronden eromheen. Dat belangrijke maar ver-van-mijn-bed-verhaal wilden we tussen de oren krijgen bij de Nederlanders. Dat bleek een lastige opgave maar met een opmerkelijke kanttekening: waar de Nederlandse pers maar mondjesmaat aandacht besteedde aan het onderwerp pakten The Guardian en het grote Duitse computertijdschrift C't Heisse.de de behoorlijk uit. Ook Le Monde besteedde aandacht aan de erbarmelijke omstandigheden waaronder de tinmijnwerkers moeten werken.

De prachtige foto's van Zilveren Camera winnaar Marten van Dijk deden het over het algemeen goed maar de koppeling tussen Milieudefensie en het onderwerp werd in een aantal buitenlandse bladen te weinig gemaakt.

De actie tegen Microsoft in juli van 2014 deed het wel goed. Het elektronicabedrijf maakte vuile handen op Bangka en bleef weigeren deel te nemen aan de tinwerkgroep van het IDH. In deze werkgroep werken een groot aantal elektronicaconcerns samen om een duurzame tinwinning op Bangka. We besmeurden de activiteiten van Microsoft met 'vuile modderhanden', een veelzeggend beeld. De boodschap kwam duidelijk over in journaals en in de krant. Ook bij Microsoft, dat uiteindelijk het gesprek aanging en nu ook deelneemt aan het IDH.

Lokale afdelingen

Milieudefensiegroep Adem in Rotterdam plaatste 'doodskisten' langs belangrijke verkeersaders in de havenstad om aandacht te vragen voor luchtvervuiling in Rotterdam. De doodsdommen trokken behoorlijk wat media-aandacht: Metronieuws, Drimbe, Rijnmond.nl en Dichtbij.nl.

Met bijen die verdwijnen door landbouwgif haalde de lokale groep Noord-Oost Groningen Dollard Radio en Radio Wester Oostlee. RTV Noord maakte een video over een giffild van de lokale groep Zuid-Oost Groningen. Milieudefensie Leiden organiseerde Taste the Waste en vertelde erover op radio Unity FM.

TTIP

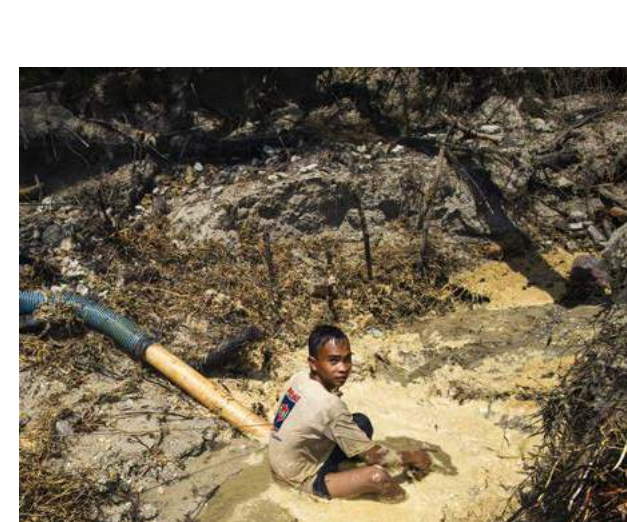
TTIP was zijn vorig jaar voorzichtig begonnen met onze campagne tegen het vrijhandelsverdrag tussen de Europese Unie en de VS. Dit Transatlantic Trade & Investment Partnership (kortweg TTIP, spreek uit tiëtip) heeft negatieve consequenties voor een hoop Europese standaarden waar Milieudefensie zich de afgelopen jaren juist voor heeft ingezet. Daarnaast ondermijnt het verdrag via speciale arbitragerechtsbanken ook ons bestaande rechtssysteem. Een complex verdrag dat terug te brengen valt tot hele concrete bedreigingen: van chloorkippen tot schaliegas en miljardenclaims. Campagneleider Geert Ritsema haalde met een toespraak over de mogelijke invoer van chloorkippen uit de Verenigde Staten het RTL Nieuws. Verder deden voor de opiniestukken het goed op dit onderwerp. Eind 2014 waren de eerste tekenen al zichtbaar dat het onderwerp langzaam maar zeker door journalisten en opiniemakers opgepikt wordt.

Project A15

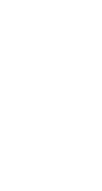
Project A15 van Milieudefensie krijgt steeds meer bekendheid. Het pleidooi van Milieudefensie dat burgers inspraak moeten krijgen in de plek van windmolenparken en over wie mag meedelen in de opbrengst, vond zijn weg naar steeds meer media, waaronder het NOS journaal en Nieuwsuur. Ook regionaal was er veel aandacht, onder andere voor een ludieke recordpoging voor de grootste levende windmolen, onder andere op TV Gelderland.

Algemeen

Milieudefensie kreeg dit jaar ook media-aandacht vanwege de stijging van het aantal leden en donateurs, tegen de trend in, bij een jaarlijks onderzoek van Vara's Vroege Vogels. De deelname van Milieudefensie aan het energieakkoord kwam regelmatig ter sprake in kranten en op radio en tv, onder meer bij Nieuwsuur. De redactie van Down to Earth, het onafhankelijke magazine van Milieudefensie, haalde de nieuwsrubrieken met een scoop over misstanden bij statiegeldbeleid, bij BNR Nieuwsradio.

Een beter
milieu
eindigt bij
TTIP

5.5 Eigen communicatiekanalen

In 2014 nam Milieudedefensie, na meer dan twintig jaar, afscheid van de ogen die het logo van Milieudedefensie tot dan toe kenmerkten. De ogen maakten plaats voor het rondje van het logo van Friends of the Earth International, de internationale koepel waarbij Milieudedefensie is aangesloten. De verandering maakt deel uit van een pakket van maatregelen waarmee Milieudedefensie de herkenbaarheid van en de waardering voor Milieudedefensie wil vergroten.

In het kader hiervan introduceerden we een nieuwe, frisse huisstijl en maakten we meer reclame voor de organisatie en het werk dat we doen in de vorm van onder andere radiospots, advertenties en een filmpje.

Milieudedefensie maakt gebruik van verschillende communicatiekanalen voor leden, donateurs, vrijwilligers en geïnteresseerden. Hier vindt u een overzicht van de belangrijkste offline- en online-kanalen in 2014.

Nieuwsbrief Actief

Alle leden en donateurs ontvangen vier keer per jaar de papieren nieuwsbrief Actief met informatie over activiteiten en resultaten van Milieudedefensie. Kenmerkend zijn de vele oproepen om mee te doen aan activiteiten, en de goede respons. In 2014 onderging de Actief een oprisoperatie: de nieuwsbrief werd compacter en de leesbaarheid werd verder verbeterd.

Aan het begin van elk nieuw jaar verschijnt er een speciale editie van de Actief: het Jaaroverzicht. Dat is een aansprekend beeldverslag van onze activiteiten van het voorafgaande jaar.

Milieudedefensie.nl

De website kreeg in april, net als alle andere communicatiemiddelen, een nieuw uiterlijk. milieudedefensie.nl is nu ook geschikt voor andere beeldschermformaten, zoals smartphones en tablets. Ondanks de vernieuwingen is in de statistieken van milieudedefensie.nl in 2014 een kleine daling te zien van het aantal bezoekers (t.o.v. 2013). Dat is met name te verklaren door de verhuizing van het magazine Down to Earth van milieudedefensie.nl naar een eigen website: downtoearthmagazine.nl.

Het aantal sessies is afgenomen met 14 procent, van 467.759 naar 401.448 (gemiddeld 1.100 sessies per dag).

Het aantal gebruikers is eveneens afgenomen, met 15 procent, van 344.786 naar 292.333 (gemiddeld 800 gebruikers per dag).

Het aantal pageviews is afgenomen met minder dan een half procent, van 1.064.371 naar 1.061.065 (gemiddeld 2.907 pageviews per dag).

Het aantal pagina's per bezoek is daarentegen toegenomen, met 16 procent, van 2,28 naar 2,64. Ook de gemiddelde bezoekduur nam toe, met bijna 5 procent, van 1:48 minuten naar 1:53 minuten. Het zogenaamde bouncepercentage is afgenomen met bijna 5 procent, van 56 procent naar 53 procent (dat is het percentage bezoekers dat na het bekijken van 1 pagina direct de site weer verlaat).

Cijfers webbezoek

De populairste pagina's in 2014:

1	homepage milieudedefensie.nl	(108.330 weergaven)
2	petitie Wij willen wei	(99.761)
3	de Europese kieswijzer	(47.866)
4	petitie Gezonde lucht	(27.527)
5	Hoe vervuild is de lucht in mijn straat?	(27.006)

lees verder

E-nieuwsbrieven en nieuwe media

De groei van Milieudedefensie in de nieuwe media zet door: Op Facebook groeiden we van 10.000 fans eind 2013 naar 13.000 fans op 1 januari 2014. We bereikten gemiddeld 2.600 mensen per week.

In 2013 schreven we dat de populariteit van Twitter tanende leek te zijn. Desondanks is de groei van het aantal volgers op ons algemene Twitteraccount vergelijkbaar met die van 2013: eind 2014 telden we op Twitter 5.500 volgers, tegenover 4.800 eind 2013. Het aantal volgers van individuele collega's groeide snel, van 4.890 in 2013 tot ongeveer 8.000 in 2014. Daarnaast houdt Milieudedefensie enkele specifieke accounts in de lucht, waaronder het account van ons magazine Down to Earth (@dte) en van de jongeren van Milieudedefensie (@jma), die samen ook circa 5.500 volgers tellen.

Onze e-nieuwsbrief-achterban groeide van 58.500 eind 2013 naar 68.000 abonnees eind 2014.

Down to Earth

Het gaat goed met ons tweemaandelijks magazine Down to Earth. In 2014 steeg de oplage harder dan verwacht, van 25.900 exemplaren in december 2013 naar 29.300 eind 2014. Ook de losse verkoop nam toe: van 25 verkooppunten met 85 exemplaren eind 2013 naar 25 verkooppunten met 102 exemplaren. De advertentie-inkomsten zijn echter wederom gedaald van 13.913 naar een magere 2.500 door het wegvallen van een belangrijke adverteerder. In 2015 zullen we wisselen van advertentie bureau.

Op sociale media kennen we nog steeds een stijgende trend, hoewel we die graag wat harder zien gaan. De likes op Facebook gingen van ruim 200 eind 2013 naar 470 eind 2014. Op Twitter zijn we van twee persoonlijke accounts met in totaal 2000 volgers, gegaan naar drie accounts: @D2Emag (1.331 volgers), @AnnemarieD2E (1.929 volgers) en @FreekD2E (500 volgers). Verder hebben we een tweewekelijkse nieuwsbrief toegevoegd.

Eind februari 2014 ging onze nieuwe website online met een soft launch, waarna er is gewerkt aan het technisch verbeteren van de site en het archief online zetten. Aan het eind van het jaar had de site per maand tussen de 4.000 en 11.000 views per maand. In 2015 zal, in samenwerking met Milieudedefensie, een echte lancering plaatsvinden.

Onze meest succesvolle productie dit jaar was een crossmediale productie over een chantageschandaal rond statiegeld. We hebben het nieuws online gebracht, met achtergronden in het magazine en we hebben een persbericht verstuurd. Er werden kamer-vragen gesteld naar aanleiding van ons stuk en we waren te gast bij BNR-Nieuwsradio. Later gaven we updates online en hebben we het kamerdebat live getwitterd.

Van november 2013 tot september 2014 was Freek Kallenberg hoofdredacteur van het magazine. Annemarie Opmeer was op sabbatical. De redactie werd ondersteund door de freelance redacteur Wendy Koops. Ook hebben we drie vrijwilligers aangetrokken. Zij helpen met de nieuwsbrief en laagdrempelige content voor de site.

Earth Alarm

Om samen met de achterban snel in actie te komen heeft Milieudedefensie al sinds 1992 de Earth Alarm. Dit is een briefschrijfactie (zowel schriftelijk als digitaal) waarmee bedrijven, banken, overheden of invloedrijke personen kunnen worden aangeschreven, over milieuproblemen en mensenrechtenschendingen.

De Earth Alarm-schrijvers komen bijvoorbeeld in actie als Nederlandse bedrijven betrokken zijn bij een misstand in het buitenland. Milieudedefensie vindt dat bedrijven de milieuregels waaraan zij in Nederland voldoen, ook elders in acht moeten nemen. Soms vragen we Nederlandse politici of diplomaten om internationale druk uit te oefenen – of richten wij ons op de financiers van milieuschadende ondernemingen. Het rendement is hoog: bij ruim een derde van de Earth Alarms treedt er een aantoonbare verbetering van de situatie op, vaak via een constructieve dialoog met de aangeschreven partij.

In maart 2014 waren er 6.250 papieren schrijvers, en 4.500 elektronische schrijvers. In 2014 werden Earth Alarms ingezet op de volgende onderwerpen: luchtkwaliteit en circulaire economie (gericht aan Eurocommissaris Frans Timmermans); conflictvrije elektronica; tinwinning (ASUS); landroof in Liberia; illegale palmolie (Rabobank). Klapper was de e-mailbrief aan de Eurocommissaris Frans Timmermans waar 6.400 mensen aan deelnamen.

Op de website vindt u alles over lopende en nieuwe zaken.

Servicelijn

De Servicelijn van Milieudedefensie staat mensen met vragen en opmerkingen telefonisch en schriftelijk te woord. In 2014 beantwoordde de Servicelijn 4.967 telefoontjes en 20.924 e-mailberichten. Wat betreft de e-mails zien we een grote toename ten opzichte van 2013.

Van de telefoontjes had tien procent betrekking op de campagnes van Milieudedefensie en 60 procent betrof de leden- en donateursadministratie. De overige telefoontjes gingen over uiteenlopende zaken, die veelal niet direct binnen het aandachtsveld van de lopende campagnes van Milieudedefensie vielen.

Ruim 37 procent van de ontvangen e-mails had betrekking op onze campagnes, veel van deze reacties komen binnen n.a.v. de e-mailniewsbrieven van de campagnes. Daarnaast had 50 procent van de e-mails betrekking op de leden- en donateursadministratie.

De brievenbussticker tegen ongeadresseerd reclamedrukwerk bleef ook in 2014 in trek: 15 procent van de bellers vroeg er een aan.

Omgang met klachten

Klachten komen meestal binnen bij de Servicelijn, waar de medewerkers direct stappen ondernemen om de klacht te verhelpen.

lees verder

6

Bestuur en organisatie

Milieudefensie is een vereniging met een democratische werkwijze. Leden, lokale afdelingen en medewerkers hebben invloed op het beleid. De leden en het bestuur staan formeel gezien aan het roer. De dagelijkse leiding van het landelijk bureau van Milieudefensie ligt bij de directeur. De leden benoemen de bestuursleden, zij besluiten (op hoofdlijnen) over het te volgen beleid en houden toezicht op bestuur en beleid.

Dat gebeurt tijdens twee Algemene Ledenvergaderingen per jaar, voorgezeten door het presidium. Bij conflicten tussen leden en organen van Milieudefensie kan een geschillencommissie worden ingeschakeld. Onze jongerenorganisatie JMA heeft een eigen bestuur.

6.1 Verantwoordingsverklaring

Milieudefensie is houder van het CBF-Keurmerk voor erkende goede doelen. Dit betekent dat we op een goede wijze invulling geven aan drie belangrijke principes voor transparantie en betrouwbaarheid:

- scheiding tussen de functies toezicht houden, besturen en uitvoeren;
- optimale besteding van middelen;
- optimale relaties met belanghebbenden.

In de volgende samenvatting leest u hoe wij invulling geven aan deze principes.

Scheiding tussen de functies toezicht houden, besturen en uitvoeren

Het democratische verenigingskarakter van Milieudefensie waarborgt dat het Algemeen Bestuur zorgvuldig en transparant wordt samengesteld. De leden besluiten over de benoeming en het ontslag van bestuursleden en over de algemene beleidskaders (het vijf jaar lopende Algemeen Beleidsplan, het daaruit voortvloeiende en jaarlijks aan te passen drie jaar lopende Meerjarenperspectief en het jaarlijkse Beleidsplan). De ALV houdt toezicht op de wijze waarop het bestuur opereert en op de vraag of dat gebeurt binnen de vastgestelde beleidskaders.

Het Algemeen Bestuur heeft statutair gezien de benodigde bevoegdheden om de organisatie te besturen. De bestuurlijke taak bestaat onder meer uit bespreken en vaststellen van de uitwerking van het beleid en het toezicht houden op de directie. De directeur bereidt de hoofdlijnen en de uitwerking van het beleid voor, voert het vastgestelde beleid uit en geeft leiding aan de werkorganisatie.

Optimale besteding van middelen

In het Algemeen Beleidsplan 2010-2015 liggen de ambities van Milieudefensie voor de lange termijn vast. Jaarlijks wordt dit ABP voor de komende drie jaar vertaald in een meerjarenperspectief met een financieel sluitende meerjarenraming en wordt de voortgang geëvalueerd en bijgesteld. Milieudefensie ligt bij de uitvoering op koers en een wezenlijke tussentijdse bijstelling van het ABP was in 2014 nog niet nodig.

In financieel opzicht is het in 2014 wederom beter gegaan dan de begroting voorzag. De vereniging heeft met meer middelen meer kunnen besteden aan haar doelstellingen. Dit komt door groei van eigen fondsenwerving en een scherpe planning- en controlcyclus. Om financiële risico's in de toekomst zoveel als mogelijk te verkleinen evolueert Milieudefensie stapsgewijs tot een 'kernorganisatie', die zo nodig ook zonder overheidsbijdragen adequaat kan functioneren, met daaromheen een flexibele schil (projecten). Deze schil wordt gefinancierd vanuit bijdragen van derden en overheid.

Optimale relaties met belanghebbenden

Milieudefensie is een landelijke vereniging met lokale afdelingen in heel Nederland en maakt deel uit van het wereldwijde netwerk Friends of the Earth. De organisatie onderhoudt relaties met leden en vrijwilligers, lokale afdelingen, sponsors en andere zakelijke relaties (waaronder de Nationale Postcode Loterij), lokale groepen, universiteiten, onderzoeksbureaus, onderwijsinstellingen, bestuurders (lokaal, landelijk, internationaal), media, natuur-, milieu- en ontwikkelingsorganisaties. Met al deze stakeholders wil Milieudefensie open en integer communiceren. Milieudefensie ziet dat als belangrijk onderdeel van haar bestaan als maatschappelijke organisatie, die in de samenleving geworteld is en met die samenleving tot een duurzame en eerlijke wereld wil komen.

6.2 Bestuursverslag

Het Algemeen Bestuur vergaderde in 2014 zeven maal. Daarnaast zijn leden van het bestuur in verschillende samenstelling op informele basis bijeengewees om specifieke punten te bespreken. De vergaderingen vonden plaats op het kantoor in Amsterdam.

In maart vond de jaarlijkse tweedaagse retraite van het bestuur plaats, voorbereid door twee leden van het Algemeen Bestuur. Daarbij gingen we dieper in op de kaders van het besturen van maatschappelijke organisaties en op de rol en verantwoordelijkheden van het bestuur naar de vereniging en van het bestuur naar de werkorganisatie. Ook is de procedure naar een nieuw ABP besproken.

De directeur bereidt de reguliere vergaderingen voor in overleg met de voorzitter van het Algemeen Bestuur.

Overige onderwerpen

In 2014 kwamen in de bestuursvergaderingen aan de orde:

- de nieuwe huisstijl;
- de (financiële) voortgang van 2014 en de begroting van 2015;
- de voortgang van de uitvoering van het programma Duurzame Energiesnelweg A15;
- de criteria voor samenwerking met bedrijven;
- 'Eerlijk duurt het langst', de visie van Milieudefensie en de kaders voor de aanpak in hoofdlijnen;
- de strategische partnerschappen ontwikkelingssamenwerking;
- de achterbanvisie;
- de data, vorm en inhoud van de ALV;
- de vorm en inhoud van de Actieve Ledendagen;
- het meerjarenperspectief 2015-2017 (een uitwerking voor de middellange termijn van het ABP 2010-2015) en het jaarplan voor 2015;
- brieven van leden (besproken en beantwoord);
- de bevindingen van de accountant.

6.3 Vereniging

De Algemene Ledenvergadering (ALV) stelt het beleid van de vereniging vast. De ALV vindt twee keer per jaar plaats en is openbaar voor leden. Alle leden hebben stemrecht. Donateurs van Milieudefensie zijn ook welkom, maar hebben geen stemrecht.

Het bestuur bestaat uit ten minste zeven en ten hoogste elf personen. Eén van de bestuursleden wordt benoemd op bindende voordracht van de ondernemingsraad en één door de lokale afdelingen. De overige leden van het Algemeen Bestuur worden gekozen door de ledenvergadering.

Het Dagelijks Bestuur bestaat uit ten minste drie en ten hoogste vier leden. Van het dagelijks bestuur maken deel uit: de voorzitter, de secretaris en de penningmeester. De voorzitter en de penningmeester worden door de ALV in functie gekozen. Het Algemeen Bestuur kiest de secretaris uit zijn midden.

Indien het aantal leden van het Dagelijks Bestuur onder het voorgeschreven minimum van drie personen daalt, blijft het bestuur bevoegd. Het is dan wel verplicht binnen zes maanden een ALV te beleggen waarin dit punt aan de orde komt.

Na verkiezing door de ALV hebben bestuursleden een zittingstermijn van drie jaar. Daarna kan een bestuurslid zich nogmaals voor drie jaar verkiesbaar stellen. De maximale zittingsduur is dus zes jaar. Na deze zes jaar kan een bestuurslid gedurende tenminste één jaar niet voor een bestuursfunctie gekozen of benoemd worden.

Meer over de ALV's van 2013 vindt u in [paragraaf 4.3](#).

Contact met het bestuur

Per e-mail bestuur@milieudefensie.nl

Of per post naar Milieudefensie, t.a.v. het bestuur,
Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam.

Samenstelling
Bestuur, Presidium en
Geschillencommissie
in 2014

[lees verder](#)

6.4 Directie en management

De managers vormen samen met de directeur het managementteam.

De samenstelling per 31 december 2014 zag er als volgt uit:

Hans Berkhuisen,
directeur*

Nevenfuncties: geen

**) Hans Berkhuisen heeft half november 2014 voor langere tijd een time out genomen. Daarom is Nelke Manders als interim directeur aangesteld per 1 december 2014. Zij zal deze functie in ieder geval tot de zomer van 2015 vervullen.*

Andrea Zierleyn,
manager afdeling Actief

Nevenfuncties: geen

Sandra Ball,
manager
afdeling Campagnes

Nevenfuncties: geen

Het directiestatuut van Milieudefensie vindt u op onze [website](#).

Salaris directeur

Milieudefensie voldoet aan de Wet Normering Topinkomens. In 2014 werkte de directeur gemiddeld 0,9 fte. Het bruto salaris inclusief vakantiegeld bedroeg € 66.734, de overige lasten € 23.971. De totale kosten van de directeur zijn daarmee € 90.705.

De directeur werd vanwege een *time out* in december voor 0,7 fte vervangen door een directeur a.i., de kosten daarvan bedroegen € 9.200 (ex BTW). Er werden geen leningen, voorschotten of garanties aan de directeur verstrekt. Zijn salaris is door het bestuur in overleg met de OR vastgesteld. Zie ook [paragraaf 8.7.2](#).

Het salaris van de directeur valt ruim binnen de beloningsregeling voor directeuren die is opgesteld door de VFI (Vereniging Fondsenwervende Instellingen, de brancheorganisatie van erkende goede doelen). Deze regeling houdt rekening met de zwaarte van de functie (o.a. grootte en complexiteit van de organisatie) en heeft betrekking op vier componenten: het bruto-jaarsalaris, vakantiegeld, eindejaarsuitkering en variabele beloning, samen het jaarinkomen. De regeling is gebaseerd op de – door de commissie Wijffels opgestelde – Code Goed Bestuur voor goede doelen. Kijk voor meer informatie op de [website van VFI](#).

6.5 Risicomanagement

Reputatierisico's

Veel activiteiten van Milieudéfensie spelen zich af onder het vergrootglas van de media. Een verkeerd gelopen actie of een onterechte beschuldiging aan het adres van een bedrijf, kan funest zijn voor onze reputatie en financiële positie. Om dergelijke risico's zo veel mogelijk uit te sluiten, neemt Milieudéfensie onder andere het volgende in acht:

- We houden ons aan onze gedragscode; we communiceren eerlijk en open; we streven onze doelen in alle openheid na.
- Bij het naar buiten brengen van belastende feiten over bedrijven of instellingen staan bronvermelding en de controle van bronnen voorop.
- We investeren in een optimale relatie met de media.
- Bij 'hinderacties' worden risico's steeds opnieuw vooraf zorgvuldig afgewogen.

Issuemanagement

Als er – ondanks alle voorzorgsmaatregelen, ingebouwde controlemechanismen en een open houding – toch iets misgaat, roept Milieudéfensie een issueteam bijeen om maatregelen te nemen en daarover naar buiten te treden. Is de situatie ontstaan door een fout van Milieudéfensie, dan draaien we niet om de feiten heen, geven we onze fout publiekelijk toe en proberen we de schade te herstellen. In 2014 heeft zich geen situatie voorgedaan die aanleiding gaf tot het bijeenroepen van het issueteam.

Financiële risico's

Milieudéfensie gebruikt haar inkomsten om activiteiten te financieren.

Om de continuïteit van deze activiteiten te waarborgen, streeft Milieudéfensie altijd diversiteit in haar geldbronnen na.

Om financiële risico's in de toekomst verder te beperken, wil Milieudéfensie minder afhankelijk zijn van subsidies. Met een kleinere, efficiëntere werkorganisatie, met minder thema's en meer focus verwacht Milieudéfensie financiële tegenslagen in de toekomst te voorkomen. De wijzigingen zijn vastgelegd in het Algemeen Beleidsplan 2010-2015 en voor een belangrijk deel al doorgevoerd.

Continuïteitsreserve

Milieudéfensie heeft een continuïteitsreserve voor dekking van korte termijn risico's. De richtlijn Reserves Goede Doelen van de VFI adviseert een reserve van minimaal 50 en maximaal 150 procent van de jaarlijkse, operationele kosten van de werkorganisatie. Milieudéfensie wil de continuïteitsreserve houden op het intern gewenste niveau van 50 procent van de structurele uitvoeringskosten van de werkorganisatie.

Lees meer over de continuïteitsreserve in [hoofdstuk 8.1](#).

Compliance: CBF en Code Wijffels

Betrouwbaarheid en transparantie zijn belangrijk voor Milieudéfensie. De naleving van wet- en regelgeving is vanzelfsprekend. Dat een milieuorganisatie zich soms op verboden terrein begeeft, of de toegang tot een bedrijf of instelling blokkeert om aandacht op een milieuprobleem te vestigen, is in Nederland geaccepteerd en goed vergelijkbaar met de middelen die de vakbeweging in kan zetten.

Wel moet gezegd dat het begrip voor de inzet van de milieubeweging de laatste jaren onder druk staat. Dit maakt duidelijk dat de milieubeweging meer moeite zal moeten doen om draagvlak voor haar inzet te organiseren en duidelijk te maken dat er aan een confronterende actie of een juridische procedure al een heel scala aan middelen vooraf is gegaan.

In 2013 is Milieudéfensie onderworpen aan een uitgebreide hertoetsing van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF). Milieudéfensie voldoet aan de normen, zodat het keurmerkcertificaat is verlengd tot en met 2016.

De Code Wijffels (code voor Goed Bestuur bij fondsenwervende goededoelenorganisaties) is per 1 januari 2007 verplicht voor alle bij de VFI aangesloten organisaties. Milieudéfensie heeft zich in 2013 aangesloten bij de VFI, onderschrijft de code en voldoet volledig aan de eisen.

6.6 Werken bij Milieudefensie

In overeenstemming met haar doelstelling stelt Milieudefensie eisen aan het sociaal beleid van de eigen organisatie. Dat komt onder meer tot uitdrukking in het aantal mannen en vrouwen dat bij Milieudefensie werkt, de beperkte salarisverschillen en de aandacht voor deskundigheidsbevordering en loopbaanbegeleiding.

Zie [▶ onze website](#) voor de uitgangspunten voor het sociaal beleid van Milieudefensie

Diversiteit

Eind 2014 lopen de leeftijden van alle betaalde medewerkers bij Milieudefensie uiteen van 23 tot 64 jaar. Vrouwen zijn iets in de meerderheid: 45 van de gemiddeld 74 betaalde medewerkers. De directeur is een man. Verder telt het managementteam twee vrouwen.

In- en uitstroom

In 2014 vertrokken drie vaste, betaalde medewerkers, waarvan er een met pensioen ging. Van vijf medewerkers eindigde het tijdelijk contract. Er kwamen 21 nieuwe medewerkers bij, allen met een contract voor bepaalde tijd. Op 31 december 2013 bedroeg de formatie 51,4 fte (43,6 fte vast en 7,8 fte tijdelijk), op 31 december 2014 was dat 56,3 fte (44,1 fte vast en 12,2 fte tijdelijk).

Deze ontwikkeling is conform het in het Algemeen Beleidsplan 2010-2015 vastgelegde streven toe te werken naar een kernorganisatie die onafhankelijk is van overheidsbijdragen, met daaromheen een flexibele schil op basis van extern gefinancierde projecten.

In 2014 waren er 31 vaste kantoorvrijwilligers (plus 20 tijdelijke vrijwilligers). Er was door het gehele jaar één stagiaire. In 2014 waren er geen WIW'ers.

Aantal medewerkers in 2014 (stand december 2014)

Betaalde medewerkers met vast contract	51
Betaalde medewerkers met contract voor bepaalde tijd	24
Kantoorvrijwilligers	51
Stagiaire	1
WIW-ers (via Panthar Amsterdam)	0

Salarissen

Behalve de directeur (0,9 fte), konden alle medewerkers van Milieudefensie tot voor kort tot maximaal 0,8 fte werken. Alleen in bijzondere gevallen was, met toestemming van de OR, fulltime werken mogelijk. Na een instemmingsadvies van de OR is het nu mogelijk om naast parttime ook fulltime te werken. Momenteel werken er zes medewerkers fulltime.

Het laagste bruto salaris (schaal 1, trede 1) in 2014 bedroeg (bij fulltime dienstverband) € 2.042,- per maand. In 2014 zaten er geen medewerkers in schaal 1, trede 1.

Zie voor het salaris van de directeur, [▶ hoofdstuk 6.4](#).

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim (exclusief zwangerschap) lag in 2014 op 7,8 procent gemiddeld. In 2013 was dat 7,54 procent. De stijging wordt veroorzaakt door uitval door stressklachten en door ernstige ziekte.

Deskundigheidsbevordering en loopbaanbegeleiding

De leidinggevenden zijn primair verantwoordelijk voor het bespreken van opleidings- en loopbaanwensen met hun medewerkers. Bij behoefte aan ondersteuning kunnen medewerkers zelf aankloppen bij de afdeling P&O. In 2014 voerde Personeelszaken op verzoek van medewerkers enkele informatieve en adviserende gesprekken op het gebied van training en opleiding. De totale opleidingskosten voor 2014 waren begroot op € 35.250. Er is aanzienlijk meer besteed, namelijk € 50.863. In verband met wijzigingen in de structuur van de afdeling Actief (er zijn twee coördinatoren ingesteld voor functionele aansturing), is besloten te investeren in de medewerkers door ze naar een kwalitatief hoge training te sturen. Dit bracht meer kosten met zich mee dan die het relatief lage opleidingsbudget van Milieudefensie kan dekken.

Veiligheid

Milieudefensie heeft zeven bedrijfshulpverleners (BHV'ers), waaronder een Hoofd BHV, die onveilige situaties zoals brandgevaar en geblokkeerde nooduitgangen signaleren en het pand kunnen ontruimen bij brand. Alle BHV'ers hebben een EHBO-diploma. Zij werken nauw samen met de BHV'er van onze onderhuurder Friends of the Earth International en nemen ook de ontruiming van de andere onderhuurders, Wise en SIT, voor hun rekening.

Fysieke arbeidsomstandigheden

Eind 2011 is een Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) uitgevoerd. Dat is een overzicht en beoordeling van alle relevante arbo-risico's in de organisatie. Opvallende uitkomsten: er is sprake van achterstand in werkzaamheden als gevolg van werkdruk en tijdsdruk en een relatief groot aantal medewerkers maakt regelmatig en/of veel overuren.

In 2012 heeft P&O onderzoek gedaan naar de achtergronden hiervan. De conclusies zijn besproken in het MT en met de OR. Afgesproken is dat medewerkers meer invloed krijgen op de omvang van hun contract. Ook is het opleidingsprogramma voortgezet om de manier van werken te veranderen. Het urenregistratiesysteem van AFAS moet bijdragen aan het inzichtelijk maken van waaraan de tijd vooral wordt besteed en hoe dat samenhangt met de inschattingen vooraf. Daarnaast maken we ieder jaar individuele plannings- en ontwikkelingsafspraken en besteden we meer aandacht aan het terugdringen van overwerk door afspraken met betrokken medewerkers te maken.

Ook voor 2014 zijn er maatregelen om werkdruk en overwerk tegen te gaan. Medewerkers wordt gevraagd de online 'werkdrukmeter' van het FNV regelmatig in te vullen als maat voor de objectivering van de ervaren werkdruk, en als daar aanleiding toe is de uitkomsten te bespreken met hun manager. Ook in 2015 blijven werkdruk en overuren een punt van aandacht voor het MT.

Inspraak medewerkers

De medewerkers van Milieudefensie voelen zich over het algemeen zeer betrokken bij hun werk. Die betrokkenheid is terug te zien in het aantal medewerkers dat zich ook buiten kantooruren inzet voor Milieudefensie of door mee te doen met acties en manifestaties. Over zaken die het werk en de organisatie aangaan, willen medewerkers meepraten. Formeel gebeurt dat via de Ondernemingsraad. Ook zijn er maandelijks de zogeheten MT-bijeenkomsten, waar nieuw beleid wordt besproken en waar medewerkers hun inzichten kunnen delen. Daarnaast is er elke drie weken het Strategisch Overleg waarin we voor de organisatie relevante strategische onderwerpen behandelen. En er is in het reguliere overleg ruimte voor inbreng. Tijdens kantine-bijeenkomsten worden medewerkers geïnformeerd over nieuwe plannen en ontwikkelingen en is er ruimte voor vragen en opmerkingen.

Ondernemingsraad

Milieudefensie heeft een Ondernemingsraad (OR) die de belangen van het personeel en de organisatie als geheel behartigt. De OR doet een bindende voordracht voor de invulling van een van de zetels binnen het verenigingsbestuur. In 2014 telde de Ondernemingsraad vier leden. De OR sprak in 2014 met de directie over de reorganisatie van het management en over onderwerpen als pensioenen, de aangepaste beoordelingscyclus, het vrijwilligersbeleid, de werkdruk, de gewenste omvang van de arbeidscontracten en de evaluatie van de bedrijfsarts.

6.7 Intern milieubeleid

De milieuprestaties van Milieudefensie veranderen van jaar op jaar niet of nauwelijks.

Milieudefensie gebruikt uitsluitend groene stroom. De cv-installatie en het luchtbehandelingssysteem zijn centraal geregeld en ingesteld op een dag- en een nachtstand ('s nachts en in het weekend 15 graden). Het luchtbehandelingssysteem is uitgeschakeld.

Voor woon-werkverkeer wordt net als in voorgaande jaren alleen gebruik gemaakt van de fiets of het openbaar vervoer. Voor dienstreizen wordt wat binnen 24 uur per trein bereikbaar is ook met de trein gedaan (en dus niet per vliegtuig).

Nieuwe computers, printers en dergelijke worden met name geselecteerd op laag energieverbruik. Verder kijken we naar het grondstoffenverbruik en de recycle-mogelijkheden. Ook letten op het stand-by verbruik. Onze Fujitsu Siemens computers zijn uiterst energiezuinig.

Milieudefensie gebruikt het besturingssysteem Linux. Ook dat levert milieuvordelen op, omdat de eisen die aan de hardware worden gesteld lager zijn. Daardoor gaan computers langer mee en is er minder zware hardware nodig. Voor servers en andere apparatuur zijn milieubewuste opties lastiger te vinden. Milieudefensie brengt haar web servers onder in een zo milieubewust mogelijk datacentrum, dat uitsluitend groene stroom gebruikt. Hardware die we zelf niet meer kunnen gebruiken, gaat – als de apparatuur nog bruikbaar is – naar kleinere ngo's. Echt oude apparatuur wordt afgevoerd naar een erkend afvalverwerkingspunt.

Milieudefensie gebruikt 100 procent gerecycled papier.

Verantwoord bankieren

Verantwoord bankieren staat volop in de belangstelling. Als milieuorganisatie die banken aanspreekt om het beter te doen, nemen we daarin zelf uiteraard ook onze verantwoordelijkheid. We beleggen niet en regelen vrijwel al onze bankzaken bij twee duurzame banken, de Triodosbank en de ASN Bank. We maken op dit moment nog wel gebruik van de incassodienst van de ING Bank, omdat de Triodosbank en de ASN Bank die dienst nog niet kunnen verlenen. In 2016 verandert dit en stappen we ook voor de incasso over naar de Triodosbank.

Kijk voor de uitgangspunten van het interne milieubeleid van Milieudefensie op onze [website](#)

7 Fondsenwerving

Ondanks de nog voortdurende economische crisis was 2014 voor Milieudefensie een goed wervingsjaar. We haalden € 569.290 meer op dan begroot en dat is in deze tijd een unicum (waarvan € 298.255 - meer dan begroot - afkomstig uit nalatenschappen). De leden- en fondsenwervers en de subsidiewervers hebben geweldig werk geleverd. Dit resultaat was echter nooit tot stand gekomen zonder onze goede campagnes en adequate ondersteuning uit andere teams. Het aantal leden steeg en we sloten het jaar positief af met een stevige basis voor onze activiteiten in 2015.

7.1 Resultaten werving

Op 31 december 2014 telde Milieudefensie 49.193 leden, 3.108 meer dan in 2013 (eind 2013: 46.085). Het aantal donateurs daalde met 4.254 naar 33.975 (eind 2013: 38.229).

Het totaal aantal leden en donateurs daalde naar 83.168 (2013: 84.314).

De contributies, donaties, giften, schenkingen en nalatenschappen bedroegen in 2014 samen € 4.218.608. Daarmee zijn de inkomsten sterk gegroeid ten opzichte van 2013 (2013: € 3.739.261).

De kosten van de fondsenwerving bedroegen €589.693 (2013: € 477.891), 13,9 procent van de baten uit de fondsenwerving (2013: 12,6%). Aan de doelstelling is € 6.946.495 besteed, 86,1 procent van de totale baten (2013: 84,0%).

Meerjarenoverzicht fondsenwerving (exclusief overige baten fondsenwerving)

(in euro's)

	2014	2013	2012	2011	2010
Inkomsten begroot	3.662.000	3.350.606	3.252.238	3.279.811	2.908.000
Inkomsten gerealiseerd	4.231.290	3.786.488	3.531.798	3.427.235	3.097.967
Wervingskosten begroot	546.450	692.559	640.428	552.203	571.007
Wervingskosten gerealiseerd	589.693	477.891	674.385	575.553	616.507
Netto resultaat	3.641.597	3.308.597	2.857.413	2.851.682	2.481.639
Kosten t.o.v. gerealiseerde inkomsten	13,94%	12,62%	19,09%	16,79%	19,90%

7.2 Wervingsprogramma 2010-2015

Groei ledenaantal

In 2014 steeg het aantal leden met ruim 3.100. Dit is het gevolg van een bewuste inzet op de werving van leden die meer structureel bijdragen en nauwer verbonden zijn met de organisatie; meer dan de helft van de leden is geabonneerd op het magazine Down to Earth. Leden betalen een vaste contributie (en vaak nog diverse vrijwillige extra giften). De steun van donateurs is vrijblijvender; we benaderen hen enkele malen per jaar voor een vrijwillige bijdrage.

De laatste jaren zetten we door middel van telemarketing en straatwerving in op doorlopende machtigingen. De hieruit volgende groei van het aantal leden heeft gezorgd voor een sterke stijging van de inkomsten van de afgelopen jaren. Dit betekent dat wij ook voor de komende jaren een goede basis voor onze inkomsten hebben.

We blijven de komende jaren inzetten op een groei van het ledenaantal met een structurele bijdrage aan onze inkomsten.

Wervingsmethoden

Het Algemene Beleidsplan (ABP) 2010-2015 van Milieudefensie bevat een aantal uitgangspunten die ingrijpende consequenties hebben:

- onafhankelijkheid van subsidies
- fondsenwerving als basis van onze inkomsten
- grotere betrokkenheid van de leden/donateurs van Milieudefensie
- groei naar 100.000 leden/donateurs

Naar aanleiding hiervan is een meerjarenraming gemaakt voor de inkomsten tot en met 2015. Daarin wordt uitgegaan van een afname van de subsidies en een groei van vijf procent van de contributies en tien procent van de donaties. We kunnen nu, begin 2015 al stellen dat de groei naar 100.000 leden/donateurs niet gelukt is. Daar staat tegenover dat er wel groei geweest is en die ruim 83.000 leden/donateurs ruim 36 procent meer inkomsten genereren dan in 2010 (€4.231.290 t.o.v. € 3.097.967).

Major Donors

Na het starten met grote giften fondsenwerving in 2012 heeft deze vorm van werving onder particulieren en particuliere stichtingen in 2014 geresulteerd in € 72.803. Dit is lager dan de prognose van € 100.000. Er zijn in 2014 al een aantal toezeggingen gedaan voor 2015, die we niet meetellen in het resultaat van 2014. De grote giften werving blijft kansrijk, maar tevens afhankelijk van de juiste casussen voor werving binnen de campagnes.

Nalatenschappen

Op de begroting voor 2014 was het aandeel uit nalatenschappen begroot op € 53.000, maar het resultaat was ruim daarboven, te weten € 351.255 uit 13 nalatenschappen. Dit is een grote toename ten opzichte van 2013. We zijn heel dankbaar dat mensen Milieudefensie en de campagnes die wij voeren voor een leefbare aarde, nu én later, ook na hun dood willen steunen.

Demografische gegevens laten zien dat er steeds meer ouderen zijn in Nederland. Daarnaast wordt het steeds geaccepteerder om een of meerdere goede doelen op te nemen in het testament. De combinatie van deze trends en het feit dat Milieudefensie sinds 2012 een relatiemanager in dienst heeft, verantwoordelijk voor de werving van, onder andere, nalatenschappen, houdt in dat deze inkomstenbron in de toekomst verder kan groeien.

Notariële aktes en periodieke schenkingsovereenkomsten

Sinds 1 januari 2014 heeft de belastingdienst een nieuwe vorm van schenken geïntroduceerd, de periodieke schenkingsovereenkomst. Deze overeenkomst kan worden afgesloten zonder tussenkomst van de notaris (dus zonder extra kosten) en de gift is aftrekbaar van de belasting, mits de overeenkomst voor een periode van minimaal 5 jaar is aangegaan. Eind 2014 waren er 579 notariële aktes en periodieke schenkingsovereenkomsten (eind 2013: 499 aktes). De gemiddelde jaarwaarde is € 177. Een mooi resultaat. De totale inkomsten uit notariële aktes en schenkingsovereenkomsten in 2014 bedroeg € 102.360, dat is ruim € 15.000 meer dan begroot.

Tafelen met...

Het fondsenwervende test-event 'Tafelen met...' was in 2014 niet het gehoopte succes en heeft € 1500 opgebracht. Dit bedrag staat niet in verhouding tot de investering die het gekost heeft en daarom is besloten dit event in 2015 om te bouwen tot een doorlopende activiteit.

Evaluatie

Qua werving waren de ingezette kanalen succesvol, waardoor we een sterke groei in ons ledenaantal realiseerden. Vooral de straatwerving leverde hieraan een grote bijdrage. De op straat geworven leden blijken wel lastig vast te houden. In 2014 hebben we daarom een nieuw welkomstprogramma voor leden/donateurs ontwikkeld. Daarmee verwachten we dat het commitment van onze leden/donateurs zal toenemen en zij ons langer blijven steunen.

Waar de structurele inkomsten (per machtiging) toenemen, zien we de donaties naar aanleiding van onze mailings afnemen. De (nieuwe) groep leden en donateurs die op regelmatige basis per incasso geeft, blijkt minder goed te responderen op losse giftverzoeken. De online donaties echter zijn in 2014 gegroeid naar € 26.000. Dit is een verdubbeling ten opzichte van het jaar daarvoor. Dit komt vooral doordat we bij online campagnes consequent een giftvraag stellen.

Fondsenwerving na 2015

Om de huidige leden en donateurs stevig aan ons te binden is het uitermate belangrijk dat we ons richten op maatwerk: welke donateur heeft interesse in welk onderwerp en via welk kanaal, en daar zoveel mogelijk op inspelen. Ook 'gewoon' fondsenwerven wordt steeds meer een kwestie van relatiebeheer. De moderne donateur wil voor vol worden aangezien, worden gevraagd naar zijn mening en wil ook dat er met deze mening iets gebeurt. Door de focus die we de afgelopen jaren aanbrachten in het campagne-werk, de meer gestroomlijnde organisatie en het merkpositioneringstraject, heeft Milieudefensie een solide basis om ook in de toekomst succesvol te werven. In 2015 wordt gewerkt aan een nieuw Algemeen Beleidsplan 2016 - 2026 waarin ook een duidelijke visie voor fondsenwerving zal worden opgenomen.

Privacybepaling

Persoonsgegevens die Milieudefensie via formulieren of op een andere manier bereiken, worden (uiteraard) nooit verstrekt aan derden. Milieudefensie slaat de gegevens strikt vertrouwelijk op. Binnen de organisatie zelf hebben slechts een paar medewerkers toegang tot deze gegevens. De adressendatabase van Milieudefensie is aangemeld bij het College Bescherming Persoonsgegevens.

7.3 Overheidsbijdragen, schenkingen en sponsoring

Voor verschillende activiteiten ontvangt Milieudéfensie financiering van de Nederlandse overheid, de Europese Unie en ontwikkelingsorganisaties.

Overheid

In 2011 startte de uitvoering van het vijfjarige programma van de Fair, Green & Global Alliantie, waarin we samenwerken met de organisaties Both ENDS, Action Aid, Schone Kleren Campagne, SOMO en TNI. Het programma wordt gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Medefinancieringsstelsel (MFS II). Samen met Friends of the Earth International (FoEI) – en diverse Zuidelijke lidorganisaties – en Friends of the Earth Europe (FoEE) werken we binnen dit programma aan het behoud van de natuurlijke bestaansbronnen van gemeenschappen in ontwikkelingslanden. Bijvoorbeeld door campagne te voeren tegen ontbossing en landroof voor de aanleg van oliepalmlantages. Milieudéfensie wil daarbij in de eerste plaats voorkomen dat natuur en milieu in het Zuiden worden aangetast door Nederlandse bedrijven, of verloren gaan door onduurzaam Nederlands of Europees overheidsbeleid. Milieudéfensie en de Zuidelijke FoEgroepen doen onderzoek naar misstanden, spreken de verantwoordelijken aan en stellen alternatieven voor.

Voor haar werk op het gebruik van soja als veevoer en de relatie met ontbossing en armoede in Latijns-Amerika ontving Milieudéfensie van januari 2011 t/m maart 2014 een programmasubsidie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van de Subsidiefaciliteit voor Burgerschap en Ontwikkelingssamenwerking (SBOS). Het project heette 'Verklein je voedselafdruk!'.

Milieudéfensie ontvangt bovendien verschillende subsidies van de Europese Unie.

ANBI

In 2007 is Milieudéfensie door het ministerie van Financiën erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Daardoor zijn giften aan Milieudéfensie van de belasting aftrekbaar.

Financiële relaties met bedrijven

Milieudéfensie heeft in 2014 gewerkt aan nieuwe, strenge richtlijnen voor samenwerking met en sponsoring door bedrijven. Milieudéfensie wil alleen samenwerken met de duurzame voorhoede onder de bedrijven, of met bedrijven die als gevolg van die samenwerking tot de voorhoede gaan behoren. Voor sponsoring komen alleen de echte koplopers in aanmerking. De nieuwe richtlijn wordt in juni 2015 ter goedkeuring voorgelegd aan de leden van Milieudéfensie.

Nationale Postcode Loterij

Milieudéfensie behoort sinds 1996 tot de vaste beneficiënten van de Nationale Postcode Loterij (NPL). In 2014 ontving Milieudéfensie een bedrag van 1,35 miljoen euro, waarvoor we de Postcode Loterij en de deelnemers van harte bedanken!

In 2014 ontving Milieudéfensie bovendien een extra bijdrage van de Nationale Postcode Loterij van bijna 2 miljoen euro voor het project 'Wat van dichtbij komt is beter'. Dit project biedt een concrete oplossing voor een duurzame grondstoffenvoorziening voor de Nederlandse veehouderij. Met dit project bouwen we aan de landbouw van morgen, die nog eeuwenlang dienst kan doen, zonder de aarde te schaden. Het is een vervolg op de Kleine Hoefprint campagne uit 2013. Met deze campagne zetten Milieudéfensie en JMA zich in om het gebruik van regionaal veevoer te bevorderen bij de productie van zuivelproducten. [► Hier](#) leest u er meer over.

Dankzij de Nationale Postcode Loterij

Sinds 1996 heeft Milieudéfensie al € 30.461.630 van de Nationale Postcode Loterij ontvangen. Een bijdrage van onschatbare waarde, omdat we hierdoor activiteiten kunnen doen die anders niet mogelijk zijn, of alleen op een veel kleinere schaal. Milieudéfensie is de deelnemers en de Nationale Postcode Loterij zeer dankbaar voor deze steun.

[► Lees meer](#) over Milieudéfensie en de Nationale Postcode Loterij.

[► Lees verder](#)

8

Financieel verslag en jaarrekening

2014 was wederom een financieel goed jaar voor Milieudefensie, zowel de baten als de lasten vertoonden groei ten opzichte van 2013. Fondsenwerving was succesvoller dan verwacht, vooral veroorzaakt door enkele nalatenschappen. We zijn in 2014 in staat geweest de extra middelen direct te besteden aan onze doelstelling. Ook de in 2014 verkregen bijdrage van de Nationale Postcodeloterij voor ons project 'De Kleine Hoefprint' betekende een welkome aanvulling op onze middelen. De toekenning door het ministerie van Buitenlandse Zaken van twee strategische partnerschappen voor de periode 2016-2020 geeft ons de mogelijkheid onze internationale bijdrage aan de al lopende missie in de nabije toekomst te continueren.

8.1 Inleiding

Milieudefensie heeft in 2014 met meer middelen en meer mensen meer aan haar doelstellingen kunnen besteden. Uiteindelijk heeft de vereniging Milieudefensie het boekjaar afgesloten met een positief saldo van € 37.920 (in 2013 was het € 222.218).

Verkrijgen en besteden van middelen

In 2014 heeft Milieudefensie wederom meer middelen ontvangen dan het voorgaande jaar (stijging van +5,8% naar € 8.072.292). We zijn blij dat we de extra te besteden middelen direct hebben weten te besteden aan onze doelstellingen. Van elke in 2014 ontvangen euro heeft Milieudefensie 86 eurocent direct aan haar doelstellingen besteed.

- **Fondsenwerving:** De groei van baten uit eigen fondsenwerving (met +11,7% naar € 4.231.290) is vooral veroorzaakt door enkele grote nalatenschappen. Daarnaast zijn de contributies, donaties en giften gestegen, in totaal met 4,4%. Deze mooie groei is mede een gevolg van de extra investering in fondsenwerving.
- **Niet door de overheid gefinancierde projecten:** De door derden gefinancierde projecten zijn met 7,0% toegenomen naar € 2.050.183. Naast de vaste bijdrage van de Nationale Postcode Loterij (NPL), € 1.350.000, heeft Milieudefensie met de extra trekking € 1.974.550 voor 3 jaar ontvangen voor het project De Kleine Hoefprint; hiermee wordt tot in 2017 gewerkt aan de landbouw van morgen die zijn veevoer niet ten koste van mensen en milieu uit Zuid-Amerika haalt maar uit de eigen regio. Daarnaast financiert de Nationale Postcode Loterij ook het project Duurzame Energiesnelweg A15 tot eind 2015.
- **Subsidies van overheden:** Ten opzichte van 2013 is er minder gebruik gemaakt van subsidies, van € 1.834.529 naar € 1.725.448 in 2014. Dit is omdat Milieudefensie in 2013 nog kon beschikken over de Subsidiefaciliteit voor Burgerschap en Ontwikkelingssamenwerking (SBOS) die in 2014 is komen te vervallen, in dat jaar was daar € 500.000 aan besteed. In 2014 is er wel € 251.812 meer besteed aan Fair, Green & Global (FGG) dan in 2013. Milieudefensie heeft in 2014 twee aanvragen voor strategische partnerschappen ingediend bij het ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa). In 2015 is de toezegging ontvangen om voor de jaren 2016-2020 deel te nemen aan beide aangevraagde strategische partnerschappen. Milieudefensie zal, net als in de periode 2011-2015, deelnemen aan de alliantie Fair, Green & Global (FGG), met de alliantieleden Action Aid, Both Ends, Clean Clothes Campaign, SOMO en TNI. Daarnaast is Milieudefensie penvoerder in de alliantie Green Livelihoods Alliance (GLA), met IUCN NL en Tropenbos Internationaal als partnerorganisaties. Met deze toekenning heeft Milieudefensie, samen met haar Friends of the Earth partners, fantastische middelen om haar impact te versterken op de nodige radicale verandering in de maatschappij naar een duurzame en rechtvaardige wereld.

Resultaat

Het positieve saldo van + €37.920 is als volgt bestemd. De door ons gestelde richtlijn van de hoogte van de continuïteitsreserve is gecorrigeerd; enkel de structurele uitvoeringskosten die nodig zijn om de continuïteit voor een bepaalde periode te waarborgen moeten worden meegenomen. De norm die Milieudefensie hanteert blijft ongewijzigd 50%. In 2014 komen we, de nieuwe normbepaling hanterend, uit op een continuïteitsreserve van 50,7%, een daling ten opzichte van 2013 (58,1%). De door de correctie vrijgevallen middelen worden ondergebracht in een bestemmingsreserve van €350.000. Deze is bestemd voor het Algemeen Beleidsplan 2016-2026 (ABP) en voor de voorziene directiekosten. Vervolgens zijn de overige reserves, bestemd voor de lokale afdelingen, licht toegenomen (+ €16.826).

8.2 Balans 31 december 2014

Activa**Materiele vaste activa**

	31-12-2014	31-12-2013
<i>Inventaris</i>	1.125	551
<i>Inrichting</i>	39.433	11.270
<i>ICT Hardware</i>	24.668	22.709
<i>ICT Software</i>	15.323	30.483
<i>Grond</i>	61.723	61.723
	<u>142.272</u>	<u>126.736</u>

Kortlopende vorderingen

<i>Debiteuren</i>	25.988	151.363
<i>Rekening courant pensioenen</i>	33.524	408.581
<i>Overige vorderingen</i>	216.764	198.709
	<u>276.276</u>	<u>758.653</u>

Liquide middelen

	5.352.423	4.244.296
--	-----------	-----------

Totaal activa

	<u>5.770.971</u>	<u>5.129.685</u>
--	-------------------------	-------------------------

Passiva**Reserves**

	31-12-2014	31-12-2013
<i>Continuïteitsreserve</i>	1.674.661	2.003.567
<i>Bestemmingsreserve ABP en voorziene directiekosten</i>	350.000	0
<i>Overige reserves</i>	49.836	33.010
	<u>2.074.497</u>	<u>2.036.577</u>

Kortlopende Schulden

<i>Crediteuren</i>	288.618	318.725
<i>Belastingen en sociale premies</i>	92.894	104.916
<i>Overige transitorische passiva</i>	3.314.962	2.669.467
	<u>3.696.474</u>	<u>3.093.108</u>

Totaal Passiva

	<u>5.770.971</u>	<u>5.129.685</u>
--	-------------------------	-------------------------

8.3 Staat van baten en lasten 2014

Baten

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Baten uit eigen fondsenwerving	4.231.290	3.662.000	3.786.488
Baten uit acties van derden	2.050.183	1.920.000	1.915.949
Subsidies van overheden	1.725.448	1.773.000	1.834.529
Advertentie-inkomsten	2.597	10.000	10.590
Rentebaten	62.774	70.000	82.068
Totaal baten	8.072.292	7.435.000	7.629.624

Lasten

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
<i>Voorlichting</i>	1.011.567	932.115	898.227
<i>Achterbanondersteuning</i>	491.945	428.110	550.365
<i>Thematische campagnes</i>	5.442.983	5.086.806	4.961.789
	6.946.495	6.447.031	6.410.381
Werving Baten			
<i>Kosten eigen fondsenwerving</i>	589.693	546.450	477.891
<i>Kosten verkrijging subsidies van overheden</i>	103.068	75.296	44.871
	692.761	621.746	522.762
Beheer en administratie	395.116	366.223	474.263
Totaal lasten	8.034.372	7.435.000	7.407.406
Saldo Baten en Lasten	37.920	-	222.218

Bestemming van het resultaat

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Reserve lokale afdelingen	16.826	-	- 16.148
Bestemmingsreserve ABP en voorziene directiekosten	350.000	-	0
Onttrekking/toevoeging aan de continuïteitsreserve	- 328.906	-	238.366
Saldo Baten en Lasten	37.920	-	222.218

8.4 Grondslagen van Waardering en Resultaatsbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld conform de vanaf 1 januari 2011 aangepaste Richtlijn 650 "Fondsenwervende Instellingen".

Grondslagen

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschafwaarde, onder aftrek van afschrijvingen die zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur.

De afschrijvingen bedragen een vast percentage van de aanschafwaarde:

- Inventaris en Inrichting 20%
- Software 20-33%
- Hardware 20-33%

Grond

Op grond wordt niet afgeschreven.

Continuïteitsreserve

Een continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's op korte termijn en om zeker te stellen dat de vereniging ook in de toekomst aan haar verplichtingen kan voldoen.

De omvang van de reserve dient volgens onze eigen norm op het gewenste niveau van 50% van de jaarlijkse uitvoeringskosten van de werkorganisatie te zijn.

Bestemmingsreserve

Bestemmingsreserves worden gevormd wanneer het bestuur van de vereniging een deel van de reserves heeft afgezonderd voor een speciaal doel.

Het **Kaastroomoverzicht** is opgesteld op basis van de indirecte methode.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het jaar toe te rekenen opbrengsten en de aan het jaar toe te rekenen kosten. Een uitzondering hierop vormt de bate die als bijdrage van de Nationale Postcode Loterij ontvangen wordt. Deze wordt genoten in het jaar van ontvangst. *Giften* worden verantwoord in het jaar van ontvangst.

De *contributies* worden verantwoord in het jaar waar ze betrekking op hebben.

Subsidies worden in dezelfde periode verantwoord als waarin de kosten zijn gemaakt.

Baten uit *nalatenschappen* worden verantwoord in het boekjaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Eventuele voorschotten worden in het boekjaar waarin ze worden ontvangen verantwoord.

Kosten van Beheer en administratie

Kosten van beheer en administratie zijn kosten die de organisatie maakt in het kader van de (interne) beheersing en het voeren van de administratie. Zij worden niet toegerekend aan de doelstelling of de werving van baten.

8.5 Kasstroomoverzicht

Kasstroom uit operationele activiteiten

	2014	2013	2012
<i>Resultaat</i>	37.920	222.218	194.147
<i>Afschrijvingen materiële vaste activa</i>	29.729	26.539	14.085
Bruto kasstroom operationele activiteiten	67.649	248.757	208.232
<i>Mutaties kortlopende vorderingen</i>	482.377	- 24.967	- 294.937
<i>Mutaties kortlopende schulden</i>	603.366	- 66.018	1.695.242
Netto kasstroom operationele activiteiten	1.153.392	157.772	1.608.537

Kasstroom uit investeringsactiviteiten

	2014	2013	2012
<i>Investerings in materiele vaste activa</i>	- 45.265	- 16.368	- 60.652
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	- 45.265	- 16.368	- 60.652

Kasstroom uit financieringsactiviteiten

	2014	2013	2012
<i>Mutatie liquide middelen</i>	-	-	-
Mutatie liquide middelen	1.108.127	141.404	1.547.885

Liquide middelen

	2014	2013	2012
Liquide middelen 1 januari	4.244.296	4.102.892	2.555.007
Liquide middelen 31 december	5.352.423	4.244.296	4.102.892
Mutatie liquide middelen	1.108.127 *	141.404	1.547.885

* Stijging liquide middelen m.n. een gevolg van vooruitontvangen financiering van projecten die over meerdere jaren worden besteed.

8.6 Toelichting Balans

Activa

Materiële vaste activa	Inventaris	Inrichting	ICT Hardware	ICT Software	Totaal
<i>Aanschafwaarde primo boekjaar</i>	145.994	88.773	241.838	173.526	650.131
<i>Investerings</i>	727	33.522	11.016	-	45.265
<i>Desinvesteringen</i>	-	-	-	-	-
Aanschafwaarde ultimo boekjaar	146.721	122.295	252.854	173.526	695.396
<i>Cum. Afschrijvingen primo boekjaar</i>	145.443	77.503	219.129	143.043	585.118
<i>Afschrijvingen</i>	153	5.359	9.057	15.160	29.729
Cum. Afschrijvingen ultimo boekjaar	145.596	82.862	228.186	158.203	614.847
<i>Boekwaarde primo boekjaar</i>	551	11.270	22.709	30.483	65.013
<i>Saldo mutaties</i>	574	28.163	1.959	15.160	15.536
Boekwaarde ultimo boekjaar	1.125	39.433	24.668	15.323	80.549

Grond	31-12-2014	31-12-2013
Betuwse Bongerd grond	56.723	56.723
Brabants Broek grond	5.000	5.000
Totaal grond	61.723	61.723

In het kader van de doelstelling is in het verleden grond aangekocht. Deze activa is gewaardeerd op aanschafwaarde, er wordt niet op afgeschreven.

Kortlopende vorderingen	31-12-2014	31-12-2013
<i>Debiteuren</i>	20.280	74.755
<i>Projectsubsidies</i>	5.708	76.608
	25.988	151.363
Rekening-courant pensioenen		
<i>Rekening-courant Zwitserleven (Reaal)</i>	33.524	408.581
	33.524	408.581
Overige Vorderingen		
<i>Lokale Afdelingen vorderingen</i>	2.594	1.071
<i>Voorschotten personeel</i>	4.637	3.174
<i>Vooruitbetaalde nota's</i>	115.357	94.724
<i>Overige transitorische activa</i>	94.176	99.740
	216.764	198.709
Totaal kortlopende vorderingen	276.276	758.653

Liquide middelen	31-12-2014	31-12-2013
Kas	10	10
ING Bank	517.326	259.081
Triodos Bank	315.277	376.135
ASN Bank	4.519.810	3.609.071
Totaal liquide middelen	5.352.423	4.244.297

Bij de Triodosbank is een bedrag van € 56.250 geblokkeerd vanwege de afgegeven huurgarantie aan de verhuurder. Verder zijn alle liquide middelen direct opeisbaar. Het dagelijkse betalingsverkeer wordt verzorgd door de Triodos Bank.

De lokale afdelingen hebben € 48.433 aan liquide middelen. De vorderingen (€ 2.594) en schulden (€ 1.191) van de lokale afdelingen zijn resp. onder overige vorderingen en overige transitorische passiva geplaatst.

Passiva

Reserves	31-12-2014	31-12-2013
Continuïteitsreserve		
<i>Begin boekjaar</i>	2.003.567	1.765.201
<i>Mutaties</i>	- 328.906	238.366
Einde boekjaar	1.674.661	2.003.567

Toelichting Continuïteitsreserve

De continuïteitsreserve is gevormd voor dekking van risico's. Milieudefensie heeft in 2014 geconstateerd dat niet alle uitvoeringskosten nodig zijn om de continuïteit voor een bepaalde periode te waarborgen. De norm die Milieudefensie hanteert blijft ongewijzigd, 50%. In 2014 komen we, met de nieuwe normbepaling, uit op een niveau van 50,7%, een daling ten opzichte van 2013 (58,1%), (zie hoofdstuk 8.7.3 voor een nadere specificatie.).

Bestemmingsreserve ABP en voorziene directiekosten	31-12-2014	31-12-2013
<i>Begin boekjaar</i>	-	-
<i>Mutaties</i>	350.000	-
Einde boekjaar	350.000	0

Toelichting Bestemmingsreserve ABP en voorziene directiekosten

Het uit de continuïteitsreserve vrijgevallen deel dat wordt gereserveerd om specifiek besteed te worden aan het opstellen en uitvoeren van het Algemeen Beleidsplan 2016-2026 (ABP) en voor voorziene directiekosten.

Reserve Lokale Afdelingen	31-12-2014	31-12-2013
<i>Begin boekjaar</i>	33.010	49.158
<i>Mutaties</i>	16.826	- 16.148
Einde boekjaar	49.836	33.010

Toelichting Reserve Lokale Afdelingen

De bestemmingsreserve lokale afdelingen is bestemd om lokale afdelingen, in het kader van de doelstelling van Milieudefensie, activiteiten te laten verrichten.

Totaal reserves	2.074.497	2.036.577
-----------------	-----------	-----------

Kortlopende schulden	31-12-2014	31-12-2013
Crediteuren	288.618	318.725
Belastingen en sociale Premies		
<i>Loonbelasting en sociale premies</i>	89.743	102.342
<i>Omzetbelasting</i>	3.151	2.574
	92.894	104.916

Overige kortlopende schulden	31-12-2014	31-12-2013
<i>Nog te besteden/ vooruitontvangen:</i>		
- Nationale Postcode Loterij tbv De Kleine Hoefprint	1.689.650	-
- Nationale Postcode Loterij tbv Duurzame energiesnelweg A15	346.468	1.679.137
- Min. van Buitenlandse Zaken, MFS2 via Both Ends tbv FGG	458.024	342.417
- Min. van Economische Zaken, UDV tbv Kaas van dichtbij	42.135	-
- Min. van Economische Zaken, UDV tbv Het nieuwe ei	39.528	-
- IUCN NL, Ecosystem Alliance tbv Mijnbouw	10.449	71.144
- EU, IEE via co2Online tbv YEFF (Koelestudenten)	1.185	-
- EU, EuropeAid tbv Extractive industries 2013-2015	58.167	2.653
- Diversen	-	192
Totaal Nog te besteden/vooruitontvangen	2.645.606	2.095.543
<i>Te betalen vakantiegeld/dagen</i>	387.390	416.448
<i>Vooruit ontvangen contributie</i>	49.090	46.270
<i>Overige transitorische passiva</i>	232.876	111.206
	3.314.962	2.669.467
Totaal kortlopende schulden	3.696.474	3.093.108

Niet in de Balans opgenomen verplichtingen

Garanties:

- Door de Triodos Bank is namens Milieudefensie een huurgarantie van € 56.250 aan de verhuurder afgegeven. Bij de Triodosbank is dit bedrag geblokkeerd vanwege de afgegeven huurgarantie aan de verhuurder.

Meerjarige financiële verplichtingen:

- Het huurcontract voor de Nieuwe Looiersstraat 31: jaarlijks € 249.800, loopt tot november 2020.
- Een contract met Rembrandt voor schoonmaak- en support services is aangegaan tot november 2020 (jaarlijks 35.395 Euro).
- Een contract met BNP Paribas kantooroplossingen is aangegaan tot maart 2018 voor de lease van kopieerapparaten: jaarlijks € 13.480.
- Een contract met RAET voor het verwerken van de salarisadministratie is aangegaan tot 2015 (jaarlijks 9.093 Euro).
- Een contract met AFAS voor het gebruik van het ERP pakket is aangegaan tot 2015 (jaarlijks 8.856 Euro).

Meerjarige financiële rechten:

- De onderhuur van een gedeelte van het pand de Nieuwe Looiersstraat 31 aan Friends of the Earth International: jaarlijks € 42.592 loopt tot november 2020.
- De onderhuur van een gedeelte van het pand de Nieuwe Looiersstraat 31 aan World Learning Inc.: jaarlijks € 35.324 loopt tot juni 2018.
- De onderhuur van een gedeelte van het pand de Nieuwe Looiersstraat 31 aan vereniging World Information Service on Energy Amsterdam: jaarlijks € 6.476 loopt tot mei 2018.

Pensioenen:

- De pensioenen zijn ondergebracht bij Zwitserleven verzekeringen.
- Milieudefensie kent een middelenregeling.
- De pensioenregeling van de vereniging is toegezegd-pensioenregeling. De jaarlijks verschuldigde premie is in de staat van baten en lasten opgenomen. Overige risico's die aan deze pensioenregeling zijn verbonden zijn niet in de balans tot uitdrukking gebracht.
- In financiering is er geen recht op indexatie van de pensioenen door medewerkers. Een eventuele financiering van de jaarlijkse indexatie vindt plaats in overleg met de ondernemingsraad waarbij gekeken wordt of Milieudefensie de indexatie vanuit de middelen kan financieren.

8.7 Toelichting staat van Baten en Lasten

8.7.1 Toelichting Baten

Baten uit eigen fondsenwerving

Contributies, giften en donaties

Contributies

Giften en donaties

Nalatenschappen

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Contributies	1.327.803	1.157.000	1.283.059
Giften en donaties	2.539.550	2.442.000	2.422.415
Nalatenschappen	351.255	53.000	33.787
	<u>4.218.608</u>	<u>3.652.000</u>	<u>3.739.261</u>

Overige baten fondsenwerving

Overige baten fondsenwerving

Overige baten fondsenwerving	12.682	10.000	47.227
	<u>12.682</u>	<u>10.000</u>	<u>47.227</u>

Totaal Baten uit eigen fondsenwerving

Totaal Baten uit eigen fondsenwerving	<u>4.231.290</u>	<u>3.662.000</u>	<u>3.786.488</u>
---------------------------------------	------------------	------------------	------------------

Ten opzichte van de realisatie 2013 zijn de baten uit eigen fondsenwerving in 2014 met 11,7% gestegen.

Baten uit acties van derden

Bijdrage Nationale Postcode Loterij

Nationale Postcode Loterij tbv Duurzame energiesnelweg A15

Nationale Postcode Loterij tbv De Kleine Hoefprint

Friends of the Earth Europe

Kleine Hoefprint tbv Kaasbestelling

NVF/Tides via FoEE

Lokale afdelingen

Alleato tbv Think global, act local

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Bijdrage Nationale Postcode Loterij	1.350.000	1.350.000	1.350.000
Nationale Postcode Loterij tbv Duurzame energiesnelweg A15	345.648	440.000	385.860
Nationale Postcode Loterij tbv De Kleine Hoefprint	284.901	65.000	-
Friends of the Earth Europe	62.488	65.000	61.427
Kleine Hoefprint tbv Kaasbestelling	-	-	98.708
NVF/Tides via FoEE	-	-	10.880
Lokale afdelingen	7.146	-	7.053
Alleato tbv Think global, act local	-	-	2.021
	<u>2.050.183</u>	<u>1.920.000</u>	<u>1.915.949</u>

Totaal Baten uit acties van derden

De baten uit acties van derden zijn in 2014 met 7,0% gestegen ten opzichte van de realisatie 2013.

Subsidies overheden

Min. van Buitenlandse Zaken, MFS2 via Both Ends tbv FGG

EU, EuropeAid tbv Extractive industries 2013-2015

IUCN NL, Ecosystem Alliance tbv Mijnbouw

EU, IEE via co2Online tbv YEFF (Koelestudenten)

Min. van Buitenlandse Zaken, SBOS tbv Voedselafdruk

Min. van Infrastructuur en Milieu, tbv Omgevingswet

EU, EuropeAid via FoE Hungary tbv Development Fields

EU, EuropeAid tbv Extractive industries 2010-2013

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Min. van Buitenlandse Zaken, MFS2 via Both Ends tbv FGG	1.208.395	1.224.000	956.583
EU, EuropeAid tbv Extractive industries 2013-2015	274.960	350.000	236.399
IUCN NL, Ecosystem Alliance tbv Mijnbouw	160.694	199.000	93.535
EU, IEE via co2Online tbv YEFF (Koelestudenten)	35.399	-	-
Min. van Buitenlandse Zaken, SBOS tbv Voedselafdruk	31.000	-	500.000
Min. van Infrastructuur en Milieu, tbv Omgevingswet	15.000	-	-
EU, EuropeAid via FoE Hungary tbv Development Fields	-	-	33.230
EU, EuropeAid tbv Extractive industries 2010-2013	-	-	14.782
	<u>1.725.448</u>	<u>1.773.000</u>	<u>1.834.529</u>

Totaal Subsidies overheden

De realisatie van overheidssubsidies daalde in 2014 met 5,9% ten opzichte van de realisatie 2013.

Down to Earth

Advertentie-inkomsten

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Advertentie-inkomsten	2.597	10.000	10.590
	<u>2.597</u>	<u>10.000</u>	<u>10.590</u>

Rente inkomsten

Rente inkomsten

	REALISATIE 2014	BEGROOT 2014	REALISATIE 2013
Rente inkomsten	62.774	70.000	82.068
	<u>62.774</u>	<u>70.000</u>	<u>82.068</u>

Totaal Baten

Totaal Baten	<u>8.072.292</u>	<u>7.435.000</u>	<u>7.629.623</u>
--------------	------------------	------------------	------------------

8.7 Toelichting staat van Baten en Lasten

8.7.3 Toelichting Lastenverdeling

	voorzichting	achterban- ondersteuning	thema Duurzaam Voedsel	thema Internationaal	thema Jongeren Actief	thema Mobiliteit/ verkeer	thema Milieu algemeen	thema buitenlandse partners	fondsenwerving	verkrijging subsidies van overheden	beheer en administratie	realisatie 2014	begroting 2014	realisatie 2013
Uren 2014	5.362	8.035	9.511	13.960	3.697	13.374	17.800	-	2.403	1.827	7.633	83.602		
Uitvoeringskosten														
personeelslasten	217.497	325.902	385.773	566.209	149.943	542.455	721.968	-	97.466	74.093	309.591	3.390.898	2.963.000	3.297.411
afschrijvingen	1.907	2.857	3.382	4.964	1.315	4.756	6.330	-	855	650	2.714	29.729	25.000	26.539
huisvestingskosten	18.477	27.687	32.773	48.102	12.738	46.084	61.334	-	8.280	6.295	26.301	288.071	265.000	305.713
kantoorkosten	15.197	22.771	26.954	39.562	10.477	37.902	50.445	-	6.810	5.177	21.631	236.925	193.000	232.583
subtotaal	253.078	379.217	448.882	658.837	174.473	631.197	840.077	-	113.411	86.215	360.237	3.945.623	3.446.000	3.862.246
Algemene kosten														
fondsenwerving en servicelijn	714.423	-	-	-	-	-	-	-	476.282	-	18.281	1.208.986	1.155.000	1.022.416
publiciteit	16.282	24.397	28.879	42.386	11.225	40.608	54.047	-	-	-	-	217.824	171.000	101.353
lokale afdelingen	-	46.698	-	-	-	-	-	-	-	-	-	46.698	37.000	80.542
magazine "Down to Earth"	13.454	20.160	23.863	35.025	9.275	33.555	44.660	-	-	-	-	179.993	177.000	166.644
bestuurskosten	11.661	17.473	20.683	30.357	8.039	29.083	38.708	-	-	-	16.598	172.602	157.000	142.695
overige kosten	2.669	4.000	4.734	6.949	1.840	6.657	8.860	-	-	-	-	35.709	45.000	96.609
subtotaal	758.489	112.728	78.159	114.717	30.379	109.903	146.275	-	476.282	-	34.879	1.861.812	1.742.000	1.610.259
Activiteitskosten														
activiteitskosten	-	-	224.519	480.319	-	447.549	115.443	942.254	-	16.853	-	2.226.937	2.247.000	1.934.901
subtotaal	-	-	224.519	480.319	-	447.549	115.443	942.254	-	16.853	-	2.226.937	2.247.000	1.934.901
Totaal	1.011.567	491.945	751.560	1.253.873	204.852	1.188.649	1.101.795	942.254	589.693	103.068	395.116	8.034.372	7.435.000	7.407.406

De lastenverdeling is gebaseerd op het werkelijk aantal geschreven uren.

8.8. Overige gegevens

Besluit bestemming van het resultaat

Door het bestuur wordt voorgesteld om het resultaat over 2014 als volgt te bestemmen:

	2014
Onttrekking aan de continuïteitsreserve	- 328.906
Bestemmingsreserve ABP en voorziene directiekosten	350.000
Reserve Lokale afdelingen	16.826

Saldo over 2014 37.920

Bovengenoemd voorstel is in de jaarrekening verwerkt.

Controleverklaring

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Vereniging Milieudefensie te Amsterdam.

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2014 van Vereniging Milieudefensie te Amsterdam gecontroleerd. Deze jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2014 en de staat van baten en lasten over 2014 met de toelichting, waarin zijn opgenomen een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Verantwoordelijkheid van het bestuur
Het bestuur van de vereniging is verantwoordelijk voor het opmaken van de jaarrekening die het vermogen en het resultaat getrouw dient weer te geven, alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beide in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 650 "Fondsenwervende instellingen", en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Het bestuur is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant
Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de jaarrekening op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, en het Controleprotocol WNT. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de jaarrekening en voor het getrouwe beeld daarvan, gericht op het opzetten van controle-werkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vereniging. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door het bestuur van de vereniging gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Dubois & Co. Registeraccountants is een maatschap van praktijkvennootschappen. Op alle opdrachten die aan ons kantoor worden verstrekt zijn onze algemene voorwaarden van toepassing. Deze voorwaarden, waarvan de tekst is opgenomen op de website www.dubois.nl, bevatten een aansprakelijkheidsbeperking.

Oranje Nassaulaan 1
1075 AH Amsterdam
Postbus 53028
1007 RA Amsterdam

Telefoon 020 571 23 45
E-mail info@dubois.nl
www.dubois.nl
KvK nummer 34374865

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Vereniging Milieudefensie per 31 december 2014 en van het resultaat over 2014 in overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 650 "Fondsenwervende instellingen", en de bepalingen van en krachtens de WNT.

Amsterdam, 13 mei 2015

A.P. Buteijn RA

M. Bekadi RA

9

Milieudefensie in 2015

In dit verslag blikken we met name terug op de resultaten van het afgelopen jaar. Onze projecten beginnen en eindigen ergens, maar meestal niet op 1 januari of 31 december. Dat geldt natuurlijk nog sterker voor onze missie. Daarom blikken we ook vooruit: welke projecten lopen in 2015 door, wat zijn onze plannen voor de komende tijd?

9.1 Algemeen

We zijn er trots op wat we de afgelopen decennia, als ook afgelopen jaar, hebben bijgedragen aan een rechtvaardige, duurzame wereld. Maar is het voldoende?

In 2014 hebben we onze visie geformuleerd op de ontwikkelingen in de wereld en wat onze rol daarin moet zijn. De urgentie is torenhoog: het is vijf voor twaalf. We zijn de aarde bijzonder snel aan het uitputten en opwarmen en zetten daarmee de toekomst van de mensheid op het spel.

Het moet echt anders; grote maatschappelijke veranderingen zijn nodig. De geschiedenis leert ons dat dit kan, als mensen samen in actie komen. Wat we zien is dat de hele wereld kraakt, mensen gaan de straat op in allerlei landen, we voelen dat er fikse scheuren zitten in onder andere het financiële en ook het politieke systeem. We zijn duidelijk niet meer de enige die roepen dat het anders moet en anders kan. Mensen verenigen zich op onverwachte manieren!

En dat is precies wat er nodig is: samen hebben we maatschappelijke macht om bedrijven en overheden in beweging te krijgen. En om aantrekkelijke alternatieven in de praktijk te versnellen. Daar zetten we ons met al onze kracht, kennis en kunde voor in. Omdat we een rechtvaardige en duurzame wereld willen. Waar we met zijn allen, nu en later, een goed leven kunnen leiden. We willen een radicale verandering naar een fossielvrije, circulaire en democratische economie.

In 2015 scherpen wij, in een nieuw Algemeen Beleidsplan, aan hoe we dit met zo'n groot mogelijke impact gaan doen de komende jaren. We zetten al onze potentie in als grassroots-organisatie in Nederland en met de Friends of the Earth partners in 75 landen. Hiertoe laten we ons in 2015 uitdagen en scherpen door externen, leren we van nieuwe kennis en inzichten en bouwen we voort op wat onze kracht is: samen met mensen zorgdragen dat verandering wordt gerealiseerd. Als lerende organisatie blijven we onszelf uitdagen om continu te verbeteren, om zo slim mogelijk zoveel mogelijk te bereiken.

Om deze grote ambities samen waar te maken, om misstanden aan te pakken waar grote belangen mee gemoeid zijn en bestaande alternatieven te versterken, is geld nodig. In 2014 hebben we met steun van zeer veel Nederlanders – via donaties en lidmaatschappen als ook via structurele steun van de Nationale Postcode Loterij – veel activiteiten verricht waarmee we een verschil hebben gemaakt. Daarnaast kregen we financiële steun van de EU en van Buitenlandse Zaken vanuit het MFS II programma.

Intussen weten we dat we de komende vijf jaar, in twee strategisch partnerschappen met collega-organisaties en het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de capaciteiten van onze Zuidelijke Friends of the Earthpartners verder kunnen versterken en met hen te werken aan een duurzame en rechtvaardige wereld. Eén programma betreft een voortzetting van een bestaand programma: Fair Green & Global (samen met Both ENDS, SOMO, Action Aid, TNI en Schone Kleren Campagne). Daarnaast starten we een nieuwe programma in de Green Livelihoods Alliance, samen met IUCN NL en Tropenbos International. Het ministerie vindt dat beide aanvragen uitstekend aansluiten bij het subsidiebeleidskader 'Samenspraak en Tegenspraak'.

9.2 Campagnes

Vervolg Kleine Hoefprint, Allemaal Lokaal!

Met een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij zetten wij de komende drie jaar tien pilots op met regionaal veevoer: samen met akkerbouwers, veehouders en supermarkten. Het doel is om een structureel aanbod van oerwoudvrije producten in het schap te krijgen. Daarnaast voeren we een publiekscampagne 'Allemaal Lokaal', om consumenten en burgers bewust te maken van de soja-problematiek en breed draagvlak op te bouwen voor écht lokale voedselproductie.

➡ www.allemaal-lokaal.nl

Gezonde veehouderij

De nadruk ligt de komende tijd op het vergroten van maatschappelijk draagvlak om de politieke druk te verhogen. Dit doen we door groepen (lokale groepen en burgerinitiatieven) aan ons te binden en te ondersteunen. Met onze steun kunnen zij lokaal, regionaal en landelijk luider van zich laten horen.

➡ www.wijwillenwei.milieudefensie.nl

Gezonde lucht

2015 wordt het jaar van de waarheid voor de Nederlandse lucht. De Europese norm voor stikstofdioxide, waar Nederland eerder vijf jaar uitstel voor kreeg, mag nu nergens meer worden overschreden. Daarom hebben we 58 cruciale punten geselecteerd om in 2015 zelf nogmaals de luchtvervuiling te meten.

➡ www.milieudefensie.nl/luchtkwaliteit

Project A15

In 2015 werken wij met onze groepen verder aan een grotere en sterkere achterban. De lessen die wij geleerd hebben over hoe je mensen op een positieve manier betreft bij windenergie gaan we in 2015 uitwerken en voor iedereen beschikbaar maken. Zo kunnen straks nog meer windprojecten rekenen op echte supporters. Samen gaan we vóór de wind!

➡ www.projecta15.nl

Schaliegas in Nederland

Schaliegas staat komend jaar op een lager pitje vanwege het moratorium. Het komende jaar is de gaswinning in Groningen een groter politiek thema. Onze rol op het schaliegas-dossier is daarom vooral die van waakhond. Zodra er zich een kans voordoet, zullen wij proberen een politiek debat op gang te brengen over een definitief boorverbod.

Schaliegas internationaal

Naar Shell blijft onze oproep helder: stop met schaliegas. Daarnaast zullen wij ons ook in toenemende mate richten op de grote investeerders. We zullen hen, in samenwerking met andere milieuorganisaties, zoals Fossielvrij NL, oproepen hun geld uit deze fossiele energieprojecten terug te trekken.

➡ www.milieudefensie.nl/schaliegas

Gronings gas

Komend jaar gaan wij ervoor zorgen dat de stem van de Groningers niet alleen in Groningen goed gehoord wordt, maar ook nog beter in Den Haag. Politiek wordt het een belangrijk jaar. Het gasbesluit van minister Kamp van december 2014 was onvoldoende om de veiligheid te garanderen. De gaswinning moet veel verder omlaag. Daarnaast komt er een rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV). Ook hier moeten politieke gevolgen aan worden verbonden.

Biobrandstoffen

In 2015 is onze belangrijkste focus op Brussel. Zowel het Europees Parlement als de Raad van Europese milieuministers zullen bijeenkomen over de invulling van bijmengrichtlijnen voor het Europese wegverkeer. Via directe lobby en publieksacties zullen wij specifiek proberen het bijmeng-percentage van voedsel- en energiegewassen zo laag mogelijk te krijgen. En om voor alle biobrandstoffen strengere duurzaamheids-criteria te krijgen.

➡ www.milieudefensie.nl/biomassa

We march on to Paris!

In de Franse hoofdstad komt in december 2015 de wereld bijeen om afspraken te maken over de gezamenlijke aanpak van klimaatverandering en energie- en uitstootdoelen vast te leggen voor het jaar 2030. Samen met onze collega's van Friends of the Earth voeren wij actie in Parijs. We stellen bussen ter beschikking en organiseren een fietskaravaan vanuit Utrecht.

Tin in elektronica

Waar we in 2014 de bedrijven aanspoorden om de winning van één metaal te verduurzamen, zijn we in 2015 actief om op Europees niveau het beleid te verbeteren. Bijvoorbeeld voor een betere richtlijn over zogenaamde conflictmetalen zodat bijvoorbeeld bedrijven verplicht worden om transparant te zijn over het gebruik daarvan (als eerste stap). En voor beleid voor een meer circulaire economie, waardoor metalen uit elektronica vaker worden hergebruikt zodat er minder mijnbouw nodig is.

➡ www.milieudefensie.nl/tinmijnbouw

Shell in Nigeria

In 2015 is de eerste zitting van het hoger beroep tegen Shell, waarvan de uitspraak op 14 juli volgt.

Op 4 augustus 2015 is het vier jaar geleden dat het VN Milieubureau UNEP onweerlegbaar vaststelde dat de Nigeriaanse regio Ogoniland extreem is vervuild door toedoen van Shell. Door middel van lobby en door op deze datum aandacht te vragen voor het feit dat er nog steeds niets is gebeurd met de uitkomsten, blijven we druk uitoefenen.

➡ www.milieudefensie.nl/shell-in-nigeria

Eerlijke Bankwijzer

Milieudefensie continueert haar samenwerking met de collega-organisaties van de Eerlijke Bankwijzer en de Eerlijke Verzekeringswijzer. In januari 2015 bracht de Eerlijke Bankwijzer een onderzoek van Milieudefensie uit dat aantoonde dat banken veel meer in mijnbouw dan in recycling investeren.

JMA

In 2015 zal Jongeren Milieu Actief (JMA) een herpositioneringstraject afronden en hiermee een nieuw Algemeen Beleidsplan maken. De samenwerkingsovereenkomst tussen JMA en Milieudefensie wordt daarom met een jaar verlengd, zodat deze herzien kan worden zodra de eerder genoemde trajecten gereed zijn.

Het in 2014 gestarte energiebesparingsproject: Young Energy Efficiency (YEFF) is inmiddels omgedoopt tot 'Koele studenten' en krijgt in 2015 pas echt vorm. De website is gereed en via een on- en offline campagne zullen 7 miljoen jongeren tussen de 18 en 29 jaar over energiebesparing geïnformeerd worden.

Voor het project Green Canteen hebben we in 2014 nieuwe financiering gevonden en dit project krijgt daarom een vervolg tot de zomer van 2016. Op International Earth Day gaat JMA aan de slag met seedbombs om 3 grote steden in Nederland van meer groen te voorzien. Tijdens de festivaltour en de Underwearrun informeren JMA'ers jongeren over het enorme waterverbruik in de katoenteelt.

Zie voor het jaarplan ➡ [de website van JMA](#)

9.3 Fondsenwerving

Het mooie resultaat van 2014 bevestigt onze koers die we daarom in 2015 zullen voortzetten. In 2014 is een uitgebreide studie gedaan naar het behouden van leden en donateurs. Omdat het werven van nieuwe leden en donateurs steeds duurder wordt is het behouden des te belangrijker. In 2015 wordt het eerste gedeelte van het een behoudprogramma ingezet. De dalende trend van onze mailings is enigszins gestopt door een zeer geslaagde decembermaand, maar op termijn zullen we toch moeten nadenken over het rendement van deze manier van werving.

Het fondsenwervende test-event 'Tafelen met...' had in 2014 niet het gehoopte succes en zal in 2015 omgebouwd worden tot een doorlopende activiteit. Aan de andere kant heeft de online werving in 2014 een vlucht genomen door de nieuwe technieken die we kunnen toepassen. Deze methodes zullen we voor alle campagnes verder uitbouwen zodat de stijgende trend doorgezet kan worden. Tot slot zetten we uiteraard het nalatenschapstraject voort nu we in 2014 voor het eerst zo succesvol zijn geweest.

9.4 Organisatieontwikkeling

De 65 lokale afdelingen van Milieudefensie en de vele groepen en organisaties waarmee we verbinding hebben gelegd, illustreren de kracht van burgermacht. Samen actie voeren tegen gas in Groningen zorgde voor veel publiciteit en druk met het bekende resultaat. Het gezamenlijk maandelijks meten van de luchtkwaliteit zorgt voor een database waar gemeenten en 'Den Haag' niet omheen kunnen. Samen maken we het verschil!

We zijn er trots op dat in 2015 het platform 'de Veranderfabriek' gelanceerd wordt, waar je alle mogelijke inspiratie en informatie kunt vinden om lokaal veranderingen te realiseren. Daarmee hebben de succesvolle offline trainingen van de Milieudefensie Academie een digitaal broertje gekregen. De Ledendagen, het Symposium en het Kerstdiner waarbij directe contacten worden gestimuleerd, blijven we organiseren rondom onze inhoudelijke thema's en in 2015 uiteraard rondom de vorming van het nieuwe Algemeen Beleidsplan.

De werkorganisatie in Amsterdam richt zich op het ondersteunen van de lokale afdelingen, het nationale campagne voeren en ook het internationale campagne voeren samen met onze Friends of the Earth partners.

Begin 2014 zijn de mogelijkheden benut om de managementkosten verder te verlagen door het managementteam te verkleinen van drie naar twee managers. Daarmee heeft Milieudefensie de organisatie teruggebracht naar een 'kernorganisatie' die gefinancierd wordt uit eigen middelen (contributie, donaties en bijdrage NPL) en een 'flexibele schil' van medewerkers met tijdelijke contracten die zich inzetten voor activiteiten gefinancierd met tijdelijke projectgelden. Het is een heel prettig idee dat we met de steun van leden, donateurs en de NPL, met onze kernorganisatie effectief onze doelstellingen kunnen bereiken. Natuurlijk zijn we blij additionele financiering te krijgen om meer impact te kunnen realiseren. Dit jaar evalueert de Nationale Postcodeloterij ons werk van de afgelopen vijf jaar om op basis hiervan te besluiten of het contract met vijf jaar wordt verlengd.

Het is mooi om alle resultaten te presenteren waarbij duidelijk blijft dat Milieudefensie een unieke bijdrage levert als grassroots-organisatie, waarbij we samen met mensen, hier (in Nederland) en daar (in ontwikkelingslanden), en met resultaat, bepleiten dat het anders moet en laten zien dat het anders kan.

De twee strategische partnerschappen met collega-organisaties en het ministerie van Buitenlandse Zaken vragen om een verdere versterking van onze bestaande samenwerking met onze Friends of the Earth partners. Hiermee kunnen we in samenhang, in Nederland, in Brussel, in Europa en in de Zuidelijke partnerlanden, het verschil maken. De uitwerking hiervoor wordt in 2015 gedaan. We zijn dus volop in ontwikkeling, lokaal, nationaal en internationaal!

In 2015 versterken we ons als lerende organisatie en formuleren we ons Algemeen Beleidsplan 2016-2026. We scherpen aan hoe we werken, wat onze strategie is om zoveel mogelijk impact te maken onder hoge druk door de urgentie.

Het bestuur borgt dat we de juiste keuzes maken. In 2014 heeft zij een zelfevaluatie verricht conform de criteria uit de 'Code Wijfels' voor goed bestuur. De geleerde lessen worden in 2015 geïmplementeerd.

9.5 Begroting 2015

Baten

	BEGROTING 2015	REALISATIE 2014
Baten uit eigen fondsenwerving	3.785.000	4.231.290
Bijdrage Nationale Postcode Loterij	1.350.000	1.350.000
Overige bijdragen uit acties derden	949.000	700.183
Subsidies en Fondsen	1.048.000	848.353
Subsidies, te besteden door derden	990.000	877.095
Overige baten	85.000	65.371

Totaal

8.207.000	8.072.292
------------------	------------------

Lasten

	BEGROTING 2015	REALISATIE 2014
Voorlichting en kennisvergarig	961.058	1.011.567
Achterban ondersteuning	466.336	491.945
Campagnes	4.781.213	4.565.888
Subsidies, te besteden door derden	990.000	877.095
Kosten eigen fondsenwerving	560.887	589.693
Kosten verwerving subsidies	83.687	103.068
Beheer en administratie	363.819	395.116

Totaal

8.207.000	8.034.372
------------------	------------------

Saldo	-	37.920
-------	---	--------

Besteding aan doelstelling ten opzichte van de totale baten	87,7%	86,1%
--	-------	-------

Personeel in Fte	53,1	56,3
------------------	------	------

Personeelskosten

	BEGROTING 2015	REALISATIE 2014
Personeelskosten	3.066.000	3.191.806
Overige personeelskosten	224.000	199.092

Afschrijvingskosten

Afschrijvingskosten	34.000	29.729
---------------------	--------	--------

Huisvestingskosten

Huur -/- doorberekende huur	230.000	230.608
Overige huisvestingskosten	57.000	57.463

Kantoorkosten

Kantoorkosten	219.000	236.925
---------------	---------	---------

Activiteits- en algemene kosten

Activiteits- en algemene kosten	3.387.000	3.146.495
Activiteitskosten, t.b.v. derden	990.000	942.254

Totaal

8.207.000	8.034.372
------------------	------------------

9.6 Meerjarenraming

Lasten	2016	2017	2018
Totaal Fte	61,3	60,7	59,4
Personeelskosten	3.832.000	3.842.000	3.806.000
Activiteitskosten	2.313.000	2.371.000	2.009.000
Kosten Fondsenwerving	1.482.000	1.496.000	1.511.000
Overige kosten	763.000	781.000	784.000
Totaal Lasten	8.390.000	8.490.000	8.110.000
Baten			
Fondsenwerving	3.900.000	4.020.000	4.150.000
Bijdragen van Derden	1.980.000	1.890.000	1.350.000
Bijdragen van Overheden	2.500.000	2.500.000	2.500.000
Overige baten	110.000	110.000	110.000
Totaal Baten	8.490.000	8.520.000	8.110.000
Resultaat	100.000	30.000	-

**Milieudefensie -
Friends of the Earth Netherlands**

Bezoekadres:
Nieuwe Looiersstraat 31, Amsterdam

Postadres:
Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam
Servicelijn: 020 6262 620
Fax: 020 5507 310
E-mail: service@milieudefensie.nl
Internet: www.milieudefensie.nl

Jongerenorganisatie JMA:
020 5507 436 / www.jma.org

Redactie:
Victor van den Belt

Eindredactie:
Brenda Poppenk

Vormgeving en productie:
Eric Mels vormgeving, Hoorn

Foto's
Marten van Dijk: voorpagina, p.2, 5, 8, 14, 22, 24, 25, 26, 30, 32, 38
iStockphoto: p.2, 15
Pierre Crom: p.2, 5, 11, 17
Katinka Schreuder: p.2, 44 (3x)
Willie Kerkhof: p.4, 5, 18
Milieudefensie: p.5, 12, 20, 21, 23, 29
Plus: p.13
Amaury Miller/Hollandse Hoogte: p.14
Michiel Wijnbergh: p.17, 32, 38, 40
fotomontage: P.17 (verkeer: Hollandse Hoogte / meisje: Milieudefensie)
Brenda Poppenk: p.28
Mario Penaat: p.32
Friends of the Earth International: p.34
Chantal Brands: p.37
Remko de Waal/ANP: p.37
Julee Blom: p.48, 50

© mei 2015, Milieudefensie, Amsterdam

Cijfers webbezoek

(vervolg)

Top 5 downloads

- 1 Eindrapport Hoe gezond is onze lucht? (1.945 downloads)
- 2 Standaard inspraakreactie aanbesteding streekbussen provincie Utrecht (532)
- 3 Samenvatting jaarverslag 2013 (520)
- 4 Factsheet schaliegasvrije gemeenten (435)
- 5 Kaart schaliegasvrije gemeenten en provincies Nederland (386)

Social: Facebook en Twitter

Deze top 5 url's zijn het vaakst gedeeld via social media:

- 1 milieudéfensie.nl/luchtkwaliteit/petitie (3.094x gedeeld)
- 2 /nieuws/pers/berichten/europeanen-krijgen-zonder-het-te-weten-glysofaat-binnen (2.823)
- 3 milieudéfensie.nl/kieswijzer (2.696)
- 4 /secure.milieudéfensie.nl/actie/schaliegas (1.834)
- 5 wijwillenwei/milieudéfensie.nl (1.702)

Top 5 gebruikte zoekwoorden op Milieudéfensie.nl

(2,7% van de bezoekers heeft gezocht binnen de site)

- 1 opzeggen (579x gezocht)
- 2 luchtkwaliteit (240)
- 3 schaliegas (187)
- 4 kieswijzer (184)
- 5 sticker (178)

Top 5 gebruikte zoekwoorden in Google

- 1 'not provided' = afgeschermd door Google (123.613x gebruikt)
- 2 milieudéfensie of variaties daarop (4.730)
- 3 schaliegas (1.140)
- 4 soja (112)
- 5 wat is schaliegas (108)

Top 3 schermresoluties waarmee Milieudéfensie.nl bekeken is

- 1 768x1024 (42.229x bekeken)
- 2 320x480 (12.397)
- 3 320x568 (11.131)

Thema-websites

Naast Milieudéfensie.nl heeft Milieudéfensie ook altijd een of meer thema-websites in de lucht, meestal gekoppeld aan onze campagnes. In 2014 ging het om de website van Project A15, die we samen met Natuur&Milieu beheren:

Aantal pagina weergaven: 85.210

Aantal sessie: 22.959

Aantal unieke gebruikers: 15.395

Aantal bezochte pagina's: 320

Online strategie (vervolg)

Nieuwe media bieden nieuwe kansen voor het bereiken, verbinden en organiseren van mensen voor een duurzamere wereld. Door aan te sluiten bij de digitale cultuur – uiteraard met behoud van eigen identiteit – blijven we relevant en vergroten we ons bereik.

Traditionele marketingcommunicatie verliest aan kracht. Om meer vertrouwen en een sterkere reputatie te krijgen, is het nog meer dan voorheen van belang dat we transparant, menselijk en sociaal zijn. Overtuigende en activerende communicatie raakt niet alleen het hoofd, maar vooral ook het hart. Daarom staan waarden en emoties centraal in onze boodschappen, en geven we onze campagnes vorm als verhalen.

Onze kracht zit in het collectief. We vormen een beweging van gelijkgezinden die zich aan elkaar verbinden, steeds hechter. Ons sociaal kapitaal is ons bestaansrecht. We maken van gewone mensen wereldverbeteraars, door samen te doen wat je alleen niet kunt: verandering teweegbrengen in de wereld. Online kan dat nu makkelijker en grootschaliger dan ooit.

 [terug naar de tekst](#)

Omgang met klachten (vervolg)

Het totaal aantal klachten kwam in 2014 uit op 69. Vooral de ledenwerfacties brachten klachten met zich mee. De meeste klachten zijn overigens snel en naar tevredenheid van de indieners afgehandeld.

De klachtenprocedure is in 2014 niet benut.

Klachten komen regelmatig aan bod op het teamoverleg van de Servicelijn. Dat leidt, waar nodig, tot aanpassing van de werkwijze. Wanneer mensen bijvoorbeeld klagen dat ze te veel post ontvangen wordt daar, in de toekomst, voor deze mensen rekening mee gehouden.

Zie voor de klachtenprocedure de [website van Milieudefensie](#).

 [terug naar de tekst](#)

Samenstelling bestuur in 2014

Herman Verhagen, voorzitter

Zelfstandig consultant

Nevenfuncties: bestuurslid van het Kennemer Streekfonds, bestuurslid van stichting 'Welke vogel is dit?'

Bert van Pinxteren, penningmeester

(tot juni 2014, einde 2e termijn)

Chief Administrative Officer bij TERENA

(Trans-European Research and Education Networking Association)

Nevenfuncties: geen

Hans Valkenburg, penningmeester

(gekozen juni 2014)

Interim Manager bij Casu Quo Interim Managers, journalist bij Hans Valkenburg BV

Nevenfuncties: lid Taskforce vermogensbeheer stichting Woord en Daad

Kim Nackenhorst, secretaris

Senior consultant IMSA

Nevenfuncties: geen

Joop van Steenberg, bestuurslid benoemd door de lokale afdelingen

IT-adviseur

Nevenfuncties: secretariaat Milieudefensie Arnhem

Andy Palmen, bestuurslid voorgedragen door de OR

(gestopt juni 2014)

Hoofd policy & public affairs bij Simavi

Nevenfuncties: geen

Bernadette Vierich, bestuurslid voorgedragen door OR

(juni 2014)

ING medewerker

Nevenfunctie: lid Bestuurscommissie Amsterdam West van GroenLinks

Yvonne van Sark, bestuurslid

(tot juni 2014, einde 2^e termijn)

Unit-directeur YoungWorks

Nevenfuncties: geen

Nicole Bakker, bestuurslid

(gekozen juni 2014)

Adjunct-directeur Vereniging De Hollandsche Molen

Nevenfuncties: bestuurslid 10:10 UK,

trainer/coach Amayu Ontwikkeling en Training

Ronald Lubberts, bestuurslid

Onafhankelijk, zelfstandig adviseur

Nevenfuncties: bestuurslid Catherinastichting, Zuiderwoude

Rooster van aftreden

Het rooster van aftreden vindt u op [onze website](#)

Presidium

Het presidium zit de Algemene Ledenvergaderingen voor.

Jikke Rigt Sietsma

Secretaris/beleidsmedewerker ad interim

Nevenfuncties: lunchcommissaris/bestuurslid Alumnivereniging Hou' en Trouw, organisatieadviseur Ecsat, bestuursvoorzitter Vereniging van Eigenaren Jacob Zuid, adviseur stichting voor vrouwen met siliconen implantaties

Pieter Lammers

Reisbegeleider

Nevenfuncties: geen

Jacqueline Kuppens

Zelfstandig gevestigd interim-manager en adviseur

Nevenfuncties: voorzitter Stichting Erbijhuis Kronehoef, bestuurslid Stichting Elkrijk

Geschillencommissie

Bij conflicten tussen leden en organen van Milieudefensie treedt op verzoek een geschillencommissie in werking.

Arno van Deuzen

Advocaat

Nevenfuncties: lid Geschillencommissie Fietsersbond, voorzitter werkgroep 'Goed werkgeverschap' van de Vereniging voor Arbeidsrecht, juridisch adviseur Vereniging Paardrijden Gehandicapten Opmeer, juridisch adviseur Rechtswinkel Noord-Holland Noord

Gertjan van der Deure

Leraar basisonderwijs

Nevenfuncties: geen

Siem van den Berg

Invorderingsspecialist

Nevenfuncties: lid Centrale Advies Commissie Personeel Belastingdienst

Dankzij de Nationale Postcode Loterij vervolg

Met de flinke bezuinigingen waar het kabinet op inzet, neemt het belang van particuliere fondsenwervers zoals de Nationale Postcode Loterij toe. De goededoelenloterij is een bewezen en succesvol middel tot fondsenwerving. De bijdrage van de loterij en haar deelnemers is uniek, want deze is niet alleen meerjarig, maar goede doelen bepalen ook zelf de besteding ervan, op basis van hun expertise.

Inmiddels wordt er jaarlijks door de Goede Doelen Loterijen (Nationale Postcode Loterij, BankGiro Loterij en VriendenLoterij) ruim 425 miljoen euro geworven voor het goede doel. De Goede Doelen Loterijen zijn hiermee de grootste fondsenwerfer van Nederland: 25 procent van alle private giften in Nederland komt van de deelnemers van de Goede Doelen Loterijen. Maandelijks spelen 3,5 miljoen huishoudens in Nederland met deze loterijen mee, en met de helft van hun lot dragen ze bij aan een betere wereld.

De drie loterijen hebben als missie het steunen van goede doelen die werken aan:

- een rechtvaardige en groene wereld: Nationale Postcode Loterij;
- cultuur en behoud cultureel erfgoed: BankGiro Loterij;
- verbetering van welzijn en gezondheid in Nederland: VriendenLoterij.

Het huidige kabinet heeft aangegeven het kansspelbeleid te willen moderniseren. Wij hopen dat de voorgestelde wijzigingen in het kansspelbeleid de Nationale Postcode Loterij voldoende ruimte geeft om de succesvolle fondsenwerving op dit niveau voort te zetten. Zonder de Postcode Loterij en haar deelnemers zouden wij immers een groot deel van onze initiatieven niet kunnen realiseren.

[← terug naar de tekst](#)